

Moving On:

PŘÍSTUP KE SPORTU PRO ROMY, SINTI & KOČOVNÍKY V EVROPĚ



MOVING ON



CHALLENGING DISCRIMINATION PROMOTING EQUALITY

 **errc**
european roma rights centre



Copyright: © European Roma Rights Centre, prosinec 2023

Pro další informace o používání, sdílení a citování této zpráva a dalších materiálů ERRC, prosím navštivte stránky www.errc.org/permissions.

Autor a editor: Jonathan Lee

Badatelé: Rosi Mangiacavallo, Jonathan Lee (ERRC) Žaneta Hrabcová, Karel Srnský, Ansley Hofmann (INEX-SDA) Kevin Burn, Simon Finnegan, John Paul Collins, Thomas McDonagh, Anna Livia Hickey (Exchange House Ireland) Paola Cosma, Valentina Cagni (GEA) Annabel Carballo, Miquel Muñoz, Indira García (FAGiC).

Grafický design & layout: Vladimír Dudaš – C e n t r o b i r o, Vladimír Gošić

Titulní fotografie: © ERRC, Shutterstock

Tato zpráva je publikována v angličtině, češtině, italštině a španělštině.

Adresa: Avenue de Cortenbergh 71, 4. poschodí, 1000 Brusel, Belgie

E-mail: office@errc.org

www.errc.org

Financováno Evropskou unií. Názory vyjádřené jsou názory autora a neodráží nutně oficiální stanovisko Evropské unie či Evroské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA za vyjádřené názory nenese odpovědnost.



Spolufinancováno
Evropskou unií

OBSAH

Shrnutí	5
Úvod	7
Metodologie	11
Politika EU pro Romy a kočovníky	15
Politika EU v oblasti sportu a fyzických aktivit	21
Národní politika pro Romy, kočovníky a sport	27
Česká republika	27
Irsko	29
Itálie	33
Španělsko	37
Překážky v účasti na sportovních a fyzických aktivitách	
pro Romy a kočovníky	43
Rozsah anticiganismu v Evropě	43
Česká republika: Bariéry romské sportovní účasti	47
Irsko: Bariéry ve sportu u Travellerů	56
Itálie : Bariéry romské sportovní účasti	61
Španělsko : Bariéry romské sportovní účasti	68
Začlenění prostřednictvím sportu	73
Závěry	62
Šest úvah pro Evropu o účasti Romů, Sintů a kočovníků na sportu	79
Příloha: Seznam rozhovorů	81

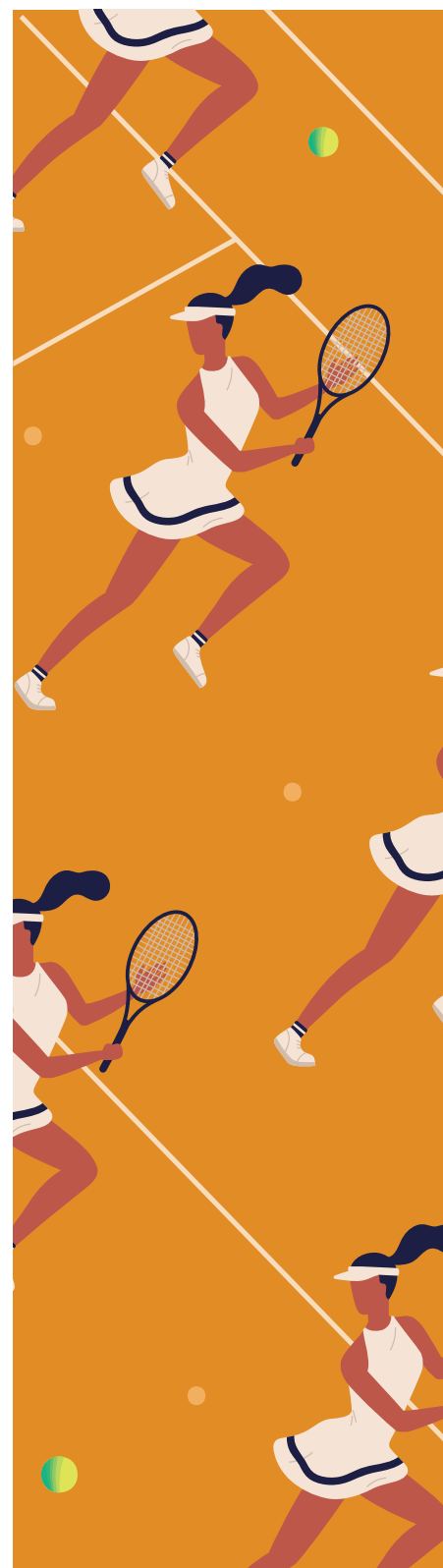


Shrnutí

Cílem této zprávy je odhalit strukturální překážky, které brání Romům, Sintům a kočovníkům v Evropě v rovném přístupu ke sportu a fyzickým aktivitám. Tento dokument se zaměřuje na čtyři členské státy EU (Českou republiku, Irsko, Itálii a Španělsko) a jako první svého druhu zkoumá nejen přístup Romů a kočovníků ke sportu, ale také roli, kterou může sport hrát jako nástroj inkluze a antidiskriminace v místní, národní a evropské politice. Zpráva zohledňuje průsečík mezi pohlavím a identitou jako průřezové téma celého výzkumu a zaměřuje se na překážky v přístupu ke sportu a fyzickým aktivitám u romských a kočovných žen a dívek jako formy průsečíkové diskriminace a předsudků.

Tato zpráva ukazuje, že anticiganismus (specifická forma strukturálního rasismu, kterému čelí Romové a kočovníci) je hlavní příčinou vyloučení ze sportu a tělesné aktivity v každé z cílových zemí. Zatímco politika na národní úrovni si je většinou vědoma rozdílů v účasti žen a mužů ve sportu a někdy je citlivá k účasti Romů a kočovníků ve sportovních a tělesných aktivitách, účast romských a kočovných žen a dívek jako součást těchto opatření zcela absentuje. Povědomí o genderové problematice, které ve sportovní politice existuje, je do značné míry barvoslepé, což vede k faktickému zaměření na většinovou (bílou) populaci bez zohlednění potřeb žen a dívek z menšinových prostředí.

Další selhání nastavené strategie bylo zaznamenáno v nedostatku konkrétních cílených opatření. Zatímco seskupení menšinových skupin pro sportovní politiku je vhodné, jedinečná míra vyloučení, které čelí Romové a kočovníci ve všech čtyřech zemích, si zaslouží zvláštní pozornost tvůrců politik. Například lidé, kteří jsou rasově



vyloučeni ze společnosti, často nemají přístup k pitné vodě nebo základní veřejné infrastruktuře, zároveň mají zcela jiné potřeby než občané, kteří se identifikují jako LGBTIQ+ (příčemž obě skupiny si zaslouží promyšlené, cílené a nákladné přístupy).



Naše zpráva zjistila, že nejlepší řešení na podporu zvýšené účasti na sportovních aktivitách ve studovaných zemích byla ta, která byla nejvíce participativní z hlediska vlastnictví aktivit romskými a kočovnými komunitami.

Tyto aktivity mají větší šanci na udržitelný a dlouhodobý úspěch než jiné modely. Pokud chtějí zúčastněné strany oslovit takzvané “těžko přístupné” komunity a zapojit je do sportu, je potřeba skutečného dialogu, důvěry a spolehlivosti ze strany těch, kteří se snaží zlepšit účast na sportu ve vyloučených komunitách. Pokud byli Romové a kočovníci nejen tvůrci těchto participačních aktivit, ale také primárním kontaktem v komunitě, vytvářejí se trvalejší modely sportovní účasti přesahující dobu trvání konkrétního projektu nebo strategie. V případě romských a kočovných žen a dívek by se cílená práce s komunitami po mnohem delší dobu měla řídit stejným participačním modelem, aby se zajistilo, že se budou řešit dodatečné překážky, kterým čelí z důvodu své genderové identity.

Tato zpráva dále identifikuje participativní sportovní aktivity řízené Romy a kočovnicemi jako aktivity mající přínos přesahující bezprostřední přínos jen pro tyto osoby. Tyto aktivity lze považovat za ztělesněné příklady skutečné inkluze, které lze dokonce využít k řešení strukturálních problémů způsobených anticiganismem. Takové slibné inkluzivní úsilí v boji proti rasismu by nemělo být odsunuto do zapomnění, ale mělo by být podporováno jako funkční strategický nástroj v celé Evropě. ■



ÚVOD

Úloha sportu a pohybových aktivit jako nástroje veřejného zdraví byla zkoumána na evropské i národní úrovni, ale jen zřídka v souvislosti s cílenými opatřeními

zaměřenými na etnické menšiny. Pojetí sportu jako nástroje boje proti diskriminaci a začleňování se těší relativní oblibě mezi organizacemi občanské společnosti pracujícími s romskými a kočovnými komunitami, ale národní a evropské instituce o něm dosud jen zřídka uvažovaly jako o seriózní metodě v boji proti rasismu. Cílem této zprávy je prozkoumat stávající politiku ovlivňující přístup Romů, Sintů a kočovníků ke sportu, jakož i překážky, které jim brání v rovném přístupu.

Tuto zprávu vypracovalo Evropské centrum pro práva Romů (ERRC) ve spolupráci s těmito čtyřmi organizacemi projektu “Moving On”:

Evropské centrum pro práva Romů (ERRC)

ERRC je největší evropská organizace pro práva Romů, která působí v 16 zemích a bojuje proti protiromskému rasismu a porušování lidských práv Romů prostřednictvím strategických soudních sporů, obhajoby práv, výzkumu, rozvoje politiky a školení romských aktivistů a dobrovolníků v oblasti lidských práv. Od svého založení v roce 1996 podala tato organizace vedená Romy více než 1000 žalob proti rasistickým vládám a úřadům na celém kontinentu.

INEX-Sdružení dobrovolných aktivit (INEX-SDA)

INEX-SDA využívá fotbal k posílení a vzdělávání mladých lidí z etnických menšin v České republice ohrožených sociální izolací (většinou z romských komunit) prostřednictvím své vzdělávací platformy “Fotbal pro rozvoj”. Od roku 2016 Fotbal



pro rozvoj organizuje Ligu férového fotbalu, která podporuje přístup těchto mladých lidí ke sportovním aktivitám a podporuje je v rozvoji pozitivního sociálního chování a kompetencí prostřednictvím fotbalu přizpůsobeného těmto cílům. Společně se sítí FARE také realizují projekt YARSPE, který rozvíjí sociální kompetence prostřednictvím sportu s cílem vytvořit programy proti vyloučení mladých lidí z nejvíce marginalizovaných skupin.

Exchange House Ireland

Exchange House Ireland využívá sport a fyzickou aktivitu v rámci služeb, které poskytuje prostřednictvím “Služby pro děti a mládež” a projektu “Kočovní muži a ženy”, který je součástí Národní služby duševního zdraví kočovníků. Organizace Exchange House Ireland také založila dva fotbalové týmy: “Pavee Celtic”, oficiální klub uznávaný Irskou fotbalovou asociací FA Ireland, a fotbalovou ligu pro dospívající chlapce v Dublinu. Podporuje také klub Gaelic Athletic Association se sídlem v hrabství Wicklow, který má početnou členskou základnu mezi kočovníky. Organizace spolupracuje s místními sportovními iniciativami, aby podpořila zapojení kočovníků, zejména žen, do sportu a fyzické aktivity (týmové sporty, jóga, posilovna atd.) v hrabství Clare a v oblasti Dublinu.

Gea Social Cooperative

Gea působí na lokální úrovni, podporuje mezikulturní dialog a bojuje proti rasismu a xenofobii vůči migrantům a uprchlíkům, zejména mládeži a ženám. Stejně tak zlepšuje a usnadňuje přístup ke zdravotnictví, vzdělávání a základním službám infrastruktury. Gea využívá sport a kulturu jako hlavní nástroje k podpoře dialogu a aktivní účasti mládeže a žen z menšinových komunit.



Federación de Asociaciones Gitanas de Cataluña (FAGiC)

FAGiC, která vznikla v roce 1991, je největší a nejreprezentativnější romskou organizací ve svém regionu a sdružuje 96 romských organizací z celého Katalánska. Asociace hájí a prosazuje práva a kulturu Romů v Katalánsku, zlepšuje jejich život a snižuje nerovnosti mezi Romy a ostatní populací. FAGiC pracuje zejména s mladými lidmi a ženami a bojuje proti diskriminaci a

anticiganismu prostřednictvím aktivit v různých oblastech, jako jsou sociální aktivity, práce s mládeží, práva žen, kultura, vzdělávání, sport, politická účast a komunikace s místními, regionálními, národními a evropskými institucemi. FAGiC spolu se svými federativními sdruženími rozvíjí sportovní programy, zejména fotbal, s cílem motivovat romské děti a mládež a podporovat jejich zdravé životní návyky a pohodu.



POZNÁMKA K POUŽÍVANÉ TERMINOLOGII

Termín “Romové a kočovníci” je v této zprávě používán obecně pro komunity existující ve více zemích Evropy.

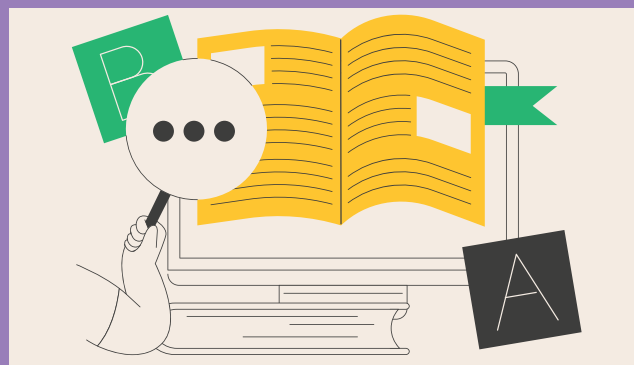
Termín “Romové” se v této zprávě používá jako souhrnné přídavné jméno pro skupiny, které svůj původ odvozují od indického subkontinentu a mohou, ale nemusí mluvit jazykem, který má kořeny v tomto geografickém kontextu. Tento termín je převzatý z Rady Evropy, která používá termín “Romové”, má své nedostatky, neboť nedostatečně popisuje velkou rozmanitost romských národů.

Termíny, které se v této zprávě používají k zachycení této rozmanitosti v rámci romské populace, nemohou dostatečně vystihnout samotnou rozmanitost skupin, které se často identifikují s názvy specifitějšími pro jejich národ než “Romové” nebo “romský”. Čistě z důvodu stručnosti a přístupnosti budou tyto termíny zahrnovat i řadu neromských skupin, které jsou kulturně nebo kontextově příbuzné a společnost se k nim chová stejně rasisticky

a nepřátelsky (např. Camminanti, Yeniche, Domari).

Termín “protiromský” se používá k popisu zločinů z nenávisti, rasismu a diskriminačního jednání vůči těm, kteří jsou vnímáni jako Romové. I to je hlavně z důvodu stručnosti a slovo “Romové” se zde používá pro označení skupin mimo těch, kteří se identifikují jako Romové.

Při diskusi o komunitách konkrétně v rámci jedné ze studovaných zemí budou použity přesné termíny (např. Travellers v Irsku nebo Camminanti v Itálii). ■



Metodologie

Cíle této zprávy

Tato zpráva má sloužit jako průzkumná studie, která má informovat v rámci projektu “Moving On” o hlavních překážkách účasti na sportovních a pohybových aktivitách, kterým čelí romské a kočovné komunity v České republice, Irsku, Itálii a Španělsku. Zpráva je z velké části založena na činnosti a odborných znalostech Evropského centra pro práva Romů a národních organizací (INEX-SDA, Exchange House Ireland, GEA, FAGiC), které projekt realizují v každé z cílových zemí.

Kromě pochopení překážek v oblasti sportu a pohybových aktivit má studie analyzovat zastoupení a zohlednění sportu a pohybových aktivit v rámci strategií a politik EU a jednotlivých států zaměřených na romské a kočovné komunity. Výzkum má rovněž objasnit genderové rozdíly v účasti na sportu a ukázat, jak může křížení identit vést k vícenásobné diskriminaci v přístupu ke sportu a pohybovým aktivitám.

Tato zpráva nemá sloužit jako reprezentativní studie, ale spíše jako přehled o situaci v oblasti účasti Romů a kočovníků na sportu v jednotlivých zemích, aby usnadnila programy přístupu a další propagační činnost na národní úrovni a na úrovni EU a zlepšila přístup těchto komunit. Práce by měla vytvořit počáteční základnu kontaktů s příslušnými a klíčovými zúčastněnými stranami, které mohou partneři zapojit do aktivit jako místní, národní a evropští aktéři později v rámci projektu. Cílem studie je zjistit, do jaké míry je nebo by mohl být sport využíván jako nástroj inkluze k aktivnímu boji proti diskriminaci a marginalizaci Romů a kočovníků v Evropě.



Výzkum od stolu a rozhovory

Tato publikace vznikla jako kombinace výzkumu od stolu a rozhovorů s odborníky na národní úrovni a na úrovni EU, jakož i s Romy a kočovníky, kteří se věnují sportu na různých úrovních. Výzkum od stolu provedli pracovníci jednotlivých národních organizací, jakož i pracovníci ERRC, pozorovatelé lidských práv v jednotlivých zemích a další aktivisté. V průběhu celého výzkumu byl jako podklad pro výzkum od stolu použit katalog výzkumu ERRC týkající se strukturální diskriminace a anticiganismu v Evropě.

Rozhovory s odborníky na úrovni EU (včetně mezinárodních nevládních organizací a zástupců Evropské komise) vedli výzkumní pracovníci ERRC. Národní organizace provedly rozhovory se zástupci sportovních klubů, místních samospráv, sociálními pracovníky, politiky a romskými a kočovnými sportovci na amatérské i vrcholové úrovni. Celkem se v rámci tohoto projektu uskutečnilo 29 rozhovorů¹. Většina dotazovaných odmítla, aby jejich jména nebo osobní údaje byly zveřejněny.

¹ Uvedeno v příloze rozhovorů na konci zprávy.

Namísto řady dopředu vytvořených otázek pro jednotlivé rozhovory byl vytvořen soubor “žádoucích výsledků”, který měl podpořit méně formální a více konverzační rozhovory, o nichž se předpokládalo, že poskytnou lepší vhled. Tyto požadované výsledky sloužily jako vodítko pro složku rozhovoru, přičemž pro každého potenciálního respondenta byly vypracovány jiné výsledky:

Vládní instituce odpovědná za sport - prohlášení o úsilí vynaloženém na podporu účasti Romů/kočovníků ve sportu/nebo prohlášení o nedostatečném zapojení vlád a úřadů do problematiky Romů/kočovníků a sportu.

Zástupce místních orgánů - vyjádření k úloze sportu při překonávání diskriminace a k tomu, jak sport využívají/nevyžívají jako prostředek práce s komunitou.

Zástupce sportovních klubů/asociací - informace o tom, jaké mají přístupové programy na podporu romských a kočovných účastníků, nebo o jejich nedostatku, náhled na problémy, kterým čelí při umožňování účasti Romů/kočovníků.

Sportovní účastníci z řad Romů/kočovníků - úvahy o tom, jak důležitý je sport v jejich životě, s jakými obtížemi se potýkají v přístupu ke sportu, jak by bylo možné překonat překážky, s nimiž se setkali, aby se více Romů/kočovníků mohlo účastnit sportovních aktivit. Myšlenky a úvahy o tom, zda jsou některé sportovní aktivity náchylnější k diskriminaci než jiné a proč (např. plavání ve srovnání s boxem).

Romští/kočovní profesionální sportovci - vhled do cesty, která je dovedla k tomu, aby se stali úspěšnými sportovci, jaké podmínky jim umožnily uspět? Jak vnímají diskriminaci jako překážku pro účast ve sportu a také jak může sport sloužit k překonání diskriminačních praktik a postojů ve společnosti. ■





Politika EU

pro Romy a kočovníky

KROKY K ROMSKÉ POLITICE PRO EVROPU

První pokus EU při řešení diskriminace Romů v Evropě se uskutečnil v roce 1984.. Evropský parlament přijal rezoluci C172/153, v níž uznal, že “cikáni jsou stále diskriminováni zákonem i praxí”, a vyzval tehdejších deset členských států EU, aby skoncovaly s diskriminací Romů.¹

Historie koordinované politiky EU vůči Romům a kočovníkům začíná přibližně v polovině 90. let 20. století, po rozšíření Evropské unie, řadou parlamentních usnesení Evropského parlamentu. Rostoucí povědomí o tom, že ochranu lidských práv největší etnické menšiny na kontinentu nelze ponechat na rozmarech jednotlivých členských států, vedlo k zahájení jednotné

Historie koordinované politiky EU vůči Romům a kočovníkům začíná přibližně v polovině 90

strategie na úrovni EU zaměřené na začleňování Romů. První “usnesení o diskriminaci Romů” (13. července 1995)² vyzvalo evropské instituce ke spolupráci s Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) v boji proti diskriminaci Romů. Během následujících přibližně deseti let se díky dvěma novým vlnám rozšíření EU (2004 a 2007) počet romských občanů EU zvýšil odhadem o 4,5 milionu. Přístupové procesy nových členských států ve

střední a východní Evropě přivedly Evropskou unii do středu zájmu o osud Romů v těchto zemích. S přistoupením Rumunska a Bulharska perspektiva volného pohybu nových romských občanů EU do západní Evropy ještě více vtáhla starší členské státy do politických machinací týkajících se začleňování Romů ve východní Evropě a v celém bloku. Evropská unie, a zejména Evropská komise, začala přecházet od přístupu “z ruky do ruky” k právům menšin k

¹ Otevřená demokracie (2012) „28 let poté... zatímco Romové čekají“, Valeriu Nicolae, 23. května 2012, dostupné: <https://www.opendemocracy.net/en/28-years-after-while-roma-wait/>

² Evropský parlament (1995) „Zápis ze zasedání ve čtvrtek 13. července 1995, B4-0974/95 Usnesení o diskriminaci Romů“, *Úřední věstník Evropských společenství C 249*, svazek 38, 25. září 1995, dostupné: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1995:249:FULL&from=CS#page=165>



Usnesení z roku 2011 uznalo "zásadní úlohu, kterou může mít masový a výkonnostní sport" pro sociální začlenění Romů v Evropě

intervencionističtějšímu postoji, který vyvrcholil výslovnými rámci a směrnicemi zaměřenými na boj proti diskriminaci a socioekonomické nerovnosti mezi romskými a kočovnými komunitami.

Usnesení o situaci Romů v Evropské unii (28. dubna 2005)³ bylo první výzvou k uznání Romů jako evropské menšiny a dokumentovalo první použití

termínu anticiganismus ze strany instituce EU. Další parlamentní usnesení o situaci romských žen v Evropské unii⁴ bylo odrazovým můstkem ke společnému návrhu usnesení z roku 2008, které vyzývá Evropskou komisi k vypracování evropské rámcové strategie pro začleňování Romů.

Zvýšený výskyt extrémních trestných činů z nenávisti, nenávistných projevů na politické

úrovni a explicitní protiromské politiky v Itálii a Francii v letech 2008-2010 ukázaly, že otázka romské inkluze se nemůže omezit pouze na nově přistoupivší členské státy ve východní Evropě a vyžaduje společnou reakci celé EU. Cílem nově navrženého romského rámce bylo zajistit soudržnost politik na úrovni EU. Plné usnesení bylo předloženo v roce 2011 a vyzvalo Evropskou komisi, aby přijala čtyři prioritní oblasti (vzdělávání, zaměstnanost, bydlení a zdravotní péče) pro navrhovaný rámec EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů.

Na rozdíl od předchozích dokumentů EU toto usnesení z roku 2011⁵ uznalo "zásadní úlohu, kterou může mít masový a výkonnostní sport" pro sociální začlenění Romů v Evropě. Zůstává jediným politickým dokumentem týkajícím se zlepšení situace v oblasti lidských práv Romů v Evropě, který výslovně zmiňuje sport jako nástroj sociálního začleňování. Tato myšlenka se nepromítla do žádných konkrétních opatření na zapojení Romů nebo kočovníků do sportu, ani nebyla potvrzena v následujících politických dokumentech týkajících se začleňování Romů.

3 Evropský parlament (2005) „Usnesení Evropského parlamentu o situaci Romů v Evropské unii“, P6_TA(2005)0151, Dostupné: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2005-0151_EN.html?přesměrování

4 Evropský parlament (2006) „Usnesení Evropského parlamentu o situaci romských žen v Evropské unii“, P6_TA(2006)0244, Dostupné: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2006-0244_EN.html?přesměrování

5 Evropský parlament (2008) „Společný návrh usnesení Evropského parlamentu o evropské strategii pro Romy“, RC-B6-0050/2008, k dispozici: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-6-2008-0050_EN.html?přesměrování

RÁMEC EU PRO NÁRODNÍ STRATEGIE INTEGRACE ROMŮ

V roce 2011 přijala Evropská komise Rámec pro národní strategie integrace Romů.¹ Jeho cílem bylo řešit socioekonomické vyloučení a diskriminaci, kterým Romové čelí, podporou rovného přístupu ke čtyřem klíčovým oblastem: vzdělávání, zaměstnanosti, zdraví a bydlení. Navzdory usnesení z roku 2011 vyzývajícímu k “závazným minimálním standardům na úrovni EU” neobsahoval rámec ustanovení, která by zajistila podmíněnost finančních prostředků čerpaných členskými státy. Podobně bezzubé byly i jeho mechanismy dodržování, včetně směrnice o rasové rovnosti, kterou vlastní Agentura pro základní práva spadající pod EK označila za “neúčinnou”, pokud jde o ochranu práv romských občanů EU.²

Rámec platil od roku 2011 do roku 2020 a žádal členské státy a přistupující země, aby vypracovaly Národní strategie integrace Romů týkající se čtyř prioritních oblastí. Na rozdíl od usnesení z roku 2011 se závěrečný dokument Rámce nezmiňuje o úloze sportu a pohybových aktivit, které



přispívají k začleňování romských a kočovných jednotlivců a komunit.

Rámec byl v průběhu svého trvání doplněn několika politickými opatřeními. V roce 2013 vydala Rada Evropské unie “Doporučení o účinných opatřeních pro integraci Romů v členských státech”³, které se zaměřilo na boj proti diskriminaci (se zvláštním zřetelem na ochranu romských dětí a žen) a snižování chudoby. V roce 2016 Rada Evropské unie ve svých závěrech nazvaných “Urychlení procesu integrace Romů”⁴ rovněž vyzvala místní orgány, aby speciálně vypracovaly místní akční plány a politická opatření k řešení vyloučení romských komunit.

Závěrečný dokument Rámce nezmiňuje o úloze sportu a pohybových aktivit, které přispívají k začleňování romských

¹ Evropská komise (2011) „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Rámec EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020“, dokument 52011DC0173, 5. dubna 2011, k dispozici: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0173>

² Agentura Evropské unie pro základní práva (2016) „Názory FRA: anti-gypsyism“, stanovisko FRA č. 2, dostupné: <https://fra.europa.eu/en/content/fra-opinions-anti-gypsyism>

³ Úřední věstník Evropské unie (2013) „Doporučení Rady ze dne 9. prosince 2013 o účinných opatřeních pro integraci Romů v členských státech“, 2013/C 378/01, dostupné: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224\(01\)&from=cs](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H1224(01)&from=cs)

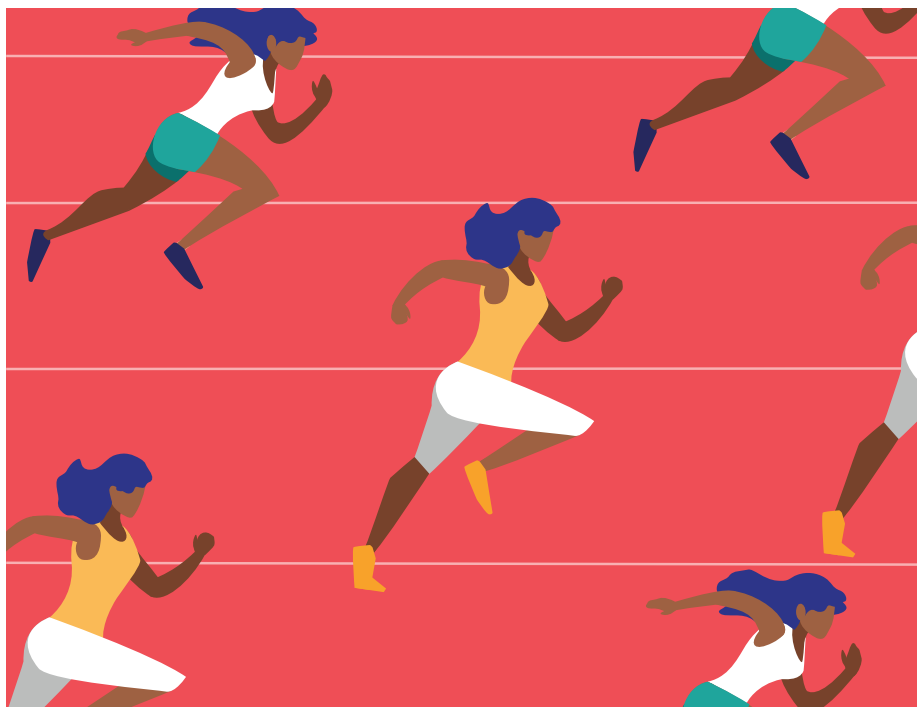
⁴ Rada Evropské unie (2016) „Urychlení procesu romské integrace

– Závěry Rady (8. prosince 2016)“, 15406/16, Dostupné: <https://www.reyn.eu/wp-content/uploads/2017/12/CouncilConclusions08122016AcceleratingtheProcessofRomaIntegration-1.pdf>

STRATEGICKÝ RÁMEC EU ROMŮ PRO ROVNOST, INKLUZI A PARTICIPACI 2020 – 2030

Po vypršení platnosti rámce na období 2011-2020, kdy nebyl v boji proti diskriminaci Romů v zaznamenán téměř žádný pokrok, přijala Evropská komise 7. října 2020 nový “Strategický rámec EU pro Romy pro rovnost, začlenění a participaci”¹. Nový rámec uznal omezený pokrok předchozí strategie za téměř deset let nečinnosti, jakož i dopady pandemie COVID-19 na marginalizované a vyloučené romské komunity.

Nový rámec stanoví sedm cílů na úrovni EU pro období do roku 2030. Zahrnuje čtyři předchozí klíčové oblasti (vzdělávání, zaměstnanost, bydlení a zdraví) a třípířový přístup zaměřený na podporu rovnosti, začleňování a participace. Důraz na socioekonomické začleňování z předchozího rámce je tedy zachován, nově je kladen důraz na podporu rovnosti, boj proti diskriminaci a anticiganismu a podporu účasti Romů na politickém, hospodářském a kulturním životě. Komise také přidala odkazy na intersekcionalitu, aby se zabývala potřebami a znevýhodněním různých romských skupin a mnohočetnými identitami Romů a kočovníků.



Stejně jako předchozí rámec je i nový dokument nezávazný a neobsahuje jakékoli donucovací mechanismy, které by zajistily, že členské státy budou své strategie dodržovat. Uvádí společné rysy a minimální závazky pro všechny národní strategie. Na rozdíl od předchozího rámce obsahuje tento podrobnější portfolio ukazatelů s cílem zajistit účinnější sběr dat, reportování a monitorování. Agentura pro základní práva má za úkol provádět pravidelné průzkumy každé čtyři roky, aby získala aktuální údaje o pokroku při plnění cílů. Rámec 2020-2030 se nezmiňuje o úloze sportu a pohybových aktivit, které

přispívají k začleňování romských a kočovných osob a komunit.

Rámec 2020-2030 byl Evropským centrem pro práva Romů (ERRC) uvítán jako zlepšení předchozího rámce EU pro začleňování Romů a jako “nezbytné minimum”, ale byl kritizován za to, že se nepoučil z neúspěchů posledního rámce pro začleňování Romů. ERRC poukázalo na to, že nebyla zahrnuta opatření k řešení nesprávného postupu policie vůči Romům, nedostatečný přístup romských občanů EU ke spravedlnosti a neambiciózní cíle týkající se přetrvávající segregace romských školáků. Za obzvláště závažné

¹ Evropská komise (2020) „Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě. Unie rovnosti: Romský strategický rámec EU pro rovnost, začlenění a účast“, KOM(2020) 620, k dispozici: https://commission.europa.eu/system/files/2021-01/eu_roma_strategic_framework_for_equality_inclusion_and_participation_for_2020_-.pdf



selhání v politice byl považován “cíl” snížit podíl romských dětí v segregovaném základním vzdělávání na 50 % v členských státech s významným počtem romské populace.²

Rámec byl posílen doporučením Rady ze dne 12. března 2021³, které nahradilo předchozí doporučení Rady ze dne 9. prosince 2013. Cílem tohoto nového doporučení bylo posílit opatření přijatá proti nenávisným projevům, trestným činům z nenávisti a násilí vůči Romům. Podporovalo podporu obětem trestných činů z nenávisti a upřednostňovalo politiky sociálního

“...opatření ke zvýšení povědomí Romů o opatřeních primární prevence, jako jsou programy na podporu zdravého životního stylu a prevence zneužívání návykových látek, a ke zlepšení přístupu ke službám v oblasti duševního zdraví”, prostřednictvím zdravotnického zprostředkování.”

začleňování v oblasti bydlení, vzdělávání, zaměstnanosti a zdraví. Doporučení rovněž zdůraznilo dopad pandemie COVID-19

na nejvíce marginalizované komunity z hlediska zdravotního a socioekonomického dopadu. Posílilo tvrzení, že anticiganismus

² Evropské centrum pro práva Romů (2020) „Nový rámec EU pro Romy nedosahuje policejní brutality, spravedlnosti a segregace“, tisková zpráva z 12. října 2020, dostupná: <http://www.errc.org/press-releases/new-eu-roma-framework-falls-short-on-na-policii-brutality-justice--segregation>

³ Úřední věstník Evropské unie (2021) „Doporučení Rady ze dne 12. března 2021 o rovnosti, začleňování a participaci Romů“, 2021/C 93/01, dostupné: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOC_2021_093_R_0001&qid=1616142185824

je kořenem vyloučení a diskriminace Romů. Zaměřila se rovněž na různé vzájemně se prolínající identity, které jsou obzvláště vystaveny diskriminaci a segregaci: ženy, mládež a děti, LGBTIQ+ osoby, starší osoby, osoby se zdravotním postižením, státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti a “mobilní Romové v EU”. Doporučení mimo jiné zdůraznilo, že Romové musí mít přístup k běžnému vzdělávání (se zvláštním zřetelem na dívky), zaměstnání (se zřetelem na mladé lidi) a přístup k bydlení, zdravotní péči a sociálním službám (se zvláštním zřetelem na zranitelné skupiny).

Doporučení Rady ze dne 12. března 2021 je jediným dalším politickým dokumentem týkajícím se Romů od parlamentního usnesení pro první rámec z roku 2011, který se týká něčeho, co připomíná sport a fyzickou aktivitu. Oddíl 9 písm. b) “Zdraví a přístup ke kvalitní zdravotní péči a sociálním službám” obecně podporuje:

Doporučení Rady nás nechává hádat, jakou podobu by tato opatření na podporu zdravého životního stylu měla mít.

Z odpovědi komisařky Evropské komise pro rovnost Heleny Dalliové je jasné, že Komise vidí roli sportu optikou vzdělání ve vztahu k začleňování Romů a kočovníků:

„Sport a pohybové aktivity je třeba vnímat jako nedílnou součást vzdělávání. Zlepšení přístupu Romů ke kvalitnímu inkluzivnímu vzdělávání je odvětvovým cílem strategického rámce EU pro Romy a také oblastí, kde bylo dosaženo určitého pokroku od doby, kdy Komise v roce 2011 zahájila práci na začleňování Romů. Doporučení Rady o rovnosti, začleňování a účasti Romů se všechny členské státy zavázaly zavést opatření na podporu účasti na neformálním učení a mimoškolních aktivitách. Jedná se o mládežnické, sportovní a kulturní aktivity v rámci zdravotní a občanské výchovy a další aktivity podporující seberozvoj, psychickou odolnost a pohodu.⁵

5 Rozhovor 2: Helena Dalii, evropská komisařka pro rovnost, 7. června 2023

Politika EU

v oblasti sportu a fyzických aktivit

ROZDÍLY VE VĚKU, POHLAVÍ, GEOGRAFII A PŮVODU

Údaje Eurostatu ukazují velké rozdíly v participaci na sportu mezi členskými státy EU. Až na pozoruhodné výjimky existuje trend k vyšší účasti v členských státech severní a západní Evropy, přičemž nejnižší účast byla naopak zjištěna v členských státech na jihu a východě kontinentu.¹

Průzkum Eurobarometr z roku 2017² odhalil velké rozdíly mezi členskými státy, pokud jde o věk, pohlaví a sociální zařazení. Muži cvičí a sportují více než ženy v celé Evropské unii. Úroveň fyzické aktivity

se také snížila u dětí ve věku 11–15 let, přičemž dívky jsou trvale méně aktivní než chlapci.³ Zatímco podíl času stráveného cvičením se s věkem snižuje, má tendenci se zvyšovat s úrovní vzdělání jednotlivce. V EU 40,5 % vysoce vzdělaných lidí věnovalo pohybovým aktivitám alespoň dvě a půl hodiny týdně ve srovnání s méně než čtvrtinou (19,2 %) osob s nízkým vzděláním.⁴ Barometr EU zjistil, že 46 % dotázaných Evropanů nikdy necvičilo ani nesportovalo. Míra účasti je trvale nižší u lidí z nízkého socioekonomického prostředí, menšinových etnických skupin a lidí se zdravotním postižením.

1 Eurostat (2019) „European Health Interview Survey: Cvičení sportu, udržování kondice nebo účast na rekreačních (volnočasových) fyzických aktivitách alespoň jednou týdně, 2019“, Dostupné: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_sport_participation&oldid=575852

2 Evropská komise (2018) „Speciální Eurobarometr 472: Sport a fyzická aktivita“, Speciální Eurobarometr 472 – vlna EB88.4, Dostupné: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2164>

3 Zdravotní politika (2018) „Podpora fyzické aktivity podporující zdraví v Evropě: Současný stav dozoru, vývoje a implementace politik“, svazek 122, číslo 5, květen 2018, strany 519-527, dostupné: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0168851018300307?via%3Dihub>

4 Journal of Physical Education and Sport (2020) „Veřejné sportovní politiky a zdraví: srovnávací analýza napříč zeměmi Evropské unie“, svazek 20 (dodatečné vydání 2), článek 142, strany 1022-1030, dostupné: <https://efsupit.ro/images/stories/april2020/Art%20142.pdf>



VÝVOJ SPORTOVNÍ POLITIKY V EU

Generální ředitelství Evropské komise pro mládež, sport, vzdělávání a kulturu rozvíjí politiku v oblasti sportu, podporuje spolupráci a řídí iniciativy na podporu fyzické aktivity a sportu v celé Evropě. Téma sportu a fyzické aktivity jako politické téma se rozvinulo především v posledním desetiletí a členské státy a Evropská komise na něj začaly nahlížet jako na nástroj pro zlepšení zdravotních výsledků a zvýšení socioekonomických přínosů pro občany EU. Podpora sportu a fyzické aktivity je stále více politicky koncipována jako investice do do horších časů pro členské státy, které chtějí snížit vládní výdaje na stárnoucí evropskou populaci. Existuje jen malá otevřená politika, která propojuje sport a fyzickou aktivitu se skupinami etnických menšin, a úplná absence Romů a kočovníků nebo jakékoli jiné menšinové skupiny v těchto dokumentech.

Prvním dokumentem zabývajícím se sportem v Evropské unii byla „Bílá kniha o sportu“ Evropské komise z roku 2007.⁵

5 Komise Evropských společenství (2007) „Bílá kniha o sportu“, dokument 52007DC0391, k dispozici: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52007DC0391>

Tento dokument se do značné míry zabýval dopadem sportu a souvisejících opatření na mladé lidi v Unii, aniž by konkrétně zmiňoval účast dívek ve sportu. Bílá kniha však podporuje zastoupení žen v řídicích a vedoucích pozicích v organizaci sportu. Dokument uznává sport jako dobrý nástroj sociálního začlenění a uznává jeho zvláštní roli v tomto ohledu pro mladé lidi, osoby se zdravotním postižením a osoby z méně privilegovaného prostředí. Úvod dokumentu uvádí rasismus jako hlavní výzvu pro radost ze sportu v Evropě, nicméně dokument se výslovně zmiňuje o „migrantech“ pouze jednou, aniž by se konkrétně zabýval jakoukoli etnickou menšinou. Komise využívá příležitosti k odsouzení všech forem rasismu ve sportu a tvrdí, že sport zahrnuje všechny občany bez ohledu na jejich pohlaví, rasu, věk, schopnosti, náboženství, sexuální orientaci nebo socioekonomické zázemí.

V roce 2009 Lisabonská smlouva pozměnila smlouvy tvořící ústavní základ Evropské unie a zavedla článek 165 SFEU, který dal EU nové pravomoci v oblasti sportu. Tento článek uznává výchovnou funkci sportu a roli EU při „rozvíjení evropské dimenze ve sportu, podpoře spravedlnosti a otevřenosti ve sportovních soutěžích a spolupráci mezi orgány odpovědnými za sport a ochraně fyzické a morální integrity sportovců a sportovkyň, zejména těch nejmladších.“⁶

6 Úřední věstník Evropské unie (2007) „Lisabonská smlouva, kterou se mění Smlouva o Evropské unii a Smlouva o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007“, dokument 12007L/TXT, dostupný: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>

ROZVOJ EVROPSKÉ DIMENZE VE SPORTU

V roce 2011 vydala Komise dokument (sdělení) nazvaný „Rozvoj evropského rozměru ve sportu“,⁷ který ustanovil konkrétní opatření týkající se společenské role sportu, ekonomického rozměru sportu a organizace sportu. Prostřednictvím tohoto dokumentu se členské státy shodly na tom, že agenda EU pro sport mimo jiné zohledňuje sociální začlenění ve sportu a prostřednictvím sportu, se zvláštním odkazem na účast osob se zdravotním postižením a také na podporu rovnosti pohlaví ve sportu. V praxi to znamená, že Evropská komise hraje roli podpory a výměny osvědčených postupů mezi členskými státy. Znamená to také, že Komise může podporovat projekty a sítě ve sportovním odvětví.

Jedná se o první dokument, který výslovně uvádí roli sportu a fyzické aktivity při podpoře sociálního začleňování menšin a dalších zranitelných nebo znevýhodněných skupin. Dokument rovněž uznal, že ženy jsou ve sportu nedostatečně zastoupeny, a podpořil začlenění genderových otázek do činností souvisejících se sportem. Prostřednictvím optiky sociálního začlenění uvádí dokument záměr Komise podporovat nadnárodní projekty, které podporují sociální integraci zranitelných a znevýhodněných skupin prostřednictvím sportu a související výměny osvědčených postupů. Sdělení se zabývá diskriminací, ale pouze v oblasti profesionálního sportu; ignoruje přítomnost diskriminace ve sportu v

Jedná se o první dokument, který výslovně uvádí roli sportu a fyzické aktivity při podpoře sociálního začleňování menšin a dalších zranitelných skupin

každodenním životě. I zmínky o sociálním dialogu, definovaném jako základní kámen evropského sociálního modelu, se týkají pouze světa profesionálního sportu: jeho zaměstnavatelů, sportovců a pracovníků.

Na základě sdělení z roku 2011 přijala Rada Evropské unie „Usnesení o pracovním plánu EU pro sport na období 2011–2014“⁸, které podporuje strategii na úrovni EU pro sport a národní strategie pro každý členský stát. Nezmiňuje roli sportu ve vztahu k menšinovým skupinám kromě toho, že „má pozitivní vliv na sociální začlenění“.

PODPORA FYZICKÉ AKTIVITY S PODPOROU ZDRAVÍ (HEPA) A PRACOVNÍ PLÁN EU PRO SPORT

Pokud jde o sportovní politiku, Evropská komise jedná převážně prostřednictvím implementace „Doporučení Rady o podpoře zdraví posilující fyzické aktivity

7 Evropská komise (2011) „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Rozvoj evropské dimenze ve sportu“, dokument 52011DC0012, dostupný: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52011DC0012>

8 Rada Evropské unie (2011) „Usnesení o pracovním plánu Evropské unie pro sport na období 2011–2014 [Úř. věst. C 162, 1.6.2011]“, Dostupné: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/work-plan-for-sport-2011-2014.html>



(HEPA) napříč sektory“ z roku 2013⁹.

Toto doporučení vzniklo v politice veřejného zdraví a jako výchozí bod pro činnost bere statistiky o nečinnosti občanů EU. Podle studie z roku 2018 o provádění doporučení HEPA se většina evropských občanů stále nevěnovala dostatečné a pravidelné fyzické aktivitě, přičemž 60 % nikdy nebo jen zřídka sportovalo nebo cvičilo.¹⁰ Doporučení HEPA konkrétně uznalo, že nedostatek fyzické aktivity je běžnější u nižších socioekonomických skupin, a vyzvalo členské státy, aby ve svých národních strategiích vytvořily meziodvětvové přístupy zahrnující různé oblasti politiky, jako je sport, zdraví, vzdělávání, životní prostředí a doprava a také konkrétní akční plány.

Členské státy se vyzývají, aby vypracovaly národní strategie, sledovaly politiky a jmenovaly národní kontaktní místa, která by rovněž měla usnadnit výměnu údajů a osvědčených postupů. Doporučení vyzývá Komisi, aby podporovala členské státy ve všech výše uvedených opatřeních. Jediná zmínka o menšinových skupinách ve vztahu ke strategii se nachází v příloze pod indikátorem 9, který doporučuje, aby cílové skupiny oslovené národními politikami HEPA zahrnovaly „etnické menšiny atd.

Usnesením 2020/C 419/01 Rada stanovila „Pracovní plán Evropské unie pro sport na období od 1. ledna 2021 do 30. června 2024“.¹¹ Ten jmenuje hlavní cíle, jež by měly zajistit, aby sportovní politika EU byla udržitelná a založená na datech. Plán dále posiluje úlohu sportu při obnově po pandemii COVID-19 a budoucí odolnosti a podporuje účast na sportu a fyzických aktivitách s cílem podpořit sociální soudržnost a aktivní občanství. Mezi priority uvedené v dokumentu patří rovněž socioekonomický rozměr sportu a podpora účasti na sportu a fyzických aktivitách za účelem zmírnění těchto nerovností. Ochrana před diskriminací pro ty, kteří pracují ve sportu, je uvedena v prioritních oblastech a pracovní plán si výslovně klade za cíl zvýšit přítomnost žen ve vedoucích rolích a podporovat rovné podmínky (zejména v odměňování) pro ženy a muže pracující ve sportu. Silné mediální pokrytí a vztahy s médii jsou podporovány jako nástroj boje proti genderové předpojatosti a podpory účasti mezi cílovými skupinami.

9 Úřední věstník Evropské unie (2013) „Doporučení Rady ze dne 26. listopadu 2013 o podpoře zdraví posilující fyzické aktivity napříč odvětvími“, 2013/C 354/01, dostupné: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:354:0001:0005:CS:PDF#:~:text=HEREBY%20RECOMMENDS%20that%20Member%20Státy,v%20souladu%20s%20národními%20specifitnostmi>.

10 Zdravotní politika (2018) „Podpora fyzické aktivity podporující zdraví v Evropě: Současný stav dozoru, vývoje a implementace politik“, svazek 122, číslo 5, květen 2018, strany 519-527, dostupné: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0168851018300307?via%3Dihub>

11 Úřední věstník Evropské unie (2020) „Usnesení Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě o pracovním plánu Evropské unie pro sport (1. ledna 2021–30. června 2024) 2020/C 419/01“, dokument 42020Y1204(01), k dispozici: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A42020Y1204%2801%29>

Pracovní plán lze v průběhu času upravovat, aby reagoval na změny a problémy, které se čas od času ve sportu objevují.

Diskriminace mimo svět profesionálního sportu není podrobně popsána v pracovním plánu, ani se nikde v dokumentu nezmiňují menšiny.

Navzdory tomu v rozhovoru s ERRC komisařka pro rovnost Helena Dalli uvedla:

„Pokud se podíváte na naši sportovní politiku, zjistíte, že současný pracovní plán EU pro sport (2021–2024), který je hlavním rámcem pro politickou spolupráci EU v oblasti sportu, se silně zaměřuje na podporu přístupu znevýhodněných lidí ke sportu a zahrnuje řadu konkrétních opatření a iniciativ k dosažení tohoto cíle. To zahrnuje Romy, Sinty a kočovníky. K nim směřuje i naše úsilí zaměřené na začlenění do sportu.“¹

POLITIKA SPORTU PO PANDEMII

Dne 22. června 2020 byly vydány „Závěry Rady o dopadu pandemie COVID-19 a oživení sportovního sektoru“.¹² Rada uznala dopady pandemie COVID-19 na veřejné zdraví, ekonomiku, práci a společenský život. Dokument konkrétně zhodnotil, jak opatření v oblasti veřejného zdraví zavedená členskými státy (sociální odstup, lockdowny, práce z domova atd.) ovlivnila sportovní sektor. V závěrech jsou členské státy vyzvány, aby zvažily sport a fyzické aktivity jako nástroje hospodářského a sociálního rozvoje a také aby zmírnily dopady pandemie v těchto oblastech. Dokument nezmiňuje přístup ke sportu pro nejzranitelnější ve společnosti ani určité skupiny, které mohou mít další potřeby nebo potřebovat další podporu, jako jsou například menšiny.

Evropská komisařka pro rovnost Helena Dalli v rozhovoru popsala, jak *nám „sport může pomoci utvářet naši Unii rovnosti. Přináší pozitivní sociální změny, větší rozmanitost a solidaritu a podporuje větší spolupráci za účelem dosažení rovnosti a začlenění pro všechny... To je důvod, proč se jako tvůrci politiky spolu s odborníky na vzdělávání, regionálními a národními odborníky podílíme na podpoře sportu. Přijímáme také politiky a podporujeme členské státy v jejich snaze zvýšit roli, kterou může sport hrát při budování inkluzivní společnosti.“¹³*

¹² Rada Evropské unie (2020) „Závěry Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě o dopadu pandemie COVID-19 a obnově sportovního odvětví“, 8926/20, Dostupné: <https://www.consilium.europa.eu/media/44622/st08926-en20.pdf>

¹³ Rozhovor 2: Helena Dalli, evropská komisařka pro rovnost, 7. června 2023

¹ Rozhovor 2: Helena Dalli, evropská komisařka pro rovnost, 7. června 2023



OMEZENÍ KOMPETENCÍ EU VE SPORTU

Jak v rozhovoru zdůraznil zástupce ENGSO (Evropské nevládní sportovní organizace) – „sport je stále v rukou států. Takže tato politika EU a závěry, které z ní mohou vyvodit, jsou nakonec v jistém smyslu dost omezené.

Hlavní dopady, které může mít EU při provádění změn pro lepší účast menšin, je prostřednictvím financování konkrétních projektů prostřednictvím Evropské komise.

Dotazovaní z řad těch, kteří se zabývají sportem na úrovni EU, se domnívali, že by se dalo udělat více pro to, aby se tyto zdroje dostaly na lokálnější a místní úroveň, protože překážky účasti jsou v rámci EU velmi různé pro různé regiony a menšinové skupiny. Dotazovaní také horlivě poukázali na to, že sport nemůže být odpovědí na všechno a nikdy by neměl být náhradou za správné inkluzivní strategie. ■

Národní politika pro Romy, kočovníky a sport

ČESKÁ REPUBLIKA

PŘEDCHOZÍ POLITIKA TÝKAJÍCÍ SE ZAČLEŇOVÁNÍ ROMŮ

Česká republika byla členem Dekády romské inkluze 2005 – 2015, což znamená, že stát se politicky zavázal ke zlepšení socioekonomického postavení a sociálního začlenění svých romských občanů. Vládní Národní akční plán pro Dekádu romské inkluze¹ se zaměřil na politiky ve čtyřech cílových oblastech: zaměstnanost, vzdělávání, bydlení a zdraví. Sekce zdraví byla nejméně rozvinutá, pouze s obecným cílem zlepšit zdraví Romů bez jakéhokoli odkazu na konkrétní cíle. Sport a fyzická aktivita nebyly nikdy považovány za nástroje pro zlepšení sociálního začlenění a zdravotních podmínek Romů.

V září 2011 přijala vláda Strategii boje proti sociálnímu vyloučení 2011-2015, komplexní dokument na podporu sociálního začleňování lidí ve 330 sociálně vyloučených lokalitách, kde žije cca 80 tisíc lidí (70 tisíc je romského etnika).²

Dokument uvádí 77 opatření, která mají být přijata v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení, sociálních služeb, rodinné politiky, zdravotnictví, bezpečnosti a regionálního rozvoje. Tato strategie definuje sociální vyloučení jako sociální a ekonomický

¹ Dekáda romské inkluze (2005) „Dekáda romské inkluze 2005 – 2015: Národní akční plán, Česká republika“, Dostupné: https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/Czech_action_plan_engl..pdf

² Agentura pro sociální začleňování (2011) „Strategie pro boj se sociálním vyloučením za období 2011-2015“, září, Dostupné: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/strategy-for-combating-social-exclusion-for-the-period-2011-2015-pdf/>

problém s významným bezpečnostním rozměrem (spíše než jako problém diskriminace). Zajišťoval spolupráci mezi různými ministerstvy, včetně ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Navzdory existenci této strategie se česká vláda

rozhodla reagovat na výzvu Evropské komise z roku 2011 k Národním strategiím romské integrace předložením své předchozí „Koncepce romské integrace na léta 2010-2013“, která byla „plánem mít plán“, aniž by byla navržena jasná opatření.³

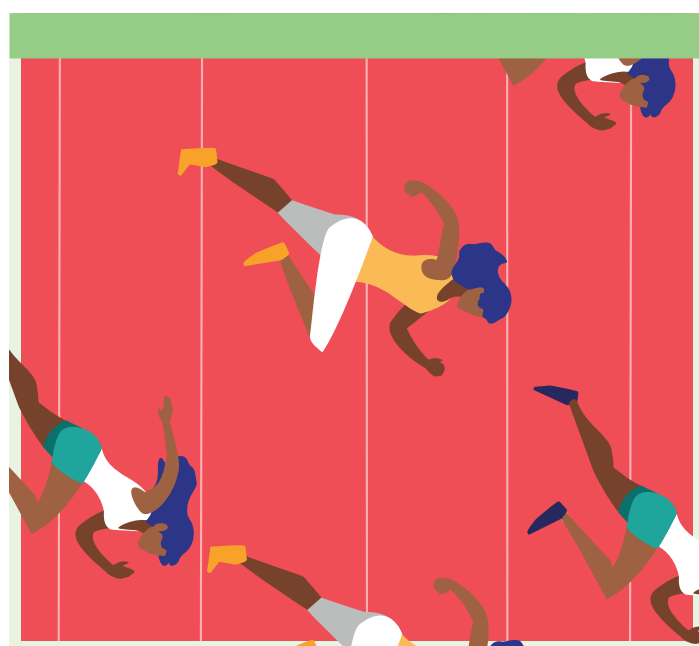
CO ŘÍKÁ STRATEGIE 2023 – 2030 O SPORTU?

Nejnovější česká „Strategie pro rovnost, začleňování a participaci Romů (Strategie pro romskou integraci) 2021–2030“⁴ se o úloze sportu a fyzické aktivity nezmiňuje jinak než v části 9.3.5.1 popisující regionální zdravotní střediska a zprostředkovatele podpory zdraví. Strategie zde popisuje realizaci projektu na řešení zdravotní gramotnosti, probíhajícího v letech 2018 – 2023, s názvem „Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením“. Projekt zajišťuje 14

regionálních zdravotních středisek, z nichž každé je zaměstnáno zprostředkovateli podpory zdraví (v roce 2020 celkem 59 po celé zemi), kteří jsou většinou sami Romové. Česká strategie uvádí, že většina klientů mediátorů jsou Romové, přestože projekt není explicitně koncipován na podporu zdraví romské menšiny. Mediátoři poskytují poradenství, pomáhají s administrativou a byrokracií zdravotnictví, vedou kurzy pohybové aktivity a zdravého životního stylu.

3 Evropské centrum pro práva Romů (2011) „Česká republika: Profil země 2011-2012“, http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/czech-republic-country-profile-2011-2012.pdf

4 Úřad vlády ČR (2021) „Strategie pro rovnost, inkluzi a participaci Romů (Strategie pro romskou integraci) 2021-2030“, duben 2021, Dostupné: https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/roma_czech_republic_strategy_en.pdf



CO ŘÍKÁ ČESKÁ SPORTOVNÍ POLITIKA O ROMECH?

Česká republika si ve své politické dokumentaci plně uvědomuje potenciální roli sportu jako nástroje sociální soudržnosti mezi protínajícími se skupinami občanů. Ministerstvo školství,

mládeže a tělovýchovy zahrnuje v tomto smyslu do “Koncepce podpory sportu 2016 – 2025” několik odstavců.¹ Dokument uvádí, že úkolem sportovní politiky v České republice je:

„...vytvářet podmínky pro pohybové aktivity všech občanů bez ohledu na jejich talent, pohlaví, věk, původ, náboženství, ale i ekonomické a sociální postavení, a to pro organizované i neorganizované sportovce.“

Koncepce rámuje participaci sportu jako občanskou aktivitu s potenciálem mezikulturního vzdělávání. Navzdory jazyku vychvalujícímu celoživotní hodnoty „hrdosti a vlastenectví“, o nichž tvrdí, že je sport vštěpuje jako nezbytné tonikum na „atomizaci společnosti“ a „občanskou pasivitu“.

Dokument také zdůrazňuje hodnoty „rovnosti

a spravedlnosti“ ve sportu. Zvláštní pozornost věnuje schopnosti sportu bojovat proti xenofobii prostřednictvím aktivního rozvoje multikulturní společnosti. Koncepce slibuje „postupné vyrovnávání podmínek“ pro sport a pohybovou aktivitu pro všechny občany bez ohledu na jejich talent, pohlaví, věk, původ, náboženské vyznání, handicap či původ.

¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2016) „Koncepce podpory sportu 2016-2025 - SPORT 2025“, Dostupné (v češtině): <https://www.msmt.cz/sport-1/koncepce-podpory-sportu-2016-2025>

IRSKO

PŘEDCHOZÍ POLITIKA TÝKAJÍCÍ SE ZAČLENĚNÍ TRAVELLERŮ

V roce 2006 byla zveřejněna desetiletá rámcová dohoda mezi irskou vládou a sociálními partnery na období 2006 – 2015 s názvem „Towards 2016“.¹ Zahrnovala několik oblastí sociálního a ekonomického

rozvoje a také několik ustanovení týkajících se Travellerů (Romové nebyli výslovně zmíněni). Vláda podporovala „integrování udržitelné komunity“ v oblasti bydlení a zahrnuje přidělení finančních prostředků na “Programy místních úřadů pro ubytování pro Travellery”. Zmíněny byly i potřeby Travellerů v oblasti vzdělávání, zaměstnatelnosti a zlepšení komunikace s běžnou populací. Zatímco úloha sportu

¹ Department of the Taoiseach (2006) „Towards 2016: Desetiletá rámcová dohoda o sociálním partnerství 2006-2015“, Stationery Office Dublin, Dostupné: https://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/socio_economics/documents/irsko_rd01_en.pdf

jako hnací síly sociálního začleňování byla pokryta, znevýhodněné skupiny byly zmíněny pouze letmo a participace Travellerů zmíněna nebyla.

Vládní „Národní akční plán sociálního začleňování 2007-2016“² obsahoval

řadu opatření zaměřených na Travellery v oblasti vzdělávání, bydlení, zdraví a zaměstnatelnosti a byl zaměřen na podporu jejich plné účasti na společenském životě. Plán rovněž zmiňuje migranty, aniž by upřesnil, že někteří z nich jsou Romové.

NÁRODNÍ STRATEGIE PRO TRAVELLERY A ZAČLEŇOVÁNÍ ROMŮ (NEBO JEJICH ABSENCE)

Národní strategie začleňování Travellerů a Romů pro Irsko na období 2017 – 2021 nastiňuje závazky přijaté v Irsku v tomto období k začleňování Travellerů a Romů. Strategie poprvé zahrnovala důležitost propagace kultury Travellerů a romské kultury a věnovala prostor genderové rovnosti a antidiskriminaci. Zdůraznila také důležitost účasti Romů a Travellerů na politickém životě. Sport nebyl oblastí

politiky zvažovanou ve strategii 2017–2021 a nikde v plánu nebyly žádné cíle týkající se sportu nebo fyzické aktivity.

Navzdory strategickému rámci EU pro Romy, který v říjnu 2020 požadoval nové strategie ze strany členských států, je nová strategie Irska stále ve fázi konzultací a v době tvorby tohoto dokumentu ještě nebyla zveřejněna.

NÁRODNÍ SPORTOVNÍ POLITIKA

„Národní sportovní politika 2018 – 2027“³ nastiňuje celkové cíle vlády v oblasti sportu.

Ve své úvodní části, která uvádí vládní vizi sportovní politiky v Irsku, dokument uznává, že:

„...v naší společnosti existuje řada skupin, které se účastní výrazně méně, než je celkový průměr. Patří mezi ně osoby se zdravotním postižením, lidé z horšího socioekonomického prostředí, ženy a dívky a skupiny etnických menšin, jako je komunita Travellerů. Irská společnost je stále více multikulturní. Sport může významně přispět k hospodářské a sociální soudržnosti a integrovanější společnosti tím, že využije potenciál sportu pro sociální začlenění, integraci a rovné příležitosti a zároveň zdůrazní naprostou nepřijatelnost rasismu a xenofobie.“

2 Vláda Irska (2006) „Národní akční plán pro sociální začleňování 2007–2016“, Stationery Office Dublin, Dostupné: <http://www.socialinclusion.ie/documents/NAPInclusionReportPDF.pdf>

3 Vláda Irska (2018) „National Sports Policy 2018 – 2027“, Department of Transport, Tourism and Sport, Dostupné: <https://assets.gov.ie/15979/04e0f52cee5f47ee9c01003cf559e98d.pdf>

V části týkající se participace vláda věnuje Akci 6 rozvoji iniciativ k „řešení účasti na sportu mezi dospívajícími a mladými dospělými, zejména ženami, osobami z horšího socioekonomického prostředí, osobami se zdravotním postižením, LGBTI+ komunitou, komunitou Travellerů a jiné etnické menšiny.“ A to především prostřednictvím organizace Sport Ireland, což je statutární orgán odpovědný za dohled a financování rozvoje sportu v zemi. Dokument také uvádí národní řídicí orgány pro různé sporty, místní sportovní partnerství, místní školy, sportovní kluby, instituce terciárního vzdělávání a centrum CARA (Národní sportovní organizace pro všechny osoby se zdravotním postižením) jako relevantní strany pro provádění takových iniciativ. Politika vybízí školy a sportovní kluby, aby podporovaly lepší propojení za účelem efektivnějšího využívání svých zařízení, stejně jako místní úřady, které kontrolují veřejná prostranství využívaná ke sportu a cvičení. V celém dokumentu je zdůrazněn význam místních úřadů a vláda žádá každý úřad, aby vypracoval sportovní plán pro zvýšení účasti místních obyvatel.

I když Politika uvádí, že „výhody aktivní účasti ve sportu v současnosti nevyužívají stejně všechny sektory naší společnosti“, uznává, že v Irsku existuje nedostatek statistických údajů o účasti etnických menšin na sportu. Vláda poznamenává, že zahrnutí tradičně ze sportu vyloučených



sociálních skupin do místních sportovních plánů „musí být jádrem našeho úsilí, máme-li dosáhnout našich politických cílů týkajících se participace“, ale podrobnosti o tom, jak přesně by k tomu mohlo dojít, jsou nedostatečné. Politický dokument popisuje „rozsáhlou spolupráci“ mezi vládními ministerstvy a úřady a zvláště zdůrazňuje Ministerstvo pro záležitosti zaměstnanosti a sociální ochrany, Ministerstvo zdravotnictví a Výkonný orgán zdravotnictví jako zásadní pro tento proces. Předpokládají určitý druh výměny informací na místní úrovni mezi komunitními centry, knihovnami a sítí pošty. Neexistují však žádné popsání mechanismy, jak by to mohlo fungovat a čeho přesně by se tím dosáhlo z hlediska zvýšení participace mezi sociálně znevýhodněnými skupinami.

Národní sportovní politika uzavírá svou poslední zmínku o účasti etnických menšin ve sportu mírně urážlivou a poněkud neužitečnou poznámkou, že:

“Neexistují jednoduché odpovědi: důvody neúčasti se liší v rámci skupin i mezi skupinami a mohou se v průběhu života měnit.”

POLITIKA SPORT IRELAND

Sport Ireland (dříve Irish Sports Council) je veřejný statutární orgán, který dohlíží na rozvoj sportu v Irsku. Její „Politika diverzity a inkluze ve sportu (2022–2025)“⁴ nastiňuje její závazky k zajištění inkluze ve sportu v Irsku. Pilíře podpory a cíle politiky směřující k obecnému začleňování jsou specifitější než Státní sportovní politika vlády, ale stále chybí konkrétní opatření zaměřená na zvýšení účasti Travellerů a Romů.

Politika Sport Ireland v oblasti diverzity a inkluze ve sportu stojí na pěti hlavních pilířích:

- Změna; prostřednictvím podpory sektoru, aby pochopil, co znamená inkluze na národní, místní a klubové úrovni, a implementací praktických a kulturních změn, které přinesou zlepšení.
- Komunikace; především podporou programů, iniciativ a příležitostí pro lidi

z různých komunit pomocí kulturně vhodných metod komunikace.

- Přístup; rozvojem informačních programů pro zpřístupnění sportu různým komunitám a prováděním konkrétních opatření k odstranění překážek v přístupu, jako jsou náklady a doprava.
- Kapacita; prostřednictvím rozvoje zdrojů k posílení postavení sportovního sektoru, aby byl schopen postarat se o různé komunity na národní a klubové úrovni.
- Vedení lidí; především podporou minimálního procenta marginalizovaných skupin na pozicích na úrovni představenstva ve Sport Ireland, národních řídicích orgánech a místních sportovních partnerstvích. To by se pak mělo rozšířit na místní a klubovou úroveň.

Sport Ireland zejména zdůrazňuje své odhodlání zlepšit výzkum týkající se účasti marginalizovaných sociálních skupin ve sportu na všech úrovních s deklarovaným cílem zlepšit opatření přijatá ke zvýšení účasti. Za tímto účelem zadala Sport Ireland v letech 2020–2021 specifický výzkum, aby lépe porozuměla problémům souvisejícím s diverzitou a inkluzí ve sportu. Kromě dalších bariér poskytla náhled na drasticky nízké úrovně účasti irských Travellerů ve sportu a překážek způsobených společenskými předsudky a rasismem.

⁴ Sport Ireland (2022) „Sport Ireland Policy on Diversity and Inclusion in Sport“, Dostupné: <https://www.sportireland.ie/sites/default/files/media/document/2022-05/Sport%20Ireland%20Policy%20on%20Diversity%20and%20Inclusion%20in%20Sport.pdf>

ITÁLIE

ZÁSADY VYLOUČENÍ ROMŮ

Politika vůči Romům, Sintům a Camminanti v Itálii byla historicky koncipována spíše jako otázka bezpečnosti než inkluze. Od počátku 90. let 20. století byla odpovědí na takzvanou „romskou otázku“ politická opatření a legislativa, která označuje Romy jako „nomády“ a vyčleňuje je jako skupinu, která má být monitorována jako potenciální narušení veřejného pořádku. Typickým znakem je oběžník z roku 1991 s názvem „Osady nomádů, cikánů a občanů mimo EU: dohled a kontrolní činnosti“ (Insediamenti di nomadi, zingari ed extracomunitari: attività di vigilanza e controllo). Tento raný politický dokument neustále odkazuje na Romy, kteří se zapojují do obtěžujícího žebření, majetkových zločinů a obchodu s drogami. Nejedná se o vládní politický dokument zaměřený na podporu inkluze.

Historická absence jakékoli skutečné politiky na národní úrovni přiměla regiony, aby zaplnily mezery svými vlastními zákony a opatřeními. Tyto zákony mají často za cíl chránit jazyk a kulturu těchto populací na straně jedné, zatímco na straně

druhé považují Romy, Sinti a Camminanti především za „nomády“. Přezdívka „nomád“ je rasový výtvar italské společnosti, který vedl k realizaci bytové politiky zaměřené především na segregaci Romů v takzvaných „nomádkých táborech“ (campi nomadi).

Dne 21. května 2008 vyhlásil premiér Silvio Berlusconi výjimečný stav¹ v pěti italských regionech (Lazio, Kampánie, Lombardie, Piemont a Veneto) v reakci na „extrémně kritickou situaci“ způsobenou „přítomností nomádkých táborů“.²

Dekret, běžně nazývaný „nomádká nouze“, poskytl státním orgánům mimořádné pravomoci profilovat, kontrolovat a obtěžovat Romy v Itálii. Signalizoval počátek směřování veřejné politiky, která účinně vyhlásila válku Romům a přistěhovalcům prostřednictvím policejního pronásledování³, nezákonného zadržování⁴, odebírání otisků prstů dětí⁵, nuceného vystěhování⁶ a deportací.⁷

Toto zaměření na Romy s využitím kombinované váhy státního

1 Renata Goldirová (2008) „Itálie prodlužuje výjimečný stav kvůli imigraci“, pozorovatel EU, 28. července 2008, dostupné: <https://euobserver.com/rule-of-law/26551>

2 Decreto del Presidente del Consiglio dei Ministri (2008) „Dichiarazione dello stato di emergenza in relazione agli insediamenti di comunita' nomadi nel uzeri delle regioni Campania, Lazio e Lombardia“, 21. května 2008, k dispozici (v italštině): https://www.gazzettaufficiale.it/atto/serie_generale/caricaDettaglioAtto/originario?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2008-05-27326edto8Alenco0808-05-27326edto.co8 = Nepravdivé

3 Isabella Clough Marinaro (2008) „Itálie hanba“, The Guardian, 11. dubna 2008, dostupné: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2008/apr/11/italysshame>

4 Evropské centrum pro práva Romů, Idea Rom Onlus, Opera Nomadi (2011) „Paralelní předložení Výboru pro odstranění všech forem diskriminace žen v Itálii“, 29. července 2011, dostupné: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/italy-cedaw-submission-24-june-2011.pdf nezákonné

5 Stephen Brown (2008) „Itálie odpálila plán na otisky prstů romským dětem“, Reuters, 26. června 2008, dostupné: <https://www.reuters.com/article/uk-italy-roma-idUKL2635616820080626>

6 Amnesty International (2012) „Itálie: Na hraně: Romové, nucená vystěhování a segregace v Itálii“, 12. září 2012 Indexové číslo: EUR 30/010/2012, dostupné: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur30/010/2012/cs/>

7 Spiegel International (2008) „Itálie zasáhla proti nelegálním imigrantům“, 16. května 2008, dostupné: <https://www.spiegel.de/international/europe/roma-raids-italy-cracks-down-on-illegal-immigrants-a-553753.html>



bezpečnostního aparátu trvalo až do rozhodnutí Státní rady z roku 2011, které vyhlásilo výjimečný stav za „nepodložený, nemotivovaný a nezákonný“.⁸ Rozsudek kasačního soudu

z roku 2013⁹ toto rozhodnutí znovu potvrdil a prohlásil, že výjimečný stav je v rozporu s vnitrostátními zákony i řadou mezinárodních zákonů, v neposlední řadě s Evropskou úmluvou o lidských právech.

NÁRODNÍ STRATEGIE PRO ZAČLEŇOVÁNÍ ROMŮ, SINTŮ A CAMMINANTI

Dne 24. února 2012 schválila italská vláda svou první „Národní strategii pro začleňování Romů, Sinti a Camminanti“ po konzultaci mezi italským orgánem pro rovnost (UNAR – Národní úřad proti rasové diskriminaci), italskými romskými federacemi, skupinami Sinti a Camminanti, mezinárodními nevládními organizacemi pro lidská práva a dalšími. Strategie je vyžadována, stejně jako ve všech členských státech EU, po přijetí Rámce EU pro národní strategie pro integraci Romů do roku 2020. Italská strategie se zaměřila na čtyři oblasti uvedené v Rámci EU (vzdělávání, zaměstnanost, bydlení a zdraví) a zdůraznila potřebu koordinovaným způsobem překonat předchozí nouzové reakce na situaci Romů. Dokument nevěnoval dostatečnou

pozornost antidiskriminačním opatřením ve vztahu k jeho čtyřem hlavním oblastem. I když byla diskriminace zmíněna ve strategii, není zde žádná zvláštní část týkající se toho, jak se projevuje nebo jak by se proti ní mělo bojovat. O násilí na Romech se mluví jen okrajově a fenomén anticiganismu je popsán jen volně. Strategie nevyčlenila konkrétní rozpočtové položky na provádění antidiskriminačních opatření.

Strategie, i když znamenala výrazné zlepšení oproti politice nouzového stavu nomádů, zůstala v zemi z velké části neprovedena. Strategie se nezabývala sportem jako nástrojem integrace a perspektivou lepších zdravotních podmínek Romů v Itálii.

⁸ Amnesty International (2012) „Briefing to the UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination“, 80. zasedání, únor 2012, dostupné: https://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/ngos/AI_Italy_CERD80.pdf

⁹ Evropské centrum pro práva Romů (2013) „Konec cesty pro italský ilegální výjimečný stav“, 2. května 2013, dostupné: <http://www.errc.org/press-releases/end-of-the-road-for-itálie-nelegální-nouzový-stav>

NÁRODNÍ STRATEGIE PRO ROVNOST, INKLUZI A PARTICIPACI ROMŮ A SINTŮ 2021 – 2030

Itálie přijala svou „Národní strategii pro rovnost, začleňování a účast Romů a Sintů 2021–2030“ v souladu s doporučením Rady Evropské unie ze dne 12. března 2021 (2021/C 93/01). UNAR konzultoval různé zúčastněné strany, jako jsou členové Národní platformy¹⁰ a různé zapojené vládní instituce. Nová strategie se poučila z některých nedostatků předchozího plánu a funguje na třech hlavních pilířích: boj proti anticiganismu, boj proti vícegenerační chudobě a zvýšení sociální a politické participace Romů a Sintů. Nový dokument také zdůrazňuje nedostatek sociodemografických a ekonomických statistických informací.

Strategie uznává rozsah problému v boji proti anticiganismu a uvádí, že plných 47 % Italů si myslí, že Romové jsou zloději nebo zločinci, a dalších 35 % je považuje za „nomády“. Podle údajů UNAR je na sociálních sítích zaznamenáno množství případů diskriminace Romů a Sintů, díky čemuž je romská menšina jednou z nejvíce vystavených online nenávisným projevům.

Pilíř boje proti anticiganismu se prolíná všemi čtyřmi osami (vzdělávání, zdraví, zaměstnanost a bydlení), a Strategie uznává rozsah anticiganismu přítomného ve veřejné sféře, zejména v přístupu k bydlení.

V oblasti vzdělávání se nová strategie mimo jiné zaměřuje na intervence na úrovni rodiny a školy, včetně jazykové a kulturní mediace, školení učitelů a zaměstnanců škol a zajištění toho, aby školní programy také odrážely přítomnost Romů a Sintů v evropské historii a kultuře. Na druhou stranu nejsou v této oblasti navrženy žádné kroky zapojující mládež do sportovních aktivit.

V části věnované zdraví je sociální marginalizace Romů a Sintů považována za faktor přispívající ke špatným zdravotním výsledkům v kombinaci s nezdravým životním stylem a chováním. Navrhuje se školení sociálního a zdravotnického personálu a podpora výchovy ke zdraví, která opět nepovažuje sportovní aktivity za nástroj inkluze.

¹⁰ Národní platforma je národní emanací Evropské romské platformy podporované Evropským společenstvím. Je to operační nástroj pro dialog mezi UNAR, občanskou společností, sdruženími Romů, Sintů a Camminanti a ústřední a místní veřejnou správou zapojenou do strategie.

SPORTOVNÍ POLITIKA

V roce 2020, uprostřed pandemie COVID-19, Ministerstvo pro politiku mládeže a sportu představilo „Zákon o politice na tříleté období 2020-2022“.¹¹ Tento dokument mimo jiné vyzval Národní sportovní federace, aby přispěly ke zlepšení kondice mladých lidí a posílily kapacity škol jako místa pro boj proti marginalizaci, podporovali kulturní inkluzi, prevenci a boj proti všem formám diskriminace, násilí a rasové nenávisti. Sport je v Itálii

výslovně považován za nástroj na podporu sociální a územní soudržnosti. Na politický zákon navázala vyhláška o přidělení finančních prostředků na programy zaměřené na „podporu provozování sportu, rovněž za účelem podpory hodnot rovných příležitostí, boje proti všem formám diskriminace a zvýšení integrace zdravotně postižených, etnických menšin, přistěhovalců a dalších zranitelných skupin“.¹²

SPORT A ZAČLENĚNÍ DO OBDOBÍ PO PANDEMII

Po celostátním nouzovém stavu vyhlášeném během pandemie COVID-19 „Obecné směrnice pro správní činnost a řízení ministerstva sportu“¹³ určily programové směřování vlády jako součást jejích plánů obnovy po pandemii. Dokument Směrnice zvažuje potřebu investic do znovuoživení sportu. Oživení a růst Itálie jsou považovány za úzce spojené se snižováním rozdílů a nerovností. Z tohoto důvodu se strategická oblast tří dokumentů Směrnice zabývá intervencemi ve prospěch politiky sociálního a územního začleňování a politiky soudržnosti. Dále stanoví, že odbor sportu může částečně uhradit výdaje veřejných nebo soukromých

subjektů, které mají neziskový účel, na realizaci kulturních nebo společenských projektů velkého významu.

Sport a sociální začlenění jsou zahrnuty do italských plánů obnovy pandemie; Očekává se, že do června 2026 bude provedeno 100 intervencí pro národní sportovní zařízení se zahrnutými cíli na začlenění znevýhodněných nebo marginalizovaných jedinců. Na národní úrovni však není žádná zmínka o etnických menšinách jako o cílech, které by se měly konkrétně zapojit do sportovních aktivit.

11 Předsednictví Rady ministrů (2020) „Předpis pro institucionální činnost „Sport a ozdravné lázně“ na rok 2020 a tříleté období 2020-2022“, ministr pro politiku mládeže a sport, 0025975, 18. května 2020, k dispozici (v italštině): <https://www.sport.governo.it/media/2165/atto-di-indirizzo-sport-e-salute-22-aprile-2020.pdf>

12 Předsednictví Rady ministrů (2020) „Decreto Implementing the EPS Fund“, 0048816, 18. listopadu 2020, k dispozici (v italštině): <https://www.sport.governo.it/media/2376/decreto-attuativo-fondo-eps.pdf>

13 Předsednictví Rady ministrů (2022) „Obecné směrnice pro správní činnost a řízení ministerstva sportu“, státní náměstek ministra, k dispozici (v italštině): <https://www.sport.governo.it/media/3784/direttiva-generale-per-lazione-amministrativa-e-la-gestione-del-dipartimento-per-lo-sport-anno-2022.pdf>

ŠPANĚLSKO

POLITIKA PRO ZAČLEŇOVÁNÍ ROMŮ V POSTFRANKISTICKÉ DOBĚ

Romové ve Španělsku se jako národnostní menšina netěší zvláštnímu uznání a moderní politika se spíše zaměřovala na podporu kultury a politické participace, než aby se zapojovala do akcí na zlepšení nerovného přístupu k lidským právům. Navzdory tomu španělská historie financované proromské politiky začíná dříve než většina ostatních. V postfašistickém období přišla první politika zaměřená na Romy pouhé čtyři roky po smrti diktátora Francisca Franca Bahamonda. Vláda v roce 1979 vytvořila zvláštní komisi, která měla zkoumat problémy Romů. O šest let později, v roce 1985, byl zveřejněn první „Národní plán rozvoje Romů“, ten byl poprvé doprovázen zvláštním opatřením ve státním rozpočtu na financování opatření k začleňování Romů. V roce 1989 pak vláda zveřejnila „Plán rozvoje Romů“, který obsahoval vlastní samostatný rozpočet.¹

V roce 2005 byla královským dekretem 891/2005 zřízena Státní rada cikánského lidu², která podporuje účast romských sdružení ve španělském veřejném životě. Rada je poradním orgánem při Ministerstvu sociálních

práv. Mimo jiné navrhuje opatření na podporu inkluze Romů, radí s rozvojovými plány, vydává zprávy a propaguje studie o projektech a programech.³

V roce 2010 vláda schválila svůj první „Akční plán rozvoje romské populace 2010-2012“,⁴ jehož cílem bylo zlepšit podmínky pro Romy a podpořit jejich plný přístup k právům, zboží a službám. Rovné zacházení a nediskriminace byly zahrnuty jako prioritní oblasti do plánu a předsudky byly považovány za hlavní překážku sociálního začlenění, přičemž média byla zdůrazněna jako hlavní prostředek pro šíření stereotypního obrazu Romů ve Španělsku. Zvláštní pozornost byla věnována vícenásobné diskriminaci, které čelí Romové, když je jejich etnický původ kombinován s faktory, jako je zdravotní postižení, pohlaví nebo národnost. Plán konstatoval, že mezi romskou populací je míra neúspěšnosti ve vzdělání mnohem vyšší, přístup ke střednímu vzdělání je nižší a počet předčasně ukončených škol je naopak vyšší. Návrhy zahrnovaly normalizaci zápisu Romů na všech úrovních vzdělávání a lepší propagaci romské kultury ve

1 Anna Mirga-Kruszelnicka (2019) „Historie romského asociativního hnutí ve Španělsku“, RomArchive, 26. ledna 2019, Dostupné: <https://www.romarchive.eu/en/roma-civil-rights-movement/history-roma-asociativni-pohyb-spanelsko/>

2 Fundación Secretariado Gitano (2006) „Rovnost a romská komunita v roce 2006“, Diskriminace a romská komunita Výroční zpráva FSG 2007, dostupná: <https://www.gitanos.org/publicaciones/discriminacion07English/pdf/02.pdf>

3 Ministerstvo sociálních práv (2005) „Státní rada cikánského lidu (CEPG)“, dostupné (španělsky): <https://www.mdsocialesa2030.gob.es/derechos-sociales/poblacion-gitana/consejo-estatal-del-pueblo-gitano.htm>

4 Ministerstvo zdravotnictví, sociální politiky a rovnosti (2010) „Akční plán rozvoje romské populace (2010-2012)“, Dostupné: <https://docplayer.net/16616985-Action-plan-for-the-development-of-the-roma-population-2010-2012.html>

školách. Není zde žádná zmínka o úloze sportu ve vzdělávání jako nástroje na podporu inkluze.

Plán zdůraznil, že sociální vyloučení má přímý dopad na zdraví Romů ve Španělsku. Potřeba podporovat zdravé

stravování a fyzickou aktivitu je také naznačena prostřednictvím „Strategie pro výživu, fyzickou aktivitu a prevenci obezity“ (NOAS),⁵ kterou vypracovala Španělská agentura pro bezpečnost potravin a výživu. Výslovně nezmiňuje sport jako nástroj inkluze.

NÁRODNÍ STRATEGIE ZAČLEŇOVÁNÍ ROMŮ

Španělská „Národní integrační strategie 2012-2020“⁶ byla přijata, aby byla v souladu s rámcem EU do roku 2020. Strategie se překrývala s plánem do roku 2012, takže výchozí údaje a cíle se příliš nelišily. Sekce o zdraví zahrnovala opatření obsažená v plánu a znovu zdůraznila podporu celoživotního zdraví, bez konkrétních opatření týkajících se sportu a fyzické aktivity.

Nová „Národní strategie pro rovnost, začleňování a participaci Romů ve Španělsku (2021–2030)“⁷ implementuje doporučení Rady Evropské unie ze dne 12. března 2021 (2021/C 93/01). Jeho cílem je pokračovat v politikách a opatřeních v plánu a předchozí strategii s dodatečným důrazem na diskriminaci a rovnost pohlaví. Nová strategie má tři osy:

- Sociální začleňování (zaměstnanost, vzdělávání, bydlení a základní služby, zdravotní služby, chudoba a sociální vyloučení a digitální propast);

- Rovné příležitosti a sociální diskriminace (anticiganismus, rovnost pohlaví a posílení postavení romských žen, nediskriminace, propagace a uznávání romské kultury);
- Participace a zmocnění (Participation of Roma and the Romani Association Movement).

Nová strategie počítá jak s akcemi, které musí centrální správa zavést do praxe, tak s dalšími, které jsou přiděleny autonomním regionům a místním institucím. Na místní úrovni je kladen důraz mimo jiné na pohybovou aktivitu a zdravé stravování. Plánují se různé projekty na zvýšení povědomí mezi romskými komunitami o důležitosti osvojení si zdravého životního stylu. Sport jako nástroj inkluze a zdravého životního stylu není na národní úrovni zahrnut.

5 Ministerstvo zdravotnictví a spotřebitelských záležitostí (2005) „Španělská strategie pro výživu, fyzickou aktivitu a prevenci obezity (NAOS)“, Dostupné: <https://extranet.who.int/nutrition/gina/en/node/8402>

6 Evropská komise (2012) „Národní strategie integrace Romů ve Španělsku 2012 – 2020“, Dostupné: https://commission.europa.eu/system/files/2018-08/roma_spain_strategy_en_1.pdf

7 Vláda Španělska (2021) „Národní strategie pro rovnost, inkluzi a participaci Romů 2021 – 2030“, Dostupné: https://www.mdsocialesa2030.gob.es/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/estrategia_nacional/Estrategia_nacional_21_30/Estrategia.pdf

ZDRAVOTNÍ POLITIKA V OBLASTI FYZICKÉ AKTIVITY

Strategie veřejného zdraví do roku 2022⁸ uznává, že jedním z faktorů, které ovlivňují zdraví jednotlivců, je životní styl, stejně jako ekonomické a sociální faktory. Z tohoto důvodu podporuje zdravý životní styl šířením informací o zdraví prospěšné fyzické aktivitě a podporou fyzické aktivity, aktivní

mobility a omezení sedavého způsobu života.⁹ Strategie uznává, že Romové trpí velkými nerovnostmi v oblasti zdraví kvůli diskriminaci, ale řešení odkazuje na Strategii pro rovnost, začlenění a participaci Romů 2021-2030. Nepropojuje sport a fyzickou aktivitu jako řešení vyloučení a diskriminace.

ROMSKÁ A SPORTOVNÍ POLITIKA V AUTONOMNÍCH SPOLEČENSTVÍCH

Politická kompetence k vytvoření konkrétních plánů pro romské obyvatelstvo ve vztahu ke sportu a začleňování leží z velké části na různých autonomních komunitách a městech. Existuje 17 autonomních komunit, které nemají strategii začleňování Romů (Asturie, Aragonie, Baleárské ostrovy, Kanárské ostrovy, Castilla-La Mancha, Murcia, Navarra a La Rioja, stejně jako autonomní města Ceuta a Melilla). Zbývajících 8, které vytvořily strategii začleňování, je uvedeno níže, stejně jako míra, do jaké zahrnují sport jako nástroj na podporu nediskriminace a sociálního začleňování.

ANDALUSIE

Andalusie vyniká jako jeden z mála regionů specifickými cíli a kroky zaměřenými na sport v romské komunitě. Realizace těchto opatření má za cíl podpořit sportovní účast dospělých Romů žijících v okrajových čtvrtích, a tím podpořit jejich fyzickou a duševní pohodu.

Andaluský „Komplexní plán na podporu sportu v romské komunitě“¹⁰ byl zveřejněn v roce 2017 a byl realizován do roku 2020 (následný plán zatím nebyl zveřejněn). Akce týkající se sportu jsou zahrnuty v bodě 4, který je zaměřen na zdraví. V rámci této části existuje konkrétní cíl (4.1.1):

8 Ministerstvo zdravotnictví (2022) „Estrategia de Salud Pública 2022“. Dostupné (ve španělštině): https://www.sanidad.gob.es/en/ciudadanos/pdf/Estrategia_de_Salud_Publica_2022.pdf

9 https://www.sanidad.gob.es/en/ciudadanos/pdf/Estrategia_de_Salud_Publica_2022.pdf

10 Junta de Andalucía (2017) „Plan Integral para la Inclusión de la Comunidad Gitana de Andalucía 2017-2020“, Inclusión Social, Juventud, Familias e Igualdad, Dostupné (ve španělštině): <https://www.juntadeandalucia.es/organismos/transparencia/planificacion-evaluacion-estadistica/planes/detalle/133404.html>

„Iniciovat sportovní praxi mezi dospělou romskou populací žijící v okrajových čtvrtích. Tento cíl zahrnuje následující akce:

- Podporovat nesoutěžní rekreační sportovní akce v městských prostorách nacházejících se v zónách s potřebami sociální transformace, kde je významné zastoupení romského obyvatelstva.
- Podporovat aktivity v oblasti mezikulturního soužití, které zahrnují romské i neromské obyvatelstvo prostřednictvím sportu.“

BASKICKO

V Baskicku¹¹ byla „Baskická strategie pro Romy 2022-2026“ zveřejněna v roce 2022 a je implementována do roku 2026. Plán neobsahuje žádnou konkrétní zmínku o sportu nebo fyzické aktivitě kromě diskuse o zdravých návycích, které zahrnují sport jako neoddelitelnou součást.

KASTILIE A LEÓN

V Kastilii a León byl v roce 2021 zveřejněn „Program strategických akcí s romskou populací“¹² a je implementován do roku 2030. Toto autonomní společenství konkrétně navrhuje podporu účasti Romů v kultuře a společnosti tím, že povzbudí

„zapojení mladých lidí ve sportovních, kulturních a volnočasových sdruženích a v organizacích, které provozují dobrovolnickou a solidární činnost.“ V části o zdraví však není zmíněn sport jako nástroj ke zlepšení života Romů.

KATALÁNSKO

Katalánsko má „Komplexní plán pro Romy 2017 – 2020“¹³, který katalánské úřady později prodloužily do roku 2022 (následný plán dosud nebyl zveřejněn).¹⁴ V sekci zdraví je konkrétní cíl:

„Zvýšit počet romských dětí praktikujících zdravé návyky ve stravování a fyzických aktivitách. V rámci tohoto cíle se navrhuje konkrétní opatření (3.1):

Proveďte analýzu (zprávu) o stavu zdravých návyků ve stravování, fyzických aktivitách a volném čase romských rodin se zvláštním zřetelem na „dobu spánku a sedavé a/nebo aktivní volnočasové aktivity romských dětí“.

11 Eusko Jaurlaritza (2022) „Baskická strategie pro Romy 2022–2026“, Administración de la Comunidad Autónoma del País Vasco. Departamento de Igualdad, Justicia y Políticas Sociales, 1. března 2022, dostupné (španělsky): https://www.euskadi.eus/contenidos/noticia/xileg_planes_departamentales/es_def/Estrategia_Vasca_con_el_Pueblo_Gitano_2022_2026.pdf

12 Junta de Castilla y León (2021) „Programa de Actuaciones Estratégicas con la Población Gitana en Castilla y León 2021-2030“, Servicios Sociales de Castilla y León, k dispozici (ve španělštině): <https://serviciossociales.jcyl.es/web/es/servicios-sociales-innovacion/programa-actuaciones-estrategicas-poblacion.html>

13 Generalitat de Catalunya (2017) „Pla integratió del poble gitano a Catalunya 2017-2020“, Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, dostupné (v katalánštině): https://dretssocials.gencat.cat/web/content/01departament/05plansactuacio/poble-gitano/Pla_integral_poble_gitano_catalunya_2017_2020.pdf

14 Generalitat de Catalunya (2022) „ACORD GOV/80/2022, de 19 d'abril, pel qual s'aprova la pròrroga del Pla integratió del poble gitano a Catalunya 2017-2020, per al període 2021-2022“, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, k dispozici (v katalánštině): <https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=925820>

EXTREMADURA

V tomto autonomním společenství existoval „Plán pro Extremaduru na podporu a participaci romské populace na období 2007 až 2020“.¹⁵ Neexistuje zmínka o plánu návazném.

Plán na období 2007 – 2020 se nezmiňoval o fyzických aktivitách nebo sportu jako zdravotním nástroji, a proto nebyly stanoveny žádné konkrétní akce na podporu sportu mezi romskou populací.

GALICIE

Galicijský „Plán integrace romské populace v Galicii 2014 - 2020“¹⁶ zmiňoval pouze „podporu romských sdružení, která propagují kulturu a sport“. Proto deleguje odpovědnost za propagaci sportu jako zdravého zvyku v této autonomní komunitě na romské asociace a nevládní organizace, aniž by uváděla opatření nebo indikátory pro sledování pokroku. Neexistuje žádná zmínka o plánu dalším.

MADRID

V případě madridské komunity se kladně poukazuje na současnou situaci romské populace ve sportu. V madridském „Akčním plánu pro romskou populaci 2017 – 2021“¹⁷ autonomní úřady sice uznávají, že „zdravotní problémy mezi romskou populací bývají větší než u běžné populace“, ale navrhuji opatření k řešení tohoto

problému, která nemají nic společného s fyzickými aktivitami nebo sportem. Jedinou další zmínkou je věta, že romská populace má „dobrý přístup ke sportovním zařízením“. Následný plán zatím nebyl zveřejněn.

VALENCIJSKÉ SPOLEČENSTVÍ

Ve Valencijské komunitě byla v roce 2018 zveřejněna „Valencijská strategie pro rovnost a začleňování Romů“¹⁸ a je implementována do roku 2023. V této strategii jsou sporty a fyzická aktivita zmíněny v části 1.8.4 „Podpora vzdělávacích volnočasových aktivit“ se specifickou linií činnosti, která stanoví za cíl „provádět informační a osvětové kampaně o existujících alternativách trávení volného času a sportu ve čtvrtích, kde žije romská populace“. V části strategie zaměřené na opatření k ukončení segregace navrhuje dohody o financování mimo jiné za účelem zlepšení přístupu do sportovních areálů (4.4.3.2). ■

15 Junta de Extremadura (2007) „Plán Extremadury na podporu a participaci romské populace od roku 2007 do roku 2020“, Dostupné: <https://www.aecgit.org/downloads/documentos/550/plan-extremeno-para-la-promocion-y-participacion-de-la-poblacion-gitana.pdf>

16 Xunta de Galicia (2014) „Estrategia de Inclusión Social de la población gitana en Galicia 2014-2020“, Consellería de Política Social e Xuventude, Dostupné (ve španělštině): <https://politicassocial.xunta.gal/es/recursos/publicaciones/estrategia-de-inclusion-social-de-la-poblacion-gitana-en-galicia-2014-2020>

17 Comunidad de Madrid (2017) „Estrategia de Inclusión Social de la Población Gitana de la Comunidad de Madrid 2017-2021“, Consejería de Familia, Juventud y Asuntos Sociales, k dispozici (ve španělštině): <https://www.comunidad.madrid/transparencia/informacion-institucional/planes-programas/estrategia-inclusion-social-poblacion-gitana-comunidad>

18 Generalitat Valenciana (2018) „Estrategia Valenciana para la Igualdad y la Inclusión del Pueblo Gitano 2018 – 2023“, Comisión Delegada del Consell para la Inclusión y los Derechos Sociales, Dostupné (ve španělštině): <https://inclusio.gva.es/documents/610460/167669731/ESTRATEGIA+VALENCIANA+PARA+LA+IGUALDAD+Y+LA+INCLUSI%C3%93N+DEL+PUEBLO+GITANO+2018-2023/6d-7d2593740b8-9fb3-5a9f6d46cefa>



Překážky v účasti

NA SPORTOVNÍCH A FYZICKÝCH AKTIVITÁCH PRO ROMY A KOČOVNÍKY

ROZSAH ANTICIGANISMU V EVROPĚ

Než se podíváme na specifika jednotlivých zemí, která brání Romům a kočovníkům v účasti na sportu a fyzické aktivitě, je nutné situovat tyto nerovnosti do širšího kontextu anticiganismu v dnešní Evropě. Situace mnoha romských komunit a komunit kočovníků v celé Evropě je charakterizována marginalizací a segregací. Míra vyloučení a diskriminace, s níž se tyto komunity potýkají, nesnese srovnání nikde v Evropě, pokud jde o rozsah problému a velkou rozmanitost porušování lidských práv, které tyto etnické skupiny zažívají.

Vzdělávání a nezaměstnanost

Podle studie Agentury pro základní práva (FRA) z 11 členských zemí¹ o přístupu ke vzdělání, tak 14 % romských dětí ve věku povinné školní docházky v dotazovaných domácnostech nebylo zapsáno do formálních vzdělávacích institucí, ve srovnání s 3 % neromských dětí žijících v okolí. Kromě toho 89 % dotázaných Romů ve věku 18 až 24 let nezískalo

žádnou vyšší sekundární kvalifikaci ve srovnání s 38 % neromů žijících v okolí.

Výsledky EU-MIDIS II v roce 2016 ukázaly, že romské děti zaostávají za svými neromskými vrstevníky ve všech ukazatelích vzdělání. Vzdělávání v raném dětství se účastní pouze asi polovina (53 %) romských dětí ve věku od čtyř let do věku zahájení povinné základní školní docházky. Podíl Romů, kteří předčasně ukončí školní docházku, je ve srovnání s běžnou populací neúměrně vysoký.

V mnoha lokalitách jsou romské děti segregovány od svých neromských vrstevníků buď v různých třídách, nebo prostřednictvím procesu „bílého útěku“, který vede do pouze romských škol nebo škol s romskou většinou. Ve většině případů je kvalita vzdělávání, které se romským dětem dostává v segregovaném prostředí, nižší než v integrovaném vzdělávacím prostředí. Pro ty, kteří žijí v marginalizovaných,

¹ Agentura pro základní práva (2014) „Vzdělávání: situace Romů v 11 členských státech EU“. Dostupný : https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-roma-survey-dif-education-1_en.pdf

rasově izolovaných komunitách, často chybí přístup ke vzdělání jakéhokoli druhu, přičemž dívky jsou neúměrně ovlivněny (celosvětově komunity žijící v chudobě upřednostňují vzdělávání chlapců před dívkami).

Dominovým efektem prostorové a vzdělanostní segregace jsou nedostatečné možnosti přístupu na trh práce. Romové žijící v rasově izolovaných komunitách pravidelně žijí v oblastech daleko od jakýchkoli pracovních příležitostí. Neadekvátní vzdělávací výsledky znamenají, že pravděpodobně nebudou kvalifikováni pro to málo pracovních příležitostí, které existuje. Těch několik málo kvalifikovaných a schopných, se o těchto několik pracovních míst ucházejí, se ocitne zablokováno diskriminací na trhu práce ze strany potenciálních zaměstnavatelů. Romské ženy jsou tímto fenoménem opět neúměrně zasaženy. Podíl mladých romských žen (16–24 let), které nepracují, ani se nevzdělávají nebo nijak neškolí, výrazně převyšuje odpovídající míru mladých romských mužů ve většině členských států EU, dle průzkumu z roku 2018 provedeného agenturou FRA.

Špatné bydlení a infrastruktura

Diskriminace Romů a kočovníků v přístupu ke kvalitnímu bydlení je všudypřítomná v celé Evropě. Nucená vystěhování a demolice domů se odehrávají na krizových úrovních v mnoha zemích, aniž by bylo pro vystěhované osoby zajištěno adekvátní náhradní ubytování. Životní podmínky, které je mnoho Romů nuceno snášet, se podobají podmínkám nejchudších v rozvojových zemích. Zejména v rasově izolovaných komunitách nemají mnozí podle zpráv Rady Evropy a² Roma Civil Monitor nejen přístup k čisté vodě

a elektřině, ale také základní kanalizaci, sanitaci a vnitřní instalaci.³ Špatné životní podmínky, které brání přístupu k základním právům, přetrvávají i v západoevropských zemích, uvádí zpráva *Romové a kočovníci v šesti zemích*⁴ Agentury pro základní práva.

Podle Druhého průzkumu Evropské unie o menšinách a diskriminaci Agentury pro základní práva (EU-MIDIS II)⁵ je 80 % dotázaných Romů ohroženo chudobou, zatímco průměr Evropské unie dosahuje 17 %. Průzkum zjistil, že 30 % Romů žije v domácnostech bez vody z vodovodu a 46 % nemá vnitřní toaletu, sprchu nebo koupelnu. Podle výzkumu ERRC provedeného v sedmi evropských zemích o přístupu Romů k vodě dopadá břemeno získávání vody z nekomunálních vodních zdrojů především na ženy a dívky.⁶

Nespravedlnosti jako jsou tyto, přispívají jen k dalším nerovnostem a porušování práv romských komunit. Běžný nedostatek státem zajišťovaného svazu domovního odpadu segregovaným komunitám znamená, že následná degradace životního prostředí může sloužit jako důvod pro státní zásahy prostřednictvím policistů, pracovníků obcí a sociálních pracovníků. Romské komunity jsou nuceny pálit odpad (jako jsou odpadní plasty, elektronické zboží a pneumatiky nelegálně přepravované z jiných zemí a pohozené v jejich oblastech), aby přežily.⁷ To ohrožuje zdraví romské komunity a také vytváří napětí s neromskými sousedy a později státními orgány. Nízké investice do infrastruktury a služeb v romských a kočovnických čtvrtích znamenají, že jsou místní samosprávy často "odsouzeny" k selhání.

2 Rada Evropy (2018) „Roma and Travellers: Housing“, Dostupné: <https://www.coe.int/en/web/roma-and-travellers/housing>

3 Romský občanský monitor. „Syntéza zpráv občanské společnosti o provádění národních strategií integrace Romů v Evropské unii.“ Centrum pro politická studia Středoevropská univerzita. srpen 2018, s. 30–32. Dostupné: <https://cps.eu.edu/sites/cps.eu.edu/files/attachment/basicpage/3034/rcm-civil-society-monitoring-report-1-synthesis27-2017-eprint-fin-2.pdf>.

4 Agentura pro základní práva (2020) „Romové a kočovníci v šesti zemích“. Dostupný: <https://fra.europa.eu/en/news/2020/roma-and-travellers-survey-europe-needs-break-vicious-circle-poverty-and-discrimination>

5 Evropská agentura pro základní práva (2016) „Druhý průzkum Evropské unie o menšinách a diskriminaci (EU-MIDIS II): Romové – zpráva o vybraných zjištěních.“ Dostupný: <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/eumidis-ii-roma-selected-findings>

6 Evropské centrum pro práva Romů (2017) „Žízeň po spravedlnosti: Romům v Evropě byl odepřen přístup k čisté vodě a hygieně“. Dostupné: <http://www.EuropeanRomaRightsCentre.org/reports-and-submissions/thirsting-for-justice-new-report-reveals-depth-of-discrimination-faced-by-europes-roma-in-accessing-voda>

7 British Broadcasting Corporation (2021) „Britský odpad vysypaný v Rumunsku“ K dispozici <https://www.youtube.com/watch?v=mFjsL61qi3g>

Romská žena z marginalizované komunity, která je také lesbičkou, může čelit diskriminaci kvůli tomu, že je Romka, ale která se na ni zaměřuje také kvůli jejímu pohlaví, původu a orientaci



Zdraví a přístup k veřejným službám

Romové a kočovníci v Evropě mají podle studie Evropské aliance veřejného zdraví průměrnou délku života o 10–15 let kratší než běžná populace.⁸ Příčinou je celkový špatný zdravotní stav způsobený nezdravými životními podmínkami, vyšší kojenecká úmrtnost, špatný přístup ke zdravotnímu pojištění a diskriminace ve zdravotnictví, která vede k nedostatku preventivní péče. Romové žijící v rasově izolovaných komunitách často nemají bezprostřední přístup ke zdravotnickým zařízením v okolí. Není neslychané, že se záchranáři neúměrně zpožďují, když jsou voláni do čtvrtí s většinou Romů, nebo že občas nedorazí vůbec.⁹ K diskriminaci a rasovému zneužívání dochází také ve zdravotnických zařízeních, zejména vůči romským ženám, které v několika zemích čelily hrubému chování a nenávistným projevům ze strany lékařů.¹⁰

Nadměrné zastoupení Romů a kočovníků ve státní péči o děti

V celé Evropě jsou romské děti a děti kočovníků nadměrně zastoupeny v systémech státní péče kvůli nepřiměřenému počtu dětí odebraných z romských a kočovnických rodin. V některých regionech je až

80 % všech dětí ve státní péči romského etnika.¹¹ Ve velké části střední a východní Evropy existují dětské ústavy namísto řešení rodinné nebo komunitní péče. Institucionalizace má zničující emocionální a vývojové účinky na děti a má za následek, že Romové a kočovníci, kteří opouštějí péči, jsou stigmatizováni dvojnásobně: kvůli jejich etnické příslušnosti a jako „dítě z ústavu“. Špatné bytové podmínky a dětská chudoba zůstávají nejčastějšími důvody pro odebrání romských a kočovných dětí z jejich biologických rodin, přestože je tato praxe nezákonná.¹² Zprávy o zanedbávání a dokonce zneužívání romských dětí v pečovatelských ústavech nejsou v mnoha evropských státech neobvyklé.¹³

Průniková diskriminace

Průniková diskriminace je koncept, kdy daná osoba nebo osoby mohou čelit diskriminaci na základě více než jedné chráněné charakteristiky nebo viditelného znaku identity, současně. Obvykle to znamená, že diskriminace je umocněna přítomností více než jedné charakteristiky: např. romská žena z marginalizované komunity, která je také lesbičkou, může čelit diskriminaci kvůli tomu, že je Romka, ale která se na ni zaměřuje také kvůli jejímu pohlaví, původu a orientaci.

8 Evropská aliance veřejného zdraví (2018) „Uzavření rozdílu mezi střední délkou života Romů v Evropě“. Dostupné : <https://epha.org/closing-the-life-expectancy-gap-of-roma-in-europe/>.

9 Evropské centrum pro práva Romů (2020) „Rom zemře, když záchranáři stojí na okraji „nejchudší vesnice v Maďarsku“. Dostupné: <http://www.errc.org/news/romani-man-dies-while-paramedics-stánek-na-kraji-nejchudší-vesnice-v-maďarsku>

10 Příloha 5: Diskriminační zacházení s Romy a Sinty ve zdravotnictví

11 Nadace Šance pro děti, Evropské centrum pro práva Romů (2017) „Příčina akce: Romské děti ve státní péči v okrese Nógrád (Maďarsko)“, dostupné: <http://www.errc.org/reports-and-submissions/přičina-akce-romské-děti-ve-státní-pěči-v-nogradském-kraji-maďarsku>

12 Evropské centrum pro práva Romů (2021) „Zkažené životy: romské děti ve státní péči“. Dostupné : <http://www.errc.org/reports--submissions/blighted-životy-romské-děti-in-state-care>

13 Travellers ' Times (2021) „Evropský tichý skandál : Romské děti ve státních pečovatelských institucích“, Dostupné : <https://www.travellerstimes.org.uk/features/europes-silent-scandal-romani-children-state-care-institutions>

Obecná disproporce v rovnosti, pokud jde o otázky pohlaví a genderu, původu, sexuální orientace, zdravotního postižení a věku, je stejně přítomna, pokud hovoříme o marginalizaci a diskriminaci Romů a kočovníků. Absenci práv pocítují zejména romské ženy a dívky, které jsou jejich porušováním neúměrně zatíženy. Týká se to zejména přístupu ke vzdělání, zdravotní péči a sociálním službám, kde čelí další přímé diskriminaci kvůli průniku mezi jejich etnickou příslušností a pohlavím. To platí i v otázkách vyloučení a nepřímé diskriminace. Například v marginalizovaných komunitách, které nemají dostatečný přístup k základní infrastruktuře, jako je tekoucí voda, břemeno obstarání vody neúměrně dopadá na ženy a dívky.^{14 15}

Pouhá existence rasově izolovaných komunit Romů a kočovníků žijících v hluboké chudobě ztělesňuje průnik etnicity a třídy. Tito lidé čelí mnoha stejným aspektům diskriminace jako Romové a kočovníci, kteří na takových místech nežijí, s dalšími útrapami rasové chudoby. LGBTIQ+ Romové a kočovníci čelí stejným společenským předsudkům jako ostatní LGBTIQ+ lidé s přidáním faktorem rasismu.

Diskriminace jako hrozba pro život a majetek

Vyloučení a segregace, kterým mnoho romských a kočovnických komunit čelí, přispívá k porušování lidských práv. To je na nich páchané jak ve smyslu institucionálního rasismu, tak zločinů z nenávisti. Cyklický vztah mezi diskriminací, chudobou a vyloučením prohlubuje stávající nerovnosti a zvyšuje pravděpodobnost výskytu další diskriminace. Tato mezigenerační situace se s nástupem každé nové

generace jen více prohlubuje, protože se prohlubují nerovnosti, upevňují se společenské názory a normalizuje se institucionální rasismus.

Politický a sociální narativ, který se zaměřuje na negativní stereotypy o Romech a kočovnicích, vytváří atmosféru, ve které je pokračující diskriminace v sociální inkluzivitě, občanství a přístupu k sociálnímu zabezpečení považována v širší společnosti za přijatelnou. Diskriminace ve vzdělávání, bydlení a zaměstnání vytváří cyklus chudoby.¹⁶ Děti narozené v chudých romských a kočovných rodinách nemají přístup ke kvalitnímu vzdělání, které by jim mohlo pomoci získat podstatnou a kvalitní práci, popřít chudobu¹⁷ a etablovat se jako aktivní občané.¹⁸ Protiromské a protikočovní příběhy a diskriminace zase mohou vést k nenávistným projevům a podněcování k násilí proti romským a kočovným komunitám tím, že vytvářejí atmosféru beztrestnosti. Ta následně umožňuje, aby se objevovaly různé výzvy pro zajištění bezpečnosti lidí, jejichž součástí jsou pak útoky na lidi a majetek. Tyto incidenty a trestné činy jen dále umocňují stávající problémy vyplývající z osobní nebo sociální charakteristiky, těmi jsou pohlaví, věk, postižení a sexuální orientace, což dále jen zvyšuje jejich zranitelnost.

Romové žijící v segregovaných čtvrtích mohou během volebních období čelit politickému nátlaku v podobě přímých výhrůžek ze strany politických aktérů. Zastrasování prostřednictvím výhrůžek ztrátou zaměstnání, odebráním dětí nebo dokonce násilím ze strany místních vymahačů se používá k přinucení členů romských komunit, aby volili určité politické představitele.¹⁹

14 Evropské centrum pro práva Romů (2017) „Žízeň po spravedlnosti: Romům v Evropě byl odepřen přístup k čisté vodě a hygieně“. Dostupný : <http://www.errc.org/reports-and-submissions/thirsting-for-justice-new-report-reveals-depth-of-discrimination-faced-by-europes-roma-in-accessing-water>

15 Evropská aliance veřejného zdraví (2021) „Přístup k vodě – hlavní hybná síla nerovností v oblasti zdraví pro Romy“, „Dostupné: <https://epha.org/access-to-water-a-major-driver-of-health-inequalities-pro-romy/>

16 Mezinárodní organizace práce (2017) Řezání cyklu chudoby a marginalizace romské mládeže, Dostupné: https://www.ilo.org/budapest/information-resources/videos/WCMS_541628/lang--en/index.htm

17 Evropská agentura pro základní práva (2018) Přechod od vzdělávání k zaměstnání mladých Romů v devíti členských státech EU, Dostupné: <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/transition-education-employment-young-roma-devet-členských-států-eu>

18 Pajic, CM (2009) Romové jako aktivní občané, uzavírající propast mezi politickými elitami a místními komunitami, Dostupné: <https://www.ndi.org/sites/default/files/Catherine-Pajic-Roma-Chapter.pdf>

19 EU Monitor (2014) „Hrozba podvodů s voliči pronásleduje hlasování EU v Rumunsku, Bulharsku a Chorvatsku“. Dostupný : https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vji6dtqecvxz?ctx=vga%lcr%lzlz&start_tab0=60



ČESKÁ REPUBLIKA:

BARIÉRY ROMSKÉ SPORTOVNÍ ÚČASTI

V České republice žije odhadem 250 000 Romů.¹ Romové jsou uznáváni mezi 12 oficiálními národnostními menšinami, ale jsou vyloučeni z české společnosti a jejich současná situace v oblasti lidských práv je důvodem k vážným obavám. Mezinárodní orgány a občanská společnost zdůrazňují segregaci ve vzdělávání, porušování práv žen a porušování práv dětí jako hlavní oblasti znepokojení. Převládající nenávislné projevy v politické sféře a také online, stejně jako násilné útoky proti Romům a jejich majetku a vnímaná beztrestnost policistů ve vysoce sledovaných případech brutality vůči Romům vytváří prostředí, ve kterém se participace na sportu stává irelevantní, a to pro většinu romských komunit.

Prostorová segregace

Mnoho romských komunit v České republice žije v segregovaných čtvrtích nebo oblastech, které jsou často daleko od zařízení nebo dokonce bezpečného prostředí, kde by se mohly věnovat sportu nebo pohybovým aktivitám. Nejnovější monitorovací zpráva Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) popisuje situaci těchto komunit jako „stále charakterizovanou začarovaným kruhem nedostatečného vzdělání, které vede k omezeným příležitostem na trhu práce, a tím i de facto časté rezidenční segregaci. Ta má zároveň negativní dopad na přístup ke zdravotní péči a dalším sociálním službám.“²

Dotazovaní z České republiky běžně uváděli strukturální překážky bránící účasti ve sportu, zejména nedostatek dopravních možností pro Romy z marginalizovaných komunit. To bylo popsáno jak z hlediska nákladů spojených s veřejnou nebo soukromou dopravou, tak i v mnoha případech z hlediska úplného nedostatku dostupnosti veřejné dopravy pro Romy žijící v segregovaných oblastech. Veřejné autobusové linky běžně neobsluhují tyto romské komunity, přičemž romské děti jsou někdy nuceny chodit po nebezpečných trasách podél silnic a jiných překážek, aby se vůbec dostaly na autobusovou zastávku do školy. Za takových okolností je pro Romy mnohem obtížnější přístup k organizovanému sportu mimo segregovanou oblast.

¹ Romea (2022) „České sčítání zaznamenalo 65% nárůst počtu lidí hlásících se k romské národnosti“, Dostupné: <https://romea.cz/cs/czech-republic/czech-census-sees-63-rise-in-number- lidí hlásících se k romské národnosti>

² Evropská komise proti rasismu a intolancii (2020) „Zpráva ECRI o České republice (Šestý monitorovací cyklus)“, Rada Evropy, Dostupné: <https://rm.coe.int/ecri-6th-report-on-the-czech-republika/1680a0a086>

Sociální pracovníce spolupracující s místní organizací občanské společnosti popsala, jak jsou děti z romské komunity ve městě Rotava „většinou nečinné a shromažďují se ve skupinách“. Nemají vlastní prostor, kde by mohli společně trávit volný čas, a tak ho tráví poplakováním se po ulicích, kde je městská policie, magistrát a čtyři „asistenti prevence kriminality“ obtěžují, udělují jim pokuty a těmito kroky obecně jen eskalují etnické napětí.³

Rasizovaná chudoba

Chudoba v České republice působí převážně na etnických liniích s přímou vazbou mezi rizikem chudoby a etnickou příslušností. S rasovou prostorovou segregací přichází rasová chudoba a socioekonomické překážky v přístupu ke sportu, jak ostatně zmiňoval každý z dotazovaných v České republice jako nejzjevnější překážku účasti Romů. Nepříznivá finanční situace znamená, že věci jako jízdné na autobus, sportovní oblečení, vybavení a školné nebo poplatky jsou pro mnoho romských rodin z marginalizovaných komunit zcela mimo dosah.

Peníze nejsou jen překážkou účasti ve sportu pro ty, kteří žijí v prostorové segregaci. Údaje Agentury pro základní práva zveřejněné v roce 2022 zjistily, že 77 % všech Romů v České republice je ohroženo chudobou (nárůst z 58 % v roce 2016). Bylo zjištěno, že téměř všichni Romové (92 %) ve věku nad 65 let jsou ohroženi chudobou.⁴

Nedostatečný přístup k vodě nebo hygieně v domácnosti má zřejmý vliv na schopnost účastnit se sportovních aktivit. První Roma Civil Monitor Evropské komise v roce 2018 zjistil, že v oblastech České republiky, „kde byly neromským domácnostem k dispozici bezpečné dodávky vody a hygienické služby, byli Romové ve svém přístupu k nim často systémově

diskriminováni“. Nedostatečný přístup k vodě však opět není problémem omezeným na romské domácnosti v segregovaných obytných oblastech. Roma Civil Monitor také zjistil, že „problém v České republice byl akutní v ubytovnách v soukromém vlastnictví, kde je vysoké procento nájemníků mezi Romy a je běžné, že sprchy a toalety sdílí celé patro nájemníků“. Nedostatečný nebo zcela nemožný přístup k vodě znemožňuje Romům sport a fyzickou aktivitu.

Obecný nepoměr v rovnosti, pokud jde o otázky pohlaví a genderu, původu, sexuální orientace, zdravotního postižení a věku, je stejně přítomna, pokud jde o marginalizaci a diskriminaci Romů. Nedostatek práv pocítují více romské ženy a dívky, které jsou obvykle neúměrně zasaženy otázkami diskriminace a rasové chudoby. Týká se to zejména přístupu ke vzdělání, zdravotní péči a sociálním službám čelí další přímé diskriminaci kvůli průniku mezi jejich etnickou příslušností a pohlavím.

Školní segregace

Pro většinu dětí je škola tím hlavním místem, kde se setkávají se sportem a fyzickou aktivitou. Pro romské děti ve vzdělávání v České republice je tato situace komplikovaná a ztížená existencí rozšířené vzdělávací segregace.

V roce 2023 ECRI zopakovala České republice své předchozí doporučení z roku 2020, aby „zajistila ukončení všech forem de facto segregace postihující romské děti ve školách“. ECRI vzala na vědomí vládní „Strategii vzdělávací politiky 2030+“ a „Národní plán obnovy“, jejichž cílem je poskytnout finanční podporu vybraným školám, nicméně navzdory těmto iniciativám „nezaznamenala žádné hmatatelné výsledky plánovaných aktivit. Naopak přetrvávají tendence k segregaci a existuje minimálně 77 škol, ve kterých tvoří většinu žáků

³ Rozhovor 4: Sociální pracovníce z Rotavy, Česká republika, 25. října 2023

⁴ Agentura Evropské unie pro základní práva (2022) „Romové v 10 evropských zemích: hlavní výsledky“, průzkum Romů 2021 – hlavní výsledky, Obrázek 4: Míra ohrožení chudobou (%), strana 25, dostupné: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf



romské děti, i když jen v malém počtu těchto případů lze toto vysvětlit procentem romských žáků žijících v příslušné spádové oblasti.⁵ Pokusy na politické úrovni o desegregaci vzdělávání v České republice v praxi selhaly. Politická vůle mimo tyto strategie zcela chybí. Ještě v březnu 2023 navrhl český senátor segregaci romských dětí jako „zcela racionální krok“ v projevu k Senátu na podporu zachování školní segregace.⁶

Dotazovaná sociální pracovnice z Kladna, která podporuje marginalizované romské rodiny, popsala, jak všechny děti z města navštěvují dvě segregované základní školy. Romské děti kvůli nízké úrovni vzdělání, které tam dostávají, často selhávají již na 1. stupni základní školy. Po ukončení tedy dosáhli pouze 8. ročníku a „jediným“ možným způsobem, jak mohou pokračovat, je navštěvovat střední školu pro děti s mentálním a tělesným postižením (běžná forma diskriminace ve vzdělávání v ČR). Dotazovaná popsala, jak když se jiný sociální pracovník pokusil zařídit, aby romské dítě dokončilo základní školu s devátou třídou, byla na sociální službu podána stížnost ředitelem střední školy.

Děti segregované ve školách, které jim nenabízejí ani akademickou budoucnost, ani reálné šance na zaměstnání později v životě, se jen velmi málo orientují na sportovní aktivity ve třídě nebo mimo školu.

Naproti tomu sociální pracovnice z Kladna popsala, jak bylo malé množství romských chlapců přijato na sportovní základní školu a díky tomu byli „*schopni o sobě přemýšlet zcela jinak. Měli větší sebevědomí, jistotu*

i sebepřijetí.“ Sociální pracovnice poukázala takí na „rozvoj komunikačních a sociálních dovedností, pocit něčeho být součástí, rozvoj emočních dovedností, seberegulaci, a zvýšenou frustrační toleranci“ jako další hmatatelné výhody pro romské děti, pokud dostanou příležitost účastnit se organizovaného sportu.⁷

Diskriminace v přístupu k zařízením a poskytování služeb

Zatímco nedostatek účasti na sportu z důvodu segregace a rasové chudoby lze označit za formu nepřímé diskriminace Romů, rozhovory přinesly řadu případů přímé diskriminace Romů. Školy, sportovní kluby a obecní úřady mohou přímo diskriminovat Romy se záměrným cílem zabránit jim ve sportu a fyzické aktivitě.

V Kladně dotazovaný popsal, jak jsou romské děti ze sociálně znevýhodněného prostředí diskriminovány fotbalovými kluby, které nechtějí romské děti přijímat. Naproti tomu děti, které jsou uprchlíky z Ukrajiny, byly přednostně přijímány, zatímco děti s romským původem byly přímo odmítnuty.⁸

V Rotavě osoba, která organizuje týdenní sportovní aktivity pro Romy, popsala, jak daleko by místní správa zašla, aby Romům odepřela přístup do sportovního zařízení.⁹ Dotazovaný popisuje, jak zpočátku dostal podmínkám programu tím, že skupině pronajal prostor ve škole. Později bylo nájemné zvýšeno ve snaze je odradit, než jim nájemné zcela odmítli s odkazem na „nepořádek“ ze strany dětí. Nakonec byla skupina

5 Evropská komise proti rasismu a intolercanci (2022) „Závěry ECRI o implementaci doporučení ve vztahu k České republice“, Rada Evropy, Dostupné: <https://rm.coe.int/ecri-conclusions-on-the-implementation-recommendation-in-respec/1680aa6865>

6 Romea.cz (2023) „Český senátor navrhuje segregovat romské děti ve školách, zmocněnec pro romské záležitosti se staví proti apartheidu a otevřenému rasismu“, 31. března 2023, dostupné: [https://romea.cz/cs/czech-republic/cesky-senator-navrhuje-segregovat-romské-děti-do-škol-komisař-pro-romské-objekty-na-takový-apartheid-a-otevřený-rasismus](https://romea.cz/cs/czech-republic/cesky-senator-navrhuje-segregovat-romske-deti-do-skol-komisař-pro-romské-objekty-na-takový-apartheid-a-otevřený-rasismus)

7 Rozhovor 5: Sociální pracovnice z Kladna, Česká republika, 25. října 2023

8 Rozhovor 5: Sociální pracovnice z Kladna, Česká republika, 25. října 2023

9 Rozhovor 4: Sociální pracovník z Rotavy, Česká republika, 25. října 2023

nucena hrát v nedalekých Kraslicích. Dotazovaný sociální pracovník popisuje, že k odmítnutí dochází nejen kvůli tomu, že jsou Romové, ale i kvůli názoru ze strany lidí ve škole a ve městě obecně, že „to

jsou aktivity pro děti, které si to nezaslouží“. Neochota pracovat s romskými dětmi (které jsou vnímány jako problematické) se vztahuje na každou interakci s místními úřady:

“Měli jsme dohodu se základní školou v Rotavě na pronájmu hřiště, ale ředitelce školy se nelíbilo, že pořádáme aktivity pro děti, které si to podle ní nezaslouží. Zároveň nám vyčítali, že pro ně pořádáme výlety a další neformální vzdělávací aktivity. Řekla, že musíme přivést děti, které si to zaslouží, a ona dokonce nějaké děti doporučí. Nechtěli ale pochopit, že s těmi dětmi chceme primárně pracovat právě proto, abychom pozitivně ovlivnili a změnili jejich životy... Do sportovních hal nemůžeme, do školní tělocvičny nemůžeme. Všude máme zákaz. Ty děti si to v jejich očích nezaslouží, protože neplní školní docházku, nemají dobré známky, někdy mají tresty od učitelů. Chápu, že to není dobré, ale pokud zlomíme jejich odhodlání a řekneme jim, že za nic nestojí, pak to jen zhoršíme.“

Problém přichází shora, protože starosta města je známý svými výroky na adresu romské komunity a zabývá se pokusy o vystěhování romských rodin a neprodlužování nájemních smluv s cílem odstranit je z veřejného bydlení. Když místní škola požadovala bezplatné školní obědy (což by velmi prospělo marginalizovaným romským dětem), starosta odmítl. Město odmítlo zajistit prostory pro sportovní aktivity a ukončilo spolupráci s nevládními organizacemi, které se snažily tyto aktivity spoluvytvářet. Jediné sportovní aktivity v oblasti zajišťují sociální služby nebo soukromá sdružení. Není přístup k žádným dalším sportovním aktivitám a děti nemají přístup na hřiště nebo do tělocvičny.

Údajně je také zájem o organizovaný fotbal, ale Romové se nemohou zapojit do týmu v Rotavě, protože

i zde působí zmíněný starosta. Proto není možné ve městě ani uspořádat přátelské utkání a romské děti musí dojíždět do okolních měst a vesnic, aby se přihlásily, pokud si chtějí vyzkoušet hrát klasický fotbal v klubu.

Naproti tomu trenéři z fotbalového klubu, který sídlí kolem romské komunity v Moravském Berouně popsal, jak měl přístup k fotbalu pro děti pozitivní dominový efekt. Klub se podílí na školní výchově dětí, zajímá se o jejich prospěch, také zajišťují doučování a dokonce příležitostně pomáhají s finančními problémy, které mají rodiny hráčů. V Moravském Berouně má klub od vedení města i školy pozitivní ohlasy za jejich praktický přístup k inkluzi prostřednictvím sportu. Městské úřady spolupracují s fotbalovým klubem a zajišťují přístup k zázemí.¹⁰

¹⁰ Rozhovor 6: Dva fotbaloví trenéři a komunitní pracovníci z Moravského Berouna, Česká republika, 25. října 2023

Zástupce Jihomoravského kraje označil předsudky Romů při každé interakci ve společnosti za hlavní překážku inkluze a přístupu ke sportu. Zástupce,

jež je veřejným činitelem působícím na krajském úřadě Jihomoravského kraje a je v přímém kontaktu s romskými komunitami, řekl:

V České republice je dlouhodobý anticiganismus. Pořád si myslím, že když za někým přijde Rom s prosbou o práci, už k němu ten člověk přistupuje s předsudky. Totéž platí pro bydlení a může se to týkat i sportu.“¹¹

Rasistické nadávky ve sportu

Strach z rasových nadávek ze strany Neromů účastnících se sportovních aktivit byl v rozhovorech v průběhu projektu uváděn jako hlavní překážka pro Romy a kočovníky v přístupu ke sportu. V České republice patří postoje k romské populaci k nejhorším v Evropské unii. Podle výsledků EU Barometru z roku 2019¹² nemělo 73 % českých respondentů žádné přátele nebo známé, kteří by byli Romové, a 56 % uvedlo, že by jim bylo naprosto nepřijemné, kdyby jejich dítě bylo v romantickém vztahu s Romem. Průzkum z roku 2021 mezi 2000 Čechy ve věku 15 – 30 let zjistil, že 86 % respondentů považuje soužití s Romy v zemi za problematické (i když u nejmladších respondentů zjistil výrazně progresivnější názory).¹³

Dotazovaní poukazují na nedostatek literatury ve školách, která by vykreslovala Romy v pozitivním světle, a také na mezigenerační přenos předsudků z rodičů na děti, což má za následek nepřátelské prostředí pro romské děti, které by se jinak mohly účastnit sportovních aktivit s neromskými dětmi. Ve schématech přístupu, kde sociální sdružení nebo nevládní organizace spojily Romy a Neromy, aby se společně účastnili sportu, respondenti uváděli převážně pozitivní vztahy. Sociální pracovnice z Rotavy uvedla, že po nemožnosti úspěšného působení ve městě kvůli diskriminaci ze strany městských úřadů se sportovní aktivity provozovaly v nedalekých Kraslicích, kde mohli obě skupiny budovat přátelství a spolupracovat.

„Je to jedna z nejpřirozenějších věcí, když spolu začnou hrát fotbal a budují se díky tomu přátelství. Začnou si psát na sociálních sítích, začnou se navštěvovat i mimo fotbalové zápasy mezi různými městy. A nikdo se nezatěžuje tím, jestli je někdo Rom nebo ne, přátelství je mezi nimi opravdu přirozené, díky tomu, že sdílejí stejné hodnoty a stejné cíle. Vídají se pravidelně. Pokud bychom měli větší podporu od města, mohli bychom se mnohem více realizovat směrem k sociální soudržnosti těchto mladých lidí.“

¹¹ Rozhovor 8: 8. Veřejný úředník pracující pro Jihomoravský kraj, Česká republika, 27. října 2023

¹² Evropská komise (2019) „Speciální barometr 493: Diskriminace v Evropské unii“, Dostupné: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2251>

¹³ Hate Free (2021) „Výzkum o postojích mladých Čechů k lidským právům a právům ohrožených menšin“, Dostupné (v češtině): <https://www.hatefree.cz/clanky/vyzkum-postoju-mladych-cechu-k-lidskym-pravam-a-pravam-ohrozenych-mensin-2>

Na profesionální úrovni je rasismus ve fotbale v České republice zcela normalizován. V České republice prakticky neexistují profesionální hráči, kteří by se sami identifikovali jako Romové. V roce 2014 amatérský tým „Roma Děčín“ neslavně vyhrál svých úvodních pět zápasů sezóny, protože ostatní týmy raději prohrály 3:0 a dostaly pokutu 70 eur, než aby hrály proti romskému týmu.¹⁴ Pokřiky „Cikán, cikáni!“ můžete pravidelně slyšet na domácích i evropských fotbalových utkáních.¹⁵ V roce 2021 zaútočila skupina fotbalových ultras, údajně příznivců Slavie Praha, na skupinu Romů (včetně dětí) v Sokolově.¹⁶ V této atmosféře nenávisti není překvapivé, že romští fotbalisté jsou nedostatečně zastoupeni a mnozí se rozhodli svou etnickou identitu neodhalit.

Genderově specifické bariéry účasti ve sportu a fyzické aktivitě

Rozhovory v České republice odhalily obrovské problémy při překonávání genderového přístupu ke sportu. Sociální pracovnice z Kladna popsala situaci „dvojitou diskriminace dívek, které jsou diskriminovány nejen příslušností k národnostní menšině, ale i pro své pohlaví“.¹⁷ Obecně respondenti popisovali velmi malý zájem romských dívek o účast. Existuje však málo důkazů o sportovních programech zaměřených konkrétně na podporu účasti romských dívek. Genderově slepý přístup ke sportu v naději, že „když ho vybudujeme, tak oni přijdou“, se zdá nereálný v tom, že by přilákal mnoho romských dívek z marginalizovaného prostředí.

V Rotavě a Kraslicích organizátor sportovních aktivit pro romské děti připustil, že program je určen především chlapcům a že zatímco další dva kolegové pracují s dívkami, není jasné, jestli to nějak souvisí

přímo se sportem. Stejně jako u ostatních dotazovaných byl u romských dívek jako důvod nedostatečné účasti kladen důraz na romskou kulturu:

„Dívky se chodí dívat na kluky; fotbal nehrajou... Může to souviset s kulturním stigmatem. Pro Romy je velmi neobvyklé, když dívka hraje fotbal. Nejpozději na přelomu puberty dívky odcházejí, protože se hrát stydí. Pro chlapce je sport mnohem přirozenější, je velký rozdíl mezi [romskými] chlapci a dívkami. Na začátku projektu dívky také chodily do posilovny, ale netrvalo to dlouho. Během dospívání se sportu vzdávají...z programu vypadnou kolem 14 let, kdy už nejsou považovány za děti. Kolem 16 nebo 17 let otěhotní a začíná pro ně fáze mateřství.“¹⁸

Sociální pracovník z Moravského Berouna popsal, jak v jejich klubu (který nabízí fotbal, ale i florbal a stolní tenis) byla jedna Romka, která později hrála i za Slavii Praha, ale obecně jsou dívky „většinou zaměřené na tanec“. Rodiče se o sportovní aktivity svých dětí nijak zvlášť nestarali, obecně je v tom příliš nepodporovali.¹⁹

14 The Independent (2014) „Romský klub v České republice si užívá svou nejlepší sezónu vůbec – protože s nimi soupeři nebudou hrát“, 13. listopadu 2014, Dostupné: <https://www.independent.co.uk/sport/football/european/romsky-klub-v-ceske-republike-si-uziva-jejich-nejlepsi-sezonu-celkem-protoze-jejich-protivnici-vyhrali-jejich-hrat-9858099.html>

15 Sport.cz (2022) „Cikáni, cikáni! Fanoušci Slavie rasově uráželi domácí diváky, stěžuje si rumunský novinář“, 14. října 2022, Dostupné (česky): <https://www.sport.cz/clanek/fotbal-evropska-konferencni-liga-cikani-cikani-fanousci-slavie-rasisticky-urazeli-domaci-divaky-stezuje-si-rumunsky-novinar-3690684>

16 Romea.cz (2021) „Několik desítek Romů protestovalo v Sokolově v České republice kvůli útoku fotbalových chuligánů na místní Romy“, 25. července 2021, Dostupné: <https://romea.cz/cs/czech-republic/several-desitka-romskych-protestnich-v-sokolove-ceske-republike-proti-utoku-fotbalovych-chuliganu-na-mistni-romy>

17 Rozhovor 5: Sociální pracovnice z Kladna, Česká republika, 25. října 2023

18 Rozhovor 4: Sociální pracovnice z Rotavy, Česká republika, 25. října 2023

19 Rozhovor 6: Dva fotbaloví trenéři a komunitní pracovníci z Moravského Beroun, Česká republika, 25. října 2023



Veřejný činitel za Jihomoravský kraj popsal, jak vidí tradiční hodnoty v romských rodinách jako překážku participace pro romské ženy a dívky:

„Myslím, že v romských rodinách je to spíše chlapecká záležitost. Nevím, nesetkal jsem se s tím, že by moc romských dívek sportovalo, abych byl upřímný. A myslím, že to pochází z těch rodin, řekněme, těch tradičnějších romských rodin. Možná se mýlím, ale nevzpomínám si, že bych viděl například romské dívky hrát fotbal.“²⁰



Předpoklady dotazovaných o účasti žen ve sportu v romských komunitách měly tendenci se příliš zaměřovat na kulturně deterministické předpoklady o komunitách. Za hlavní překážku účasti ve sportu byla mylně považována kultura, spíše než skutečné překážky

vyvolané účinky vyloučení a segregace (které neúměrně zažívají ženy a dívky). Zdálo se, že nebyly hlášeny žádné konkrétní programy pro otevřený přístup k romským dívkám, ať už prostřednictvím přímého kontaktu, nebo nabídky širší škály sportovních a fyzických aktivit.

20 Rozhovor 8: Veřejný úředník pracující pro Jihomoravský kraj, Česká republika, 27. října 2023



IRSKO:

BARIÉRY VE SPORTU U TRAVELLERŮ

V Irsku žije přibližně 37 500 Travellerů (kočovníků) a Romů,¹ včetně až 5 000 Romů,² především z Rumunska, Maďarska, Polska a České republiky. Irští Travelleri jsou domorodá komunita, která má tradičně polonómádkou kulturu, která byla v posledních desetiletích nahlodána pronásledováním, asimilačními praktikami a státní politikou. Mnoho kočovníků stále žije v mobilních domech nebo karavanech na dočasných nebo trvalých místech, přičemž menší počet stále žije kočovně v kempech u silnic (navzdory různým právním předpisům určeným ke kriminalizaci tohoto životního stylu). Irští kočovníci byli formálně uznáni irskou vládou jako domorodá etnická menšina v březnu 2017 (důležité gesto, které však nemá žádný velký právní účinek).³

Neadekvátní ubytování a rasová chudoba

I přes zmíněnou legalizaci, je v zemi značný nedostatek přechodných míst (dočasných zastávek, které by kočovníkům umožnily dostat své nomádké povaze). Z 1 000 takových potřebných míst, jež identifikovala zpráva Task Force z roku 1995, jich v současnosti existuje pouze 54, přičemž ne všechny slouží svému účelu.⁴

Hlavní cíle Irské národní strategie pro integraci kočovníků a Romů (NTRIS) se týkají zajištění přiměřeného, kulturně vhodného ubytování pro irské kočovníky (v dokumentu není žádná zmínka o

potřebách ubytování Romů). I když tento dokument obsahuje opatření, která slibují účinnou změnu, pokud budou implementována, a také zajištění souvisejících finančních prostředků, realitou je jen malé zlepšení od přijetí této strategie. ECRI ve své poslední zprávě o Irsku uvádí, že „dosud bylo dosaženo jen malého hmatatelného pokroku a tyto skupiny jsou nadále nejvíce marginalizovanými komunitami v Irsku“.⁵

Strategie nezohledňuje smýšlení a zarputilý rasismus některých místních úřadů, které navzdory dostupnosti

¹ Vláda Irska (2011) „Irská národní strategie pro cestovatele/romskou integraci“, Dostupné: https://commission.europa.eu/system/files/2017-06/ireland_national_strategy_roma_inclusion_en.pdf

² Pavee Point Traveler and Roma Center (2018) „Romové v Irsku“, Dostupné: <https://www.paveepoint.ie/project/national-roma-needs-assessment/>

³ Haynes, A., Joyce, S., & Schweppe, J. (2021) „Význam deklarace statusu etnické menšiny pro irské cestovatele“, *Nationalities Papers*, 49(2), 270-288. doi:10.1017/nps.2020.28, Dostupné: <https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers/article/abs/significance-of-the-declaration-of-ethnic-minority-status-for-Irish-travellers/43818064987B6E49B2604DB511FCBE97>

⁴ National Traveler MABS (2019) „Irsko v porušení v praxi a v legislativě týkající se bydlení, ubytování a práv vystěhovávání cestujících“, Dostupné na: <https://www.ntmabs.org/mobile/news/172-ireland-in-breach-práva-na-ubytování-ubytování-a-vystěhovávání-v-praxi-a-legislativě-cestovatele>

⁵ Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti (2019) „Zpráva ECRI o Irsku (pátý monitorovací cyklus)“, Rada Evropy, k dispozici: <https://rm.coe.int/fifth-report-on-ireland/168094c575>

finančních prostředků odmítají tyto čerpat na zajištění ubytování kočovníků. ECRI uvádí, že většina místních zastupitelstev neposkytla kočovníkům odpovídající ubytování. Dokonce v roce 2017 vyčerpalo celou částku, která byla určena na ubytování kočovníků, vyčerpalo pouze sedm místních zastupitelstev. Z celkového rozpočtu 9 milionů eur bylo toho roku čerpáno pouze 4,8 milionu eur, přičemž devět místních zastupitelstev neinvestovalo do ubytování kočovníků ani jediné euro (téměř třetina všech místních úřadů). To znamená, že na místní úrovni by úřady raději vrátily neutracené 4,1 milionu eur, než aby je utratily za kočovníky. Zpráva irské Komise pro lidská práva a rovnost zjistila, že třetina těchto prostředků byla v letech 2008 až 2018 v celé zemi vrácena.⁶ Místní úřady poukazují na předsudky a odpor místních usedlých obyvatel proti výstavbě nebo zlepšování nových zastávek pro kočovníky. ECRI jako důvody uvádí nedostatek vůle na místní úrovni a také nedostatek sankcí za neplnění. V důsledku tak místní orgány nemají potřebu situaci napravit.

Chronický nedostatek ubytování a často špatné životní podmínky, které musí kočovníci snášet, to jsou velké překážky pro účast na sportovních a fyzických aktivitách. Delegace ECRI, která navštívila kočovné místo Saint Mary's v severním Dublinu, vyjádřila znepokojení nad „žalostnými podmínkami, ve kterých kočovníci žijí“. Místo mělo pouze jediné připojení na vodu a jednu toaletu, to vše pro čtrnáct rodin s více než 40 malými dětmi. Na místě neexistovalo žádné místo pro sběr odpadu a ECRI popsala životní prostředí jako „nezdravé a nebezpečné“.⁷

“Velkou překážkou, která brání mladým kočovníkům ve sportu, je to, že musí pracovat, musí vydělávat peníze, aby přežili, a myslím, že je to velký závazek věnovat se sportu a zároveň nebýt finančně podporován.”⁹ ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

6 Irish Independent (2021) „Rady kritizovány, protože 58 milionů EUR za ubytování Travellerů se neutratí po dobu deseti let“, 14. července 2021, k dispozici: <https://www.independent.ie/irish-news/politics/councils-criticised-as-58m-pro-cestovatele-ubytovani-neutracoeno-za-dekady/40650757.html>

7 Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti (2019) „Zpráva ECRI o Irsku (pátý monitorovací cyklus)“, Rada Evropy, k dispozici: <https://rm.coe.int/fifth-report-on-ireland/168094c575>

8 The Irish Times (2020) „Více než 4 miliony EUR ve financování bydlení Travellerů zůstalo neutraceno“, 18. května 2020, k dispozici: <https://www.irishtimes.com/news/social-affairs/more-than-4m-in-traveller-financovani-bydleni-zbylo-neutracoeno-1,4256149>

9 Rozhovor 9: Cestovatel ve Finglas, Dublin, 5. července 2023

Nedostatečné vybavení, zejména co se týká vody, může být na těchto místech překážkou pro děti, které by se chtěly účastnit sportovních aktivit. Místo o rozloze 1,2 akru na Moneen Road, Castlebar, v hrabství Mayo, je domovem pěti domácností kočovníků, kteří žijí bez tekoucí vody nebo bezpečného přívodu elektřiny více než 20 let. Širší rodina Maughanových, včetně 17 dětí, se na místo přestěhovala poté, co malé dítě přežilo, když ho na nedaleké hlavní silnici srazil projíždějící kamion. Rodina přežívá s využitím generátoru, který běží několik hodin denně, přenosných sporáků a dvou přenosných záchodů (jeden placený místní radou, druhý si rodina pronajímá za 50 EUR týdně). Hrabství Mayo byl o uvedeno jako jedna z oblastí, která v roce 2019 nevyčerpala žádné finanční prostředky přidělené na ubytování kočovníků.⁸

Organizace Exchange House Ireland uvádí, že pro mnoho kočovníků žijících na těchto přechodných stanovištích, je přístup do fyzického prostoru, aby se mohli věnovat fyzické aktivitě, značně omezený. To se ukázalo zvláště během pandemie COVID-19, protože omezený prostor a místa umístěná u hlavních silnic znamenala, že i běhání může být nebezpečná činnost. Nedostatek veřejné dopravy na tato místa často omezuje kočovníky v účasti na organizovaném sportu. Ve většině rozhovorů byla finanční omezení zmíněna jako potenciální překážka účasti samotných kočovníků a zástupců sportovních organizací. Přístup a umístění míst daleko od organizovaných sportovních zařízení byly rovněž zmíněna jako další překážka.

Nucené vystěhování kočovníků představuje naprosté ignorování jakéhokoli pokusu o takzvané „integrační“ praktiky ze strany veřejných orgánů. Celostátní průzkum o kočovnicích z roku 2017 zjistil, že 1 ze 3 kočovníků byl ve svém životě nucen opustit svůj domov. Dopad nuceného vystěhování na školu, zaměstnání, duševní a fyzické zdraví a sociální vyloučení nelze podceňovat. Pokud jde o přístup ke sportu a fyzické aktivitě, nucené vystěhování pravděpodobně znamená úplné přerušování účasti na jakémkoli druhu sportovní aktivity na dobu neurčitou. Průzkum také ukázal, že obecně cestuje méně kočovníků ve srovnání s předchozím průzkumem v roce 2000. Pouze 1 z 10 respondentů uvedl, že stále cestuje, ve srovnání s 1 ze 3 v roce 2000.¹⁰

Míra strukturálního rasismu v otázce ubytování a přístupu k základní infrastruktuře kočovníků se dostala do popředí po katastrofě v Carrickmines, která si v roce 2016 vyžádala 10 mladých životů na špatně udržovaném stanovišti pro kočovníky. Po požáru ostatní obyvatelé zorganizovali protesty proti ubytování přeživších z

této katastrofy. Kočovníci, kteří požár přežili, byli odpovídajícím způsobem přemístěni na místo, které New York Times popsaly jako „izolované parkoviště přiléhající k vyražené skládce – místo, jehož jedinou zjevnou výhodou bylo, že nikdo nebydlel dostatečně blízko, aby mohl něco namítat.“¹¹ Namísto toho, aby místní úřady signalizovaly nový přístup, co se týká inkluzivní politiky, byl zaveden celostátní audit požární bezpečnosti v ubytovacích zařízeních kočovníků. Údajně k ochraně životů a nesliboval žádné vystěhování, ve skutečnosti však vyústil v řadu vystěhování, která zanechala rodiny kočovníků bez domova.¹²

Strach z rasového nenávisti vůči kočovníkům

První překážkou účasti ve sportu, kterou sami kočovníci v rozhovoru uvedli, byl vždy strach z předsudků ze strany většinové společnosti. Všichni dotázaní kočovníci popsali určitou formu diskriminačního zacházení (obvykle ve formě etnických nadávek) během své účasti v organizovaném sportu v minulosti.

„Hrál jsem fotbal a slýchaval jsem slova jako 'tramp', 'knacker', všechna ta hanlivá slova, která jsou spojena s etnickou příslušností, a jasně slyšíš, že je to namířeno na tebe a ostatní kočovníky... Zůstane to s tebou, vždycky si to tam uvědomuješ...“¹³



Jejich obavy potvrzují údaje z průzkumu irské vlády, který v červnu 2023 zjistil, že pouze 53 % irských respondentů by se cítilo bezpečně vedle kočovníků nebo Romů (ve srovnání s 93 % u bílých Irů), a pouze 43 % uvedlo cítí se dobře s myšlenkou, že jejich dítě je ve vztahu s kočovníkem (ve srovnání s 95 % u bílého Ira).¹⁴

Dotazovaní kočovníci popisují používání etnických nadávek jako běžné ve sportu, stejně jako diskriminaci ze strany trenérů, kteří odmítají vybírat hráče kvůli jejich etnické příslušnosti a používají rasistickou mluvu před ostatními členy týmu.

10 Chování a postoje, 'Národní průzkum komunity cestovatelů.' Dublin: CFI, 2017

11 Bernard Rorke, Ve stínu Carrickmines, *ERRC News*, 23. května 2016. Dostupné na: <http://www.errc.org/news/in-the-shadow-of-carrickmines-irish-government-violates-traveller-housing-a-ubytovací-práva>

12 Bernard Rorke, Zpožděné první kroky: Irská vláda se konečně pohnula k etnickému uznávání Travellerů, *Zprávy ERRC*, 28. listopadu 2016. Dostupné na: <http://www.errc.org/news/belated-first-steps-irish-government-finally-pohybuje-na-etnické-uznání-cestovatelů>

13 Rozhovor 9: Cestovatel ve Finglas, Dublin, 5. července 2023

14 Vláda Irska (2023) „Nový průzkum zkoumá postoje lidí k rozmanitosti v Irsku“, Ministerstvo pro děti, rovnost, zdravotní postižení, integraci a mládež, dostupné: <https://www.gov.ie/en/press-release/ba395-new-survey-examines-people-in-irskas-attitudes-to-diverzita/#>

„Měl jsem trenéry od 10 let do asi 17 let a byli velmi, velmi dobří, ale pak jsem dostal chlapa – neměl rád kočovníky. Ten chlap neměl rád kočovníky a důvod, proč jsem to věděl, byl ten, že kdykoli měl ve svém týmu někoho takového, tak vždy tam nastal stejný problém... Takže, on nechtěl, abys hrál, pak už tě ani moc nestavěl, nekomunikoval s tebou a nechtěl tě v týmu. I kdybys byl lepší než ostatní kluci, stejně bys nehrál jen proto, že jsi kočovník.“¹⁵

Další kočovník, který dokonce založil svůj fotbalový tým kočovníků a vstoupil s ním do místní okresní ligy, popsal nemožnost získat finanční prostředky od sponzorů, když ti zjistili, že je to fotbalový tým pouze pro kočovníky:

„Překážkou bylo hlavně to, že jsme například velmi lokálně záviseli na podpoře kočovníků. Všiml jsem si, že když propagujete tým kočovníků u sponzorů, nechtějí s tím mít nekočovníci co do činění. Finance byly překážkou. A byl to v tomto případě rasismus nebo diskriminace? Někdy to nemůžete vědět stoprocentně, ale cítíte, že to tak je. Cítíte, že nechtějí mít nic společného s fotbalovým týmem kočovníků.“

Dotazovaní často také uváděli vliv diskriminace ve sportu na duševní zdraví kočovníků, stejně jako zhoršující se vliv sociálních médií. Zástupci sportovních organizací v Irsku poukazovali na pozitivní dopad, který by vzory kočovníků mohly mít na zvyšující se účast celých komunit ve sportu.



Dotázaní naopak popsali, že se tito mladí kočovníci zdráhají být veřejně propagováni vzhledem k míře rasistické nenávisti namířené na ně v online prostoru a obecně v médiích.

„Chtěli byste se tam ukázat, když víte, že existuje vysoká pravděpodobnost, že vás budou nazývat různými jmény jen proto, že jste kočovník? A že budete muset poslouchat všechny tyto negativní stereotypy o svojí komunitě? To byste asi nechtěli... Viděl jsem kočovníky zapojené do různých sportů, a když se jich zeptáte, „můžeme tě propagovat prostřednictvím sociálních médií?“, tak dostáváte záporné odpovědi, protože strach z negativních komentářů je pořád velký.“



Sociální média byla obecně zmíněna jako hlavní obava kočovníků ohledně nenávistných projevů ve sportovním prostředí. Dotazovaní to považovali za přitěžující faktor zejména kvůli invazivní povaze online nenávisti a ničivým účinkům, které může mít na duševní zdraví mladých kočovníků. Kočovník pracující v Exchange House Ireland řekl:

„Myslím, že ve srovnání s dnešní mladou generací bychom zažili věci na fotbalovém hřišti nebo při jiných sportech a mohli bychom jít domů a nemuselo by nás to nutně pronásledovat až domů, i když bychom o tom přemýšleli. Ale dnešní mladé lidi s jejich všemožnými zařízeními a chytrými telefony, tablety a podobně, můžete v podstatě pronásledovat až do jejich vlastního domu. A lidé mohou zůstat online anonymní a nazývat vás všemi možnými jmény, to může mladé lidi hodně ovlivnit. Mohou se cítit v pasti a není z toho úniku.“¹⁶



Kočovníci také popsali úzkost, kterou zažívají při obavách z toho, že se stanou terčem pronásledování ze strany ostatních, když se zapojují do sportu (i když k tomu nemusí dojít), jako bariéru duševního zdraví sama o sobě.

„Protože jste kočovník, a když jdete ven hrát fotbal – nebo jakýkoli jiný sport, budete dělat rozhodčího nebo něco podobného – vždy si to uvědomujete. Pořád o tom přemýšlíte, že se to stane. Děláte si starosti, než se to stane. Vždy je to tam a to je ta obava, že to zažijete.“¹⁷

Jeden dotázaný kočovník popsal, jak kumulace předsudků, diskriminace a rizika nenávistných projevů znamená, že mnoho z nich je odváděno od sportu. Někteří dotazovaní uvedli, že zatímco sport je pro většinu lidí odpočinkem od tlaku každodenního života; to není případ kočovníků.

„Myslím, že to sahá daleko do historie. Například můj otec a matka, jejich zkušenosti ve škole, jako bílá čára přes školní dvůr a segregace. Takže historicky to bylo jen zacházení s kočovníky – člověku by bylo odpuštěno pomyslet si „já budu radši zticha“ už jen kvůli této historické zkušenosti... viděl jsem to přímo u mladých kočovníků. Vejdete do obchodu a bojíte se, že vás bude pronásledovat [ochranka], jdete na pracovní pohovor a pokud uvidí vaši adresu, bojíte se, že vám nedají práci...[ve sportu] se obávají, že s nimi bude špatně zacházeno, pravděpodobně si je nevyberou do týmu – všechny tyhle věci se jim honí hlavou.“

„Takže se to děje v každodenním životě, děje se to, když jdou do obchodů, všude. Takže když se před tím snaží uniknout do sportu, tak i tam skrývají svou identitu, jen aby to nezažili znovu.“

¹⁶ Rozhovor 9: Traveller tazatel z Exchange House Ireland ve Finglas, Dublin, 5. července 2023
¹⁷ Rozhovor 9: Cestovatel ve Finglas, Dublin, 5. července 2023

BOXERSKÁ VÝJIMKA

Box je jediný sport, kde kočovníci neuvádí žádnou diskriminaci, kde je údajně dobrá účast a vyšší počet pozitivních vzorů.

Muž z Leinsteru popsal, že „kromě boxu nejsou kočovníci žádoucí ve žádných jiných sportech.“ Dotazovaný z komise sportovců při Olympijské federaci Irska označil box jako jediný sport s dobrou úrovní účasti kočovníků, jejichž pozitivní příběhy lze propagovat. Zástupce Sport Ireland také popsal box jako „nejinkluzivnější sport“, přičemž „fotbal je pravděpodobně na druhém místě“.



Kultura kočovníků: překážky pro účast na sportovních aktivitách

Zástupci sportovních organizací v Irsku byli často příliš zaneprázdnění úlohou, kterou hraje „kultura kočovníků“ v nemožnosti jejich účasti na sportovních aktivitách. Zatímco slova „předsudek“ a „stigma“ zmiňovala většina dotázaných ze sportovních organizací („diskriminace“ se používala jen zřídka), pojem „*kulturní problémy*“, jak jej nazval jeden z dotazovaných, se vynořil jako vnímaná překážka účasti kočovníků.

Zdálo se, že existuje obecná nevědomost o naprosté míře diskriminace a rasismu, s níž se kočovníci potýkají v každodenním životě v Irsku, a o tom, jak by se to mohlo promítnout do jejich účasti ve sportu. Používání frází jako „*možná nějaké nevědomé předsudky*“ k popisu diskriminace v přístupu ke sportu je přinejlepším neinformované a přinejhorším urážlivé, vezmeme-li v úvahu úroveň vyloučení, s níž se kočovníci v Irsku setkávají.

Zatímco se dotazovaní kočovníci a dotazované sportovní organizace shodli na pozitivním dopadu

sportovních vzorů z řad kočovníků, důvody pro neochotu jednotlivců být takovým vzorem byly navzájem zcela odlišné. Kočovníci poukazovali na záplavu nenávistných projevů a výhrůžek smrti, které dostávají, jako překážku toho, aby byli považováni za vzor ve sportu, zatímco zástupci sportovních organizací popsal neochotu způsobenou nepohodlím kočovníků při „*vykročení ze své komunity*“.

Zatímco úrovně proaktivní práce zaměřené na zapojení kočovníků do sportu se mezi jednotlivými sporty lišily, ve všech sportovních asociacích byl běžně zmiňován nedostatek kvalitních a jednoduše dostupných informací o úrovních účasti. Zdálo se, že ve většině sportů převládá „barvoslepý“ přístup k začleňování menšin, ale někteří dotazovaní jej označili za ne vždy zvláště užitečný. Zástupce Sport Ireland zdůraznil, že v určitých případech jsou na místní úrovni zapotřebí cílené pozitivní akce, které by zahrnovaly komunity kočovníků. Dotazovaní z většiny sportovních asociací uvedli, že na klubové úrovni se nedělá dost pro zajištění účasti kočovníků. Mnozí uvedli, že kluby dělají málo pro to, aby proaktivně zahrnovaly kočovníky, a volí přístup „dveře jsou otevřené, pokud chtějí přijít“, což jen málo zlepšuje jejich účast.

Genderově specifické bariéry účasti ve sportu a fyzické aktivitě

Nedostatek dotazovaných kočovných žen svědčí o jejich míře účasti ve sportu. Je však třeba poznamenat, že všeobecná neochota kočovníků vystavovat se potenciálním nenávisným projevům se pravděpodobně zvyšuje u žen a dívek, které zažívají další jedinečné předsudky z důvodu jejich etnicity a pohlaví.

Zástupce Sport Ireland uvedl, že zaměření současných programů ve vývoji, s využitím Evropských sociálních fondů, bude orientováno na mnohonásobnou diskriminaci a sportovní účast. Dotazovaný uvedl zájem organizace o zajištění specifického zaměření na kočovníky včetně dívek a žen. Bylo také zdůrazněno využití jednotlivých vzorů a cílených místních partnerství k usnadnění lepší účasti v komunitách.

Zástupkyně Gaelské atletické asociace (Gaelic Athletic Association) tvrdí, že překážky k participaci žen kočovnic jsou převážně způsobeny jejich genderovými rolemi v rámci komunity; myšlenka, že ženy a dívky, které se účastní sportu, vystupují mimo tradiční vzory, což v praxi znamená vystoupení mimo komunitu.

Existuje zřetelný nedostatek informací nebo studií o úrovni nebo přímo o účasti žen a dívek kočovníků ve sportu a aktivitách. Studie provedená v roce 2001 Ministerstvem zdravotnictví v Galway City¹⁸ odhalila, že kočovné ženy, i když se zdá statisticky neviditelné v organizovaném sportu, se mnohem častěji věnují fyzickému cvičení než muži. Studie také zjistila, že „podstatně více žen tráví více než pět hodin denně aktivitami než muži. Ženy pracovaly s vyšší intenzitou než muži a také dosáhly vyššího průměru indexu aktivity než muži.“ Studie zmiňuje hlavní důvody, proč se neúčastnit sportu nebo fyzické aktivity: „diskriminace, málo času, nejsem dostatečně fit nebo zdravý a nezajímá mě ani motivace“. Ženy v této studii výslovně neuvedly svou genderovou identitu nebo příslušnost ke kočovníkům jako překážku účasti ve sportu, hlavní překážkou v jejich vlastním vnímání bylo opět riziko diskriminace. Jediná další specifická studie o těchto

ženách ve sportu pocházela od jedné studentky na Waterford Institute of Technology v roce 2017. Studie použila cílové skupiny žen kočovníků, které podle autorky většinou „souhlasily, pokud měly zájem o určité sporty, přístup by nebyl problém.“ Jedinou výjimkou byl box, který je popisován jako „důležitý sport pro kočovníky, ale ženy odrazuje kvůli své povaze.“¹⁹

I když kulturní překážky pro účast žen kočovníků ve sportu jistě existují, mnohé z nich nejsou specifické pro irské kočovníky, ale jsou běžné u mnoha vyloučených menšinových skupin. Tradiční genderové role, které umísťují ženy do domova a zodpovědné za domácí povinnosti, jsou jen stěží jedinečné pro komunity irských kočovníků. Existence takových norem může být z velké části přisuzována společenskému vyloučení a segregaci této skupiny, spíše než že by byly vnitřní součástí jejich kultury.

¹⁸ Bunyan, K (2001) „Průzkum fyzické aktivity a životního stylu komunity Travellerů ve městě Galway“, Ministerstvo veřejného zdraví, Western Health Board, Dostupné: <https://www.lenus.ie/bitstream/handle/10147/43794/4307.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁹ Kean, L. (2017) „Studie o začlenění irské cestovatelské komunity do sportovních klubů ve Waterford City“, disertační práce Waterford Institute of Technology, Department of Health, Sport and Exercise Sciences, duben 2017, dostupné: <https://library.wit.ie/theses/RMThesis%20440.pdf>



ITÁLIE:



BARIÉRY ROMSKÉ SPORTOVNÍ ÚČASTI

Neexistují přesné údaje o současném počtu Romů, Sintů a Camminanti v Itálii. Podle neoficiálních odhadů je to přibližně 120 000 - 180 000,¹ včetně italských občanů a dalších. V Itálii jsou zhruba tři hlavní skupiny Romů:

- Roma & Sinti (Romové, kteří přišli do Itálie někdy v 15. století).
- Balkánští Romové (kteří přišli původně jako uprchlíci z balkánských zemí po válkách v 90. letech).
- Romové ze střední a východní Evropy (často z členských států po roce 2004, jako je Rumunsko nebo Bulharsko).

Na jihu Itálie také existuje menší etnická skupina, která je známá jako Camminanti (což znamená „chodci“). Jedná se o tradičně polokočovnou skupinu soustředěnou hlavně kolem Sicílie s menšími komunitami v Kampánii, Lombardii a Laziu (kteří obvykle cestují do středních a severních oblastí na období části roku). I když nejsou etnicky spřízněni s Romy, jsou zahrnuti do první národní strategie začleňování (2012 – 2020), která je má chránit před diskriminací.²

Situace v oblasti lidských práv a problémy bránící účasti ve sportu se u každé z těchto skupin liší, ale

tato zpráva se z velké části zaměří na Romy, kteří se do Itálie přistěhovali odjinud v Evropě. U těchto Romů je pravděpodobnější, že žijí v segregovaných prostředích, nedokážou skrývat svou etnickou identitu a odpovídajícím způsobem jsou více postiženi překážkami bránícími přístupu ke sportu.

Nomádké tábory, nucená vystěhování a rasistická chudoba

Italská praxe umísťování Romů do segregovaného bydlení začala kolem 60. let 20. století, ale byla dále posílena politikami „nomádké nouze“ z roku 2008 (kdy vláda vydala výjimečný stav a zavedla drakonická protiromská opatření).³ Odkaz této mimořádné vyhlášky Romům nikdy nezmizel. Formalizované vytváření vládou řízených, etnicky segregovaných „nomádkých táborů“ je možná minulostí, ale jejich odkaz žije dál. Italské sliby „překonat systém táborů“ od roku 2012 vedly k tomu, že se místní úřady vzdaly odpovědnosti za údržbu svých táborů, přičemž jen velmi málo z nich bylo skutečně uzavřeno. Těch

¹ Minority Rights Group International (2023) „Menšiny a domorodé národy v Itálii: Romové“, Světový adresář menšin a domorodých obyvatel, k dispozici: <https://minorityrights.org/minorities/roma-25/>

² Strati, Filippo (2021) „Promoting Social Inclusion of Roma“, Evropská komise, Dostupné: <https://www.srseuropa.eu/publications/2011-%20Roma-IT.pdf>

³ Renata Goldirová (2008) „Itálie prodlužuje výjimečný stav kvůli imigraci“, pozorovatel EU, 28. července 2008, dostupné: <https://euobserver.com/rule-of-law/26551>

několik formálních táborů, které byly uzavřeny, přišlo za cenu stovek a tisíců lidí, kteří se hromadným nuceným vystěhováním stali bezdomovci. V roce 2021 bylo v Itálii podle odhadů italské nevládní organizace Associazione 21 Luglio stále nejméně 109 segregovaných táborů a přístřešků (ubytovaných přibližně 11 300 lidí), které provozovaly místní úřady. Odhaduje se, že dalších 6 500 Romů žije v „neformálních táborech“, mnozí kvůli předchozímu

vystěhování z „nomádských táborů“ spravovaných místními úřady.⁴ Mezi lety 2017 a 2021 ERRC zdokumentovalo nejméně 187 vystěhování romských komunit v Itálii, které postihlo více než 3000 lidí.⁵

Byla vyslechnuta romská žena, jejíž rodina přijela do Itálie na počátku 90. let. Popsala systém, jakým nomádské tábory fungovaly, a jak pokračují v segregaci Romů dodnes:

„Před válkou jsme se měli dobře, život byl úplně normální, maminka byla v domácnosti a švadlena, tatínek farmář. Měli jsme dům, pozemek s farmou. Kvůli válce jsme utekli. Příjezd do Itálie pro nás a mé rodiče byl traumatizující... Přijeli jsme do Itálie a ocitli jsme se v systému táborů. Ocitnout se v táboře byla nutnost, ne volba. Když jsi řekl, že jsi Rom, jakmile jsi přijel, šel jsi do tábora. Itálie byla nucena tábory uzavřít. Je to apartheid. Je to špatná zkušenost a zažila jsem ji. Po uzavření však musí existovat konkrétní řešení bydlení. Vystěhováním často zničíte to málo, co rodina vybuduje.“⁶

4 Associazione 21 Luglio (2021) „Exclusion in the time of Covid“, Dostupné (v italštině): <https://www.21luglio.org/cs-lesclusione-nel-tempo-del-covid/>

5 Evropské centrum pro práva Romů (2021) Itálie od roku 2017 vystěhovala více než 3 000 Romů“, tisková zpráva, 24. května 2021, k dispozici: <http://www.errc.org/press-releases/italy-has-evicted-more-than-3-thousand-roms-since-2017>

6 Rozhovor 18: Romka z Turína, 19. dubna 2023

Dotazovaní zdůrazňovali prostorovou segregaci a její důsledky jako hlavní překážky pro Romy ve sportu. Podmínky v táborech se často vyznačují omezeným přístupem k základní infrastruktuře (jako je pravidelná dodávka elektřiny) a veřejným službám (jako je svoz odpadu). Nejnovější monitorovací zpráva ECRI o Itálii uvádí, že „většina Romů, zejména ve velkých městech, nadále žije v podmínkách akutní marginalizace a diskriminace, pokud jde o přístup k bydlení a další sociální práva“.⁷ ECRI ve svých závěrech o Itálii z roku 2019 neuvědla, že by v tomto ohledu došlo ke

zlepšení.⁸ Zatímco druhý kabinet Conteho v roce 2019 slíbil Evropské komisi, že zavede opatření ke zlepšení marginalizace Romů, situace zanedbávání stále chátrajících táborů a týdenního vyhánění Romů z jejich obytných prostor pokračuje.

Dotazovaní zmínili nedostatek angažovanosti státu ve smysluplných politikách sociální integrace, které by mohly zmírnit socioekonomické tlaky, kterým čelí Romové žijící v segregovaných prostředích. Trenér ženského fotbalového týmu v Padově řekl tazatel:

„Tato komunita má větší potíže. Je to více marginalizovaná a diskriminovaná komunita. Myslím na kempy, které jsou blízko obchvatů a daleko od centra města, na služby.“

Geografická segregace mnoha romských táborů byla několika respondenty zdůrazněna jako hlavní překážka účasti ve sportu. Minimální úroveň přístupu k základním veřejným službám, zejména veřejné dopravě, je nezbytná, aby vůbec umožnila možnost přístupu k organizovanému sportu nebo fyzické aktivitě pro marginalizované komunity.

Špatný přístup ke vzdělání

Během rozhovorů s Evropskou komisí bylo vzdělání zdůrazněno jako hlavní přístupový bod pro účast na sportu, ale vzhledem k tomu, že přístup ke vzdělání pro Romy v Itálii zůstává šokujícím způsobem špatný, představuje to pro romské děti velkou překážku v přístupu ke sportu. Podle údajů FRA z roku 2021 pouze 26 % Romů ve věku 20 – 24 let v Itálii navštěvovalo školu alespoň do vyšší střední školy. Většina romských dětí v Itálii proto před dokončením středoškolského vzdělání opustí školu. Zatímco školní segregace není tak systémová a rozšířená jako v České republice, údaje FRA ukázaly, že nejméně 7 %

romských dětí ve vzdělávání navštěvovalo třídy, kde všichni, ne-li většina, byli Romové.⁹

Odchází vyšší počet romských dívek než romských chlapců. Podle FRA „důsledky školní neúčasti jsou důležité pro dívky i chlapce, ale neúměrně ovlivňují dívky. Pokud dívky odejdou ze školy, jejich životní šance se dramaticky zúží.“¹⁰ Pracovník pro lidská práva z Milána řekl, že „*dívky předčasně opouštějí školu, protože se v nich také vytváří myšlenka rodiny jako hlavní perspektivy*“. Několik dotazovaných zdůraznilo souvislost mezi pohlavím a nedostatečným vzděláním a souvislost se segregací.

Pro romské komunity žijící v prostorové segregaci je výrazně ztížen přístup ke vzdělání. Dotazovaní popsali, jak vzdělanostní nerovnosti znamenají, že příležitost věnovat se školnímu sportu je také omezená. Lidskoprávní aktivista z Milána řekl, že „*škola je skvělý prostor pro vytváření sportovních aktivit a vyslechnutí si návrhů na sportovní aktivity. Někteří nezletilí však nevidí svět školy jako „svůj“*“. Chodit do školy může být

7 Evropská komise proti rasismu a intoleranci (2016) „Zpráva ECRI o Itálii (pátý monitorovací cyklus)“, Rada Evropy, Dostupné: <https://rm.coe.int/fifth-report-on-italy/16808b5837>

8 Evropská komise proti rasismu a intoleranci (2019) „Závěry ECRI o implementaci doporučení ve vztahu k Itálii“, Rada Evropy, Dostupné: <https://rm.coe.int/interim-follow-up-conclusions-on-italy-5th-monitoring-cycle-/168094ce16>

9 Agentura EU pro základní práva (2021) „Romové v 10 evropských zemích: hlavní výsledky“, Romský průzkum 2021, k dispozici: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

10 Agentura Evropské unie pro základní práva (2016) „Vzdělávání: situace Romů v 11 členských státech EU“, průzkum Romů – data v centru pozornosti, strana 37, dostupné: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-roma-survey-dif-education-1_en.pdf



únavné, rodiny nestihají podporovat školní docházku, chybí autobus, který by nezletilé vyzvedl a odvezl do školy. Fyzická vzdálenost je limitem i nejistotou.“¹¹

Zástupce města Padova¹² popsal aktivity, které mají čelit nerovnému přístupu ke sportu v rámci vzdělávání. Obec navrhla odpolední setkání ve škole na podporu sportu prostřednictvím smíšených tříd zabývajících se různými sporty. Tato setkání se konají ve školách a jejich cílem je využít sport jako prostředek k tomu, aby se děti z marginalizovaného romského prostředí cítily dobře ve vzdělávacím prostředí ve snaze zlepšit docházku a snížit míru předčasného ukončení školní docházky. Takové iniciativy mohou být samozřejmě úspěšné pouze tehdy, budou-li překonány počáteční překážky fyzické účasti. Akce na vybudování zařízení a zapojení do komunitního dosahu se mohou setkat pouze s omezenými, krátkodobými a často individuálními úspěchy. Bez řešení zásadních nerovností způsobených segregací a systémem táborů bude přístup ke vzdělání a zejména mimoškolnímu sportu nadále špatný.



Spíše než programy začleňování, které se zdají být zaměřeny na změnu chování romských komunit, lze místních úspěchů dosáhnout prostřednictvím mezikulturní výměny (prostřednictvím sportu nebo jinak). Příkladem skutečného porozumění a snahy začlenit romské děti do vzdělávání byly učitelé ze základní školy Via Pini v Miláně a děti, které byly vystěhovány z neformálního tábora na Via Rubattino .

Dne 19. listopadu 2009 byla romská komunita 400 lidí vystěhována ze svých domovů, které si vybuodovala na Via Rubattino v Miláně. Policie v zásahové výstroji doprovázená buldozery dorazila za úsvitu a zničila tábor, takže rodiny musely spát na ulicích a pod mosty poblíž. V nadcházejících týdnech a měsících místní samospráva uplatňovala neúprosnou „politiku nulové tolerance“ vůči Romům a provedla desítky vystěhování rodin, které si začaly budovat nový domov jinde. Jedna mladá dívka byla v tomto období údajně vystěhována více než dvacetkrát. Reakcí jejich základní školy, četných aktivistů, studentů a slušných občanů z okolí byla demonstrace proti vystěhování. Učitelé protestovali se svými třídami na veřejných náměstích proti politice postihující jejich romské spolužáky, chodili do míst, kde bydlí romské děti, aby je ráno vyzvedli do školy, a v předvečer dalšího vystěhování zveřejnili veřejný dopis na podporu romských dětí, které chtěly pouze chodit do školy. V celém rozsahu je zahrnut níže:

¹¹ Rozhovor 19: Aktivista za lidská práva v Miláně, 22. března 2023

¹² Rozhovor 20: Zástupce magistrátu Padovy, radní pro sociální politiku a tři sociální pracovníci, 19. dubna 2023

„Ahoj Mariusi, ahoj Cristino, Ano, ahoj všechny děti ze segregovaného tábora. Náš pozdrav si v novinách nepřečteš, protože tvoji rodiče neumí číst a noviny nekupují. Právě z tohoto důvodu vás zapsali do školy a nadále vás do ní posílali, i když jejich život je velmi těžký. Sní o tom, že vás uvidí integrovat se do této společnosti, sní o budoucnosti, ve které budete respektováni, o společnosti, která rozpozná vaše schopnosti, talenty a uzná vaši důstojnost. Nutí vás studovat, protože sní o tom, že budete mít práci, domov a důvěru ostatních.

Víme, jak těžké pro vás byly tyto měsíce: zima, velká zima, neustálé vystěhovávání, které vás vždy připravilo o všechno. Museli jste spát pod širým nebem, zatímco jste čekali, až vaši tatínkové znovu postaví chatrč, s vědomím, že se brzy znovu objeví buldozery a připraví vás o vše, co máte. Chtěli jsme mít vaše aktovky ve škole, abyste věděli, že na vás vždy čekáme, a také proto, že jsme nechtěli, aby vám buldozery, které vám za pár dní srovnají domy se zemí, zkazily práci, plnou nadšení a úsilí. Budeme na vás čekat ve škole, přijedeme pro vás, pokud nemůžete přijít, nenecháme vás samotné, ani vás, ani vaše rodiče, které jsme se naučili respektovat a vážit si jich.

Děkujeme, že jste našimi studenty, že jste nás naučili, jak velká může být houževnatost studovat, díky vašim rodičům, kteří vás vždy stavěli na první místo a kteří nám věřili. Vaši spolužáci se nás na vás budou ptát, mnozí už budou vědět, proč vás nedoprovázela maminka, ale paní učitelka. Jaká vysvětlení jim můžeme poskytnout? A které z nich můžeme dát vám, kteří sdílíte pravidla, náklonnost, spravedlnost, solidaritu s vašimi třídami: jak vám vysvětlíme vystěhovávání? Nevíme, co vám budeme vysvětlovat, ale určitě vás budeme i nadále učit mnoho a mnoho věcí, tolik věcí, kolik jen budeme moci, abyste se zítra mohli bránit bezpráví, aby bylo zacházeno s vašimi dětmi jako děti, ne jako s romskými dětmi, jež cítí vinu ještě předtím, než se vůbec narodily.

Naučíme vás tisíc slov, sto tisíc slov, aby se nikdo nikdy nepokusil zničit ty, jako jste vy, kteří nemají hlas. Nyní jsme vašim hlasem my, spolu s mnoha dalšími učiteli, profesory, rodiči vašich spolužáků, spolu s dobrovolníky, kteří jsou s vámi léta a mnoha přáteli a obyvateli našeho okolí. Brzy se uvidíme, děti, ve škole. Vaši učitelé: Irene Gasparini, Flaviana Robbiati, Stefania Faggi, Ornella Salina, Maria Sciorio, Monica Faccioli.¹

¹ Redakce Vita (2010) „Otevřený dopis učitelů Via Pini v předvečer nového vystěhovávání“, Vita, 16. února 2010, dostupné (v italštině): <https://www.vita.it/le-maestre-agli-alunni-rom-la-vostra-voce-siamo-noi/>

Ke skutečnému začlenění by zde mohlo dojít kvůli změnám v chování lidí ve veřejném vzdělávacím systému, kteří vynaložili mimořádné úsilí na zajištění toho, aby zranitelné děti mohly chodit do školy. Více než deset let po vystěhování žijí téměř všichni bývalí obyvatelé tábora v řádném bydlení, alespoň jeden člověk na rodinu má stálé zaměstnání a děti navštěvují a dokončí školu minimálně do středního stupně.¹³ Úspěchy tohoto rozsahu nemají prakticky nikde v Itálii obdoby.

Společenský anticiganismus

Stupeň protiromských nálad v Itálii stojí za zmínku jako překážka sama o sobě bránící účasti Romů ve sportu (nebo jakékoli činnosti, která by je mohla přivést do potenciálně nebezpečných situací s členy italské veřejnosti bez dozoru).

Míra společenského rasismu vůči Romům byla jedním z dotazovaných označena jako „nesrovnatelná v Itálii“.¹⁴ Průzkum Pew Research z roku 2019 zjistil, že 83 % Italů má nepříznivé názory na Romy, což je nejvyšší úroveň protiromských nálad v Evropě.¹⁵ Anticiganismus byl posílen „nouzovou situací nomádů“ a od té doby je v Itálii podporován politickou rétorikou stereotypů, nenávistných projevů a někdy podněcováním k násilí.¹⁶

Romské komunity jsou v posledních letech v Itálii běžně vystaveny násilným zločinům z nenávisti a nenávistným pochodům krajní pravice. Celé tábory byly vypáleny Molotovovými koktejly¹⁷, fašistické gangy zablokovaly přístup k sociálnímu bydlení a přístřeškům pro bezdomovce přidělené Romům a romské ženy a děti byly pravidelně na ulici obtěžovány a napadány rasistickou veřejností.¹⁸ V roce 2008, během vrcholící „nomádké nouze“, se dvě romské dívky ve věku 14 a 16

let utopily při plavání u pobřeží Torregaveta nedaleko Neapole. Jejich těla byla vytažena na břeh a položena na písek, kde se místní plážoví návštěvníci, jen pár metrů odsud, dál opalovali, jedli jídlo a pokračovali ve svém dni na pláži. Fotografie zveřejněné v médiích ukázaly, že Italy neznepokojila přítomnost dvou romských mrtvol poblíž. Noviny *Corriere della Sera* tehdy uvedly: „Málokdo z pláže odešel nebo se přestal opalovat. Když o hodinu později dorazila policie z márnice s rakvemi, byly obě dívky odneseny na ramenou [důstojníků] mezi nataženými koupajícími se. venku na slunci.“¹⁹

Takzvané „kulturní bariéry“ bránící romské účasti ve sportu, zastávané různými dotázanými, by měly být brány v tomto kontextu rozšířeného, často nekontrolovaného anticiganismu v zemi.

Genderově specifické bariéry účasti ve sportu a fyzické aktivitě

Rozhovory odhalily smíšenou odezvu, pokud jde o míru účasti romských žen a dívek, jakož i příčiny případné nedostatečné účasti na sportovních a fyzických aktivitách. I když se zdá být jasné, že účast žen je výrazně nižší než účast mužů (stejně jako v celé společnosti), existovalo jen málo specifických bodů, jak se to projevuje v romských komunitách.

Podle trenéra ženského fotbalového týmu v Padově se ženy a dívky z komunit Romů a Sintů jen zřídka účastní sportu, ale také uznal, že kluby se je jen málo snaží přitáhnout. Zmínil se, že ve svém klubu nikdy neměl žádné dívky z místní komunity Sintů, v mužském týmu hrálo jen pár kluků z jedné rodiny. Poznamenal, že „možná je to také fotbal, který je v italské společnosti sportem „pro muže“, takže možná je to také toto. Možná, že kdyby klub nabídl jiný sport, pak by se Sintí ženy z této rodiny

13 Gorla, S. (2019) „Milan, deset let po vyklizení tábora via Rubattino : nový život sedmdesáti romských rodin“, Fanpage.it, 19. listopadu 2019, dostupné (v italštině): <https://milano.fanpage.it/milano-dieci-anni-dallo-sgombero-del-campo-di-via-rubattino-la-nuova-vita-di-settanta-famiglie-rom/>

14 Rozhovor 19: Aktivista za lidská práva v Miláně, 22. března 2023

15 Pew Research Center (2019) „Evropské veřejné mínění tři desetiletí po pádu komunismu: menšinové skupiny“, jarní průzkum globálních postojů z jara 2019, dostupný: <https://www.pewresearch.org/global/2019/10/14/minority-skupiny/>

16 Bernard Rorke (2023) „Antigypsyism in Italy: Virtual Hate and Real-Life Consequences“, ERRC News, 18. května 2023, dostupné: <http://www.errc.org/news/antigypsyism-in-italy-virtual-hate-a-skutečné-životní-důsledky>

17 Peter Popham (2008) „Italská tolerance stoupá v dým, když je cikánský tábor vypálen na prach“, The Independent, 16. května 2008, dostupné: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/italian-tolerance-vzrůstá-dýmem-jak-cikánský-tábor-je-spálen-na-země-829318.html>

18 Evropské centrum pro práva Romů (2020) „Pisemné komentáře Evropského centra pro práva Romů týkající se Itálie Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva na jeho 66. zasedání

(9.–13. března 2020)“, strany 6 – 7, dostupné: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/5193_file1_italy-cescr-21-august-2019.pdf

19 John Hooper (2008) „Mrtvolky cikánských dívek na pláži v Itálii nedokážou odradit opalovače“, The Guardian, 21. července 2008, dostupné: <https://www.theguardian.com/world/2008/jul/21/italy.zavod>

přiblížily.²⁰ Trenér také zmínil, jak je třeba dbát na to, aby byla zajištěna inkluzivní atmosféra, protože sport není neutrálním prostředím, ale součástí širšího života, který je zaujatý a diskriminační vůči Romům a zvláště Romkám a dívkám.

Osmnáctiletý Rom z Padovy, který hrál fotbal v místním klubu, byl dotázán na genderovou nerovnost v účasti na sportu ve své komunitě:

“Nevím, jak na tuto otázku odpovědět...ale podle mého názoru v tom není žádný rozdíl...Moje sestra například nyní také chodí do tělocvičny... moje [sestřenice] také sportují, pokud chtějí. Neříkáme jim ‘Ne, nechodte sportovat, jsou tu špatní lidé.’ Není to tak .”

Na otázku, jak by sportovní kluby mohly zvýšit počet Romů, Sintů a Camminanti, kteří se účastní jejich sportu, odpověděl:

„Tím, že tam chodíme, mluvíme s nimi, navštěvujeme je, že se každý den ukazuješ s tím, že chceš sportovat a ne jen o tom kecat ... někteří sociální pracovníci tam posílají lidi, aby si

jejich děti hrály... Pro [sportovní] svazy je to určitě snazší, poznávání nových lidí by bylo určitě příjemné.“

Jeho odpověď se pojí s dalšími úspěšnými místními akcemi, které mají sblížit Romy a Neromy prostřednictvím skutečného úsilí o začlenění. Zdá se, že genderové rozdíly v přístupu ke sportu nejsou tak černobílé, jak se často líčí. Svalování viny na kulturu je nejen kulturně deterministické a intelektuálně líné, ale je to také reduktivní argument, který hraničí s rasismem. Kulturní postoje ke sportu v romských komunitách jsou jistě překážkou účasti žen, ale bariérou, kterou by bylo možné překonat, kdyby vyloučení komunit nebylo tak vážné. Nedostatek infrastruktury, rasová chudoba, segregace a vyloučení jsou bariéry, které je třeba současně řešit, aby se zvýšil přístup romských žen a dívek ke sportu.

Romská žena, která se tanci věnovala od útlého věku, popsala, že klíčem k úspěšnému jednání je vzájemná důvěra a porozumění, nejen očekávání změn od romských komunit:

„Na Via Germagnano [Turín] , například pět malých dívek, které se mnou tancovaly, rodiče je pustili, protože mě znali, byla tam vzájemná důvěra. Můžete však říci, že v táborech v marginalizované části komunit Romů, Sintů a Camminanti existuje velmi impozantní patriarchální systém.“

Zvláště zdůraznila, že extrémní patriarchální systémy, které upírají romským ženám a dívkám příležitosti, jsou produkty vyloučení a „nomádkých táborů“ v Itálii.

„Pro Romy žijící „mimo tábor“ – říká – „muži a ženy jsou si podle mého názoru rovni, i když samozřejmě popírají, že jsou Romové.“²¹

20 Rozhovor 21: Fotbalový trenér ženského týmu v Padově, 13. března 2023

21 Rozhovor 18: Romka z Turína, 19. dubna 2023



ŠPANĚLSKO:

BARIÉRY ROMSKÉ SPORTOVNÍ ÚČASTI

Romská populace ve Španělsku se odhaduje na 725 000 – 750 000.¹ Tyto údaje se však často považují za nepřesné, protože odhady celkových čísel byly formulovány různými metodami (přibližné projekce z předchozích studií, souhrny místních údajů vypočítané různými způsoby, studie o podmínkách bydlení, které nezohledňovaly Romy, kteří žijí v převážně romských čtvrtích atd.). Výpočty a odhady ve Španělsku se tedy mohou pohybovat mezi 500 000 a 1 000 000 lidmi nebo dokonce vyššími.

Rasizovaná chudoba

Romská populace ve Španělsku čelí značným problémům a zažívá vysokou míru chudoby a sociálního vyloučení. Podle srovnávací studie o situaci romské populace ve Španělsku ohledně zaměstnanosti a chudoby provedené Fundación Secretariado Gitano v roce 2019,² je chudobou a vyloučením ohroženo 98 % Romů ve srovnání s 27,8 % běžné španělské populace.

Život v chudobě připravuje romské jednotlivce o schopnost uspokojovat své základní potřeby a přístup k základním službám. Mnoha Romům chybí kvalitní vzdělání, slušné bydlení, řádná hygiena a adekvátní zdravotní péče. Tyto nerovnosti udržují cyklus marginalizace a brání Romům v plné účasti na politických, kulturních, ekonomických a společenských aktivitách, jako je sport.

Nezaměstnanost mezi romskou populací ve Španělsku je 52 %, což je výrazně více než 14,4% míra nezaměstnanosti mezi běžnou populací. Ženy v romské komunitě jsou postiženy neúměrně, pouze 38,5 % romských žen je ekonomicky aktivních, proti 76,2 % romských mužů. Velká část romské mládeže ve věku 16 – 30 let navíc nestuduje ani nepracuje a odhaduje se, že 58 % z nich jsou ženy. Průměrný měsíční plat Romů je pouze 754 eur a mzdové rozdíly jsou u romských žen ještě výraznější.³ Tyto ekonomické problémy dále prohlubují sociální vyloučení a brání celkovému blahobytu romské komunity. Pro romskou populaci je to obrovská překážka v přístupu ke sportu, protože průměrný příjem se neblíží uspokojení jejich základních potřeb. Rasová chudoba byla tématem, které většina rozhovorů označila za hlavní překážku přístupu Romů ke sportu ve Španělsku.

1 Vláda Španělska (2021) „Národní strategie pro rovnost, inkluzi a participaci Romů 2021 – 2030“, Dostupné: https://www.mdsocialesa2030.gob.es/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/estrategia_nacional/Estrategia_nacional_21_30/Estrategia.pdf

2 Fundación Secretariado Gitano & Fundación ISEAK (2019) „Situace romské populace ve Španělsku ve vztahu k zaměstnanosti a chudobě“, Dostupné (ve španělštině): <https://iseak.eu/en/documents/situacion-de-la-poblacion-gitana-en-espana-en-relacion-al-empleo-y-la-pobreza>

3 *Idib*

Segregace a nedostatečný přístup ke službám

Bytové podmínky Romů jsou významným problémem. Přibližně 2 % romské populace ve Španělsku, která zahrnuje více než 15 000 jednotlivců, žije v neformálním a izolovaném provizorním bydlení bez přístupu k základnímu vybavení, jako je tekoucí voda. Mnohem více romských komunit je omezeno na segregované a marginalizované čtvrti na předměstích španělských měst. Tyto oblasti často postrádají základní veřejné služby a trpí omezeným dopravním spojením do center měst. Navíc jsou často obklopeny průmyslovými zónami, které vystavují obyvatele znečištění životního prostředí. Prostorová segregace a nedostatečná dostupnost veřejné dopravy má přímý dopad na schopnost většiny Romů účastnit se organizovaného sportu nebo fyzické aktivity. Na jedné straně veřejná správa jen zřídka poskytuje řádnou sportovní infrastrukturu v segregovaných čtvrtích, zatímco na druhé straně doprava k takovým zařízením není pro lidi žijící v těchto oblastech možná.⁴

Romská populace se také potýká se značnými zdravotními rozdíly. Očekávaná délka života Romů ve Španělsku je o 9 až 15 let nižší, než je celostátní průměr.⁵ Tato alarmující statistika podtrhuje potřebu cílených intervencí k řešení zdravotních nerovností a zlepšení přístupu romské komunity ke kvalitním zdravotnickým službám. Zdůrazňuje také klíčovou roli, kterou by sport a zlepšená fyzická aktivita mohly mít při prodloužení průměrné délky života jako základ lidského zdraví.

Mezi dotázanými byl vliv segregace považován za hlavní překážku bránící Romům v účasti na sportu a fyzické aktivitě. Romové žijící ve smíšených čtvrtích (s lepším přístupem k místnímu vybavení) zvýšili účast ve sportu a ve větší rozmanitosti sportů, včetně účasti ve smíšených organizovaných sportovních týmech (např. fotbal na velkém hřišti). Dotazovaný pracující v městském sportovním zařízení v Manrese uvedl, že zatímco menšina romské populace pravidelně sportuje, existuje přiměřený počet těch, kteří se účastní řady sportů dostupných v obci. Většina těch, kteří se zabývají sportem, hraje fotbal nebo futsal tak, že si pronajímá kurty, aby mohli hrát mezi sebou nebo v místních ligách. Stále více dětí hraje velký fotbal v klubech ve smíšených týmech. Říká, že mnozí také trénují v boxerských klubech a mnozí cvičí v tělocvičně, protože Manresa nemá žádnou oblast obývanou převážně Romy, což znamená, že Romové tam žijí v integrovaných čtvrtích a mají lepší přístup ke sportovním zařízením a veřejným službám.⁶

Barcelonský městský radní a bývalý předseda gymnastického klubu v sociálně slabé čtvrti La Mina také poukázal na překážky, které obyvatelům brání v přístupu ke sportu a fyzické aktivitě v zanedbané, chudé a ghettizované oblasti. Tvrdí, že takové lokality se stávají chronicky zanedbávanými jednotlivými administrativami, když si vypěstují špatnou pověst, což vede k prohlubování segregace, nedostatečnému financování a vyloučení. S odkazem na krátkodobé projekty a plány, které viděl, že se připravují, ale pak nerealizují říká, že k zajištění úspěchu programů participace v dlouhodobém horizontu je zapotřebí politická vůle.⁷

4 Secretaría de Estado de Derechos Sociales (2021) "Estrategia Nacional para la Igualdad, Inclusión y Participación del Pueblo Gitano 2021-2030" (NRSF), Dostupné (ve španělštině): https://www.mdsocialesa2030.gob.es/derechos-sociales/poblacion-gitana/docs/estrategia_nacional/Estrategia_nacional_21_30/estrategia_aprobada_com.pdf

5 Agentura Evropské unie pro základní práva (2022). „Průzkum Romů 2021: Hlavní výsledky“, Dostupné: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

6 Rozhovor 23: Pracovník magistrátu ve sportovním zařízení v Manrese, 29. září 2023

7 Rozhovor 24: Radní města Barcelony a bývalý prezident gymnastického klubu v La Mina, 6. července 2023

Strach z rasového napadání

I když to pro většinu romských dotázaných zdánlivě není hlavní překážkou, mnozí během rozhovoru zmínili určitý druh obav z toho, že budou diskriminováni ostatními na základě své etnické příslušnosti při účasti v organizovaném sportu.

Jeden mladý Rom z Girony⁸, který jako dítě provozoval několik sportů, se zmínil, že zpočátku ve svém basketbalovém klubu nezažil žádný rasismus, protože byl bílý. Když však týmoví kolegové zjistili jeho pravý původ, objevovaly se konflikty, rostlo napětí a zhoršovala se komunikace. Ostatní hráči začali dělat rasistické vtipy o tom, že krade, a také stereotypy o tom, že Romové jsou přehnaně agresivní. Napadání přišlo od většiny ostatních hráčů v klubu, spíše než od jednoho nebo dvou jednotlivců, a nakonec vyústilo v jeho odchod z klubu.

Popsal také, jak jeho účast v basketbalovém klubu (kde Romové běžně nehráli) inspirovala ostatní z jeho komunity ke hře. Jeho sestřenice nyní hraje basketbal za místní tým, i když říká, že zažívá stejné zacházení, ne-li horší, protože je žena a Romka.

Genderově specifické bariéry účasti ve sportu a fyzické aktivitě

Účast romských žen a dívek ve sportu a fyzické aktivitě je stejná jako u mužů a chlapců, zejména v marginalizovaných komunitách. Finanční situace rodin a dopady marginalizace v segregovaných komunitách byly dotázanými běžně uváděny jako hlavní překážka účasti žen ve sportu u Romů. Dotazovaná Romka, která hrála basketbal na vysoké úrovni, připisuje svou účast ve sportu od mládí především povzbuzujícímu vlivu rodičů a jejich dobré socioekonomické situaci jako rodiny.

„Ekonomický aspekt je velmi důležitý. Chci říct... Měla jsem štěstí, že mi rodiče mohli zaplatit basketbal a koupit mi vybavení a cokoli, co jsem potřebovala, víš? Ale samozřejmě, že chlapec nebo dívka, kteří nemají to štěstí, to privilegium, protože je výsadou sportovat v klubech, no...to si nemohou dovolit.“

Argumentuje také pozitivním účinkem, který by ženské vzory z romské komunity mohly mít při povzbuzování mladých romských dívek ke sportu.

VÝJIMKA BOJOVÝCH SPORTŮ

Stejně jako ostatní, kteří se účastní bojových sportů, dotazovaný z Girony popsal, jak se nesetkal s žádným negativním zacházením z důvodu své etnické příslušnosti od doby, kdy začal navštěvovat místní boxerský klub:

„Vždycky jsem měl rád sport, zkoušel jsem [různé sporty], dělal jsem všechno a pravdou je, že tam, kde jsem teď, vědí, že jsem Rom, a chovají se ke mně perfektně. Jsem jeden z nich, cítím se tam dobře, a to je nejdůležitější. Myslím, že důležité je sportovat a mít aktivní tělo a pak s ním dobře zacházet, zároveň se cítit dobře, to je nejlepší. Proto ta změna [k boxu].“

Bývalý profesionální bojovník Muay Thai romského původu, který byl dotazován, podobně hovořil o nedostatku překážek ve sportu kvůli etnické příslušnosti. Připisuje to multikulturnímu složení klubů bojových sportů a říká:

„V bojových sportech jste všichni stejní – rozdíl je spíše ‚jsi líný‘ nebo ‚dobře trénuješ‘ nebo ‚jsi tlustý‘, protože hodně vážíš. To je pravda, pokud máte nadváhu, dochází k diskriminaci, protože jste vždy příliš tlustí [v Muay Thai].“

⁸ Rozhovor 26: Rom z Girony, 9. července 2023

„Také se domnívám, že mnoho vzorů chybí. Význam vzorů ve světě sportu je obrovský. Potřebujeme chlapece a dívky, kteří říkají: ‘Páni, chci být budoucí Alexii z Barcelony nebo budoucím romským Messim.’”⁹



Zpovídáný bojovník Muay Thai se domnívá, že pro romské ženy a dívky je mnohem těžší dostat se ke kontaktním sportům. Jeho vlastní rodiče s ním nejprve odmítli mluvit, když začal trénovat v tělocvičně Muay Thai. Argumentovali tím, že je to ostudné, a spadá to do stereotypů společnosti, že Romové jsou agresivní. Domnívá se, že tento rodičovský ochranný instinkt vůči jejich dětem, které se chtějí dostat do ringu a bojovat, je v případě romských dívek ještě silnější.

Ve své současné práci v programu podpory vzdělávání pro znevýhodněné děti říká, že sportu se věnuje velmi málo romských dívek (možná čtyři nebo pět). Domnívá se, že je nutné ukázat jim širokou škálu sportů, které mají k dispozici, a navyknout je na myšlenku mimoškolních aktivit.

„Tyto děti nejsou zvyklé zůstat po vyučování a zkoušet některé sporty. Snažíme se je nechat vyzkoušet si od všeho trochu, od lezení přes paddle tenis, surfování, windsurfing, věci, které jsou jiné, než na co jsou zvyklé, a aby děti mohly prozkoumávat různé aktivity a popř. se jim něco líbí, pak u toho vydrží.“

V Manrese dotazovaný pracující ve sportovním zařízení provozovaném magistrátem popsal významné rozdíly v účasti mezi chlapci a dívkami. Domnívá se, že to

souvisí s tradičními genderovými rolemi ve společnosti a v romských komunitách. *„Domácí pracovní zátěž, ne proto, že to jsou zrovna Romové, ale ve společnosti existuje také domácí zátěž, odpovědnost být rodičem má tendenci být mnohem více na ženách než na mužích, že? A možná i díky tomu romské ženy mnohem méně sportují.“*¹⁰

Programy participativního sportu přináší úspěch

Dotazovaný radní z Barcelony tvrdil, že řešení vyloučení Romů ve sportu může přijít prostřednictvím přímé účasti ve volební politice, a poukázal na volbu romského radního v La Mina, který může lépe reagovat na potřeby romského obyvatelstva v této oblasti:

„Radní La Mina je chlápek přímo z La Miny, Francisco Vargas, a umožňuje nám navázat kontakt se všemi druhy asociací, subjektů, škol a toho všeho, abychom se pokusili sportovat v La Mina jako v jakékoli jiné čtvrti.“¹¹

Pochopení potřeb romských komunit a dětí je zásadní pro navrhování schémat přístupu, která skutečně fungují pro komunity. Romský dotazovaný pracující v programu podpory vzdělávání s romskými dětmi o práci veřejných institucí s Romy řekl: *„Vždy chtějí, aby se účastnili všech aktivit, ale nikdy neuvažují o romské perspektivě. Přístupují k tomu z etnocentrického hlediska, kde jedině, na čem záleží, je ‚sbíráme svá čísla‘, a to je vše, ale je jim jedno, jestli má například dítě rádo konkrétní sport. Prostě to dělají obecně a je to.“*

Důležitost zpřístupnění různých sportů lidem z nižších vrstev byla nití, která se táhla všemi rozhovory. Dotazovaní uznali, že fotbal není *jediný* sport, a

⁹ Rozhovor 27: Romka z Vilassar de Mar, 11. července 2023

¹⁰ Rozhovor 23: Pracovník magistrátu ve sportovním zařízení v Manrese, 29. září 2023

¹¹ Rozhovor 24: Radní města Barcelony a bývalý prezident gymnastického klubu v La Mina, 6. července 2023

pokud má být sport pro každého, měly by se místní úřady pokusit zajistit, aby byla nabízena rozmanitost. Dotazovaní romští sportovci, kteří ve Španělsku soutěžili na elitní úrovni, vyzkoušeli každý několik sportů, když byli mladší, a každý z nich měl vliv na svou komunitu, a pomohl tak zvýšit zájem o sport a dokonce i výsledky vzdělávání.

Romská sportovní organizátorka z Baskicka také v rozhovoru popsala, jak byl multisportovní přístup zásadní pro zlepšení přístupu romských žen ke sportu. Její projekt začal jako skupina sportovkyň, včetně šampionky Taekwondo, basketbalistky a profesionální tanečnice, které začaly trénovat Romky ve svém okolí v několika sportovních disciplínách. Uspořádali také přednášky a workshopy o anticiganismu, včetně pro všechny otevřených obědů, kde ženy mohly mluvit o svém vlastním zájmu o sport nebo o tom, jak se nemohly dříve těchto aktivit účastnit. Program se od té doby rozšířil o kempy, kde hrají tenis, podnikají výlety na kanoích, provozují paddle surfing, rugby a pelotu.¹² Úspěchy z iniciativ řízených Romy a za účasti Romů mohou být obrovské. Když romské komunity vidí něco, co vytvořily samy a pro ně, a „*ne nějaká instituce, která jim říká, co mají dělat*“, cítí to vlastnictví, jak tvrdí Rom, který zorganizoval velmi úspěšnou fotbalovou ligu v Barceloně.¹³ *The King's League Gitana* je romská verze velmi úspěšného turnaje „King's League“ Gerarda Piquého. Ten obsahuje alternativní fotbalová pravidla a použití karet „tajných zbraní“, jako je pokutový kop, vyloučení soupeře na dvě minuty, gól jež má dvojnásobnou hodnotu přesně na dvě minuty nebo možnost ukrást kartu tajné zbraně soupeři. Liga, stejně jako její romský protějšek, se zrodila v Barceloně a při svých úspěších spoléhá na svou dostupnost na Twitch, TikTok a YouTube livestream s přímou interakcí s publikem.

King's League Gitana začínala jako turnaj se čtyřmi týmy, postupně rostla, jak se přidávalo více streamerů. Následně je sám Piqué pozval, aby se připojili k jeho King's League. Aktivity neměly žádné přímé financování a byly zcela samostatně organizovány mladými romskými amatéry: od peněz přes hráče, rozhodčí, vedení účetnictví, sankce pro hráče a komunitní okolí až po sousedství. Liga se stala tak populární v dalších městech, že nakonec vytvořili dvě divize s 16 týmy. Dotázaný organizátor řekl, že „*s Cikány vždy bylo to, že nesportují, že jsou všichni tlustí, a tak jsem cítil, že to musím udělat. A viděl jsem velmi jasně, že se to stane virálním.*“ Nyní existují paralelní romské ligy v Madridu, Bilbao, Valencii a dalších městech. V Barceloně jsou dva ženské týmy ze Zona Franca a La Mina s nadějí, že se brzy rozšíří do *Queen's League*. Pořadatel zdůraznil, že soutěživost byla důležitá. Argumentuje tím, že zatímco mnoho programů účasti ve sportu se zaměřuje na účast jako na konečný cíl, King's League Gitana je čistý sport, a tak ne každý vyhraje, a to je normální a dokonce je to třeba oslavovat. Navíc virální povaha této aktivity (a různá doporučení celebrit) znamenala, že společnost v ní spatřila určitou hodnotu. Bylo to obecně vnímáno jako pozitivní věc, kromě pozitivních přínosů pro zúčastněné romské komunity. Dotazovaný argumentoval účinností použití takového přístupu v boji proti anticiganismu, který nemá nic společného s kulturou nebo historií. Uznal, že i když jsou tyto věci důležité, pozitivní projekty, jako je King's League Gitana, nám ukazují moderní přístup k boji proti sociálnímu vyloučení a rasismu. ■

¹² Rozhovor 28: Romka z Baskicka, 10. července 2023

¹³ Rozhovor 29: Rom z Barcelony, 26. září 2023

Začlenění prostřednictvím sportu

Rozhovory napříč všemi zeměmi přinesly obecně pozitivní názory na přínos sportu jako nástroje nediskriminace a inkluze. Všichni dotazovaní uváděli zjevné zdravotní přínosy, fyzické i duševní, pro každého, kdo se účastní sportu. Někteří také tvrdili,

že je to ku prospěchu romských komunit a komunit kočovníků, kteří mají celkově výrazně horší zdravotní výsledky než zbytek společnosti. Zástupce Sport Ireland, statutárního orgánu regulujícího sport v zemi, poukázal na obrovské přínosy z hlediska zdravotních výsledků zejména pro kočovníky:

„Míra sebevražd je v komunitě kočovníků vysoká... pokud máte více kočovníků, kteří se pravidelně účastní sportovní nebo jiné fyzické aktivity, očekával bych, že míra sebevražd by měla klesnout. Pro komunitu kočovníků je tady potenciál, že dojde k masivnímu zlepšení životní úrovně a odlišným výsledkům, co se týká tělesného a duševního zdraví, a to vše pokud se budou více účastnit sportovních aktivit. Výhody jsou tedy obrovské.“¹

¹ Rozhovor 12: Zástupce Sport Ireland, 26. září 2023



Úředník z Generálního ředitelství Evropské komise pro vzdělávání, mládež, sport a kulturu poukázal na nedostatek studií, které by skutečně prokazovaly dopad sportu na snižování rizika sociálního vyloučení. Dotazovaný upozornil na riziko, že menšinové skupiny vytvoří sportovní týmy nebo kluby založené na etnickém původu, které podle jejich názoru integraci neprospívají. Činnost jeho oddělení v rámci Komise byla popsána jako „velmi obecná“ a ve svých projektech se příliš nezaměřuje na jednotlivé menšiny, ale

přijímá inkluzivní opatření, která platí pro všechny stejně. Tedy kromě doby, kdy došlo k řadě teroristických útoků v letech 2015 a 2016, a během uprchlické krize, kdy byla upřednostněna myšlenka sportu jako boje proti „radikalizaci“.²

Evropská komisařka pro rovnost, Helena Dalli, argumentovala ve prospěch sportu a fyzické aktivity jako přímého nástroje začlenění a nediskriminace v Evropě (i když politické dokumenty EU jsou z tohoto pohledu méně konkrétní):

„Sport je prostředkem našich společných evropských hodnot rovnosti a nediskriminace a snaha o rovné zapojení nejvíce znevýhodněných skupin v naší společnosti je jádrem naší práce při budování Unie rovnosti.“³

² Rozhovor 3: Pier Marcello Corrado, politik pro začleňování, sportovní jednotka, generální ředitelství pro vzdělávání, mládež, sport a kulturu, Evropská komise, 12. září 2023

³ Rozhovor 2: Helena Dalli, evropská komisařka pro rovnost, 7. června 2023

ZÁVĚRY

ČESKÁ REPUBLIKA:

Česká republika si je plně vědoma možné role sportu jako nástroje sociální soudržnosti mezi protínajícími se skupinami občanů. To je patrné zejména v jeho „Konceptu podpory sportu 2016 – 2025“. Česká vláda ve svých politických dokumentech zdůrazňuje hodnoty „rovnosti a spravedlnosti“ ve sportu. Ve skutečnosti místní anticiganismus ze strany úřadů a škol maří pokusy o využití „schopnosti sportu bojovat proti xenofobii prostřednictvím aktivního rozvoje multikulturní společnosti“, jak je představováno v politických dokumentech. Rozšířená rasová chudoba a prostorová segregace vytváří pro Romy v zemi téměř absolutní bariéru pro účast na

sportu a fyzické aktivitě. Špatný přístup k veřejné dopravě, nevyhovující bydlení a špatný přístup k infrastruktuře, zejména vodě, ztěžují sport a fyzickou aktivitu pro velký počet Romů. To neúměrně ovlivňuje ženy a dívky v romských komunitách. V celé Evropě je vzdělání obecně primárním přístupovým bodem ke sportu pro děti. V České republice školní segregace a nezákonné umístování romských dětí do škol pro děti s mentálními potížemi a problémy s učením ztěžuje jakýkoli přístup ke sportu, který mohou mít ve vzdělávání. Mimo školu přímé vyloučení a pronásledování ze strany Neromů ve sportovních klubech nebo sportovních zařízeních znamená, že Romům je přístup k těmto službám buď

odepřen, nebo se cítí tak nevítaní, že je nenavštěvují.

Obecně je míra společenských předsudků vůči Romům hlavním faktorem v oblastech, kde jsou Romové považováni za „povolené“. Průzkum z roku 2021 mezi 2000 Čechy ve věku 15 – 30 let zjistil, že 86 % respondentů považuje soužití s Romy v zemi za problematické (i když u nejmladších respondentů zjistil výrazně progresivnější názory).¹

Úspěchy zjištěné v zemi byly prakticky výhradně na místní úrovni a byly řízeny organizacemi třetího sektoru nebo samotnými Romy, nikoli místními úřady. Účast žen a dívek byla mnoha dotázanými téměř odepsána kvůli neuvěřitelně špatné situaci a nedostatku vnímaného zájmu.

¹ Hate Free (2021) „Výzkum o postojích mladých Čechů k lidským právům a právům ohrožených menšin“, Dostupné (v češtině): <https://www.hatefree.cz/clanky/vyzkum-postoju-mladych-cechu-k-lidskym-pravum-a-pravum-ohrozenych-mensin-2>

IRSKO:

Irská národní sportovní politika 2018 – 2027 označuje Sport Ireland jako hlavního aktéra pro účast a zapojení prostřednictvím spolupráce s místními sportovními partnerstvími. V rozhovoru pro tento projekt byl Sport Ireland přesvědčivý, ale postrádal politiku specifickou pro kočovníky nebo na datech založené plány pro účast kočovníků ve sportu na různých úrovních. Plánované využití Evropských sociálních fondů k realizaci nových projektů zaměřených na podporu účasti menšin je považováno za krok správným směrem k cílené politice kočovníků v oblasti sportu.

Irské strategie začleňování by byly adekvátní k uspokojení mnoha potřeb kočovníků, pokud by byly řádně implementovány. Pokud by byly rozpočtovány a prováděny místními orgány, mohly by pro kočovníky přinést skutečnou změnu, pokud jde o zmírnění deficitu práv a umožnění větší účasti ve sportu. Veřejné orgány na místní úrovni však vytvářejí překážky při implementaci strategií začleňování. Zpráva Irské komise pro lidská práva a rovnost například zjistila, že třetina finančních prostředků na ubytování pro kočovníky byla místními úřady v

letech 2008 až 2018 po celé zemi vrácena.² Rozdíly ve vnímání překážek účasti kočovníků ve sportu existovaly mezi nimi samotnými a těmi, kteří pracují ve sportovních asociacích. Samotní cestovatelé a několik studií a nevládních organizací označili diskriminaci a účinky vyloučení (včetně rasové chudoby) za primární překážky bránící kočovníkům účastnit se sportu a fyzické aktivity. Zatímco diskriminace nezůstala bez zmínky mezi zástupci sportovních asociací, byla primárně odsunuta jako druhá nebo třetí překážka účasti, přičemž za hlavní problém byla považována samotná kultura irských kočovníků. Ve sportu na místní úrovni je situace stejně tak o předsudcích ze strany ostatních hráčů, jako o zanedbávání klubů na místní úrovni při podpoře účasti kočovníků. Navzdory většinou dobrým úmyslům ze strany sportovních asociací a statutárních orgánů místní sportovní kluby a partnerství často zanedbávají komunitu kočovníků a zejména účast žen (až na několik



významných výjimek, jako je klub St. Patrick's GAA ve Wicklow Town).

I když je používání vzorů zdůrazňováno

jako skvělý nástroj pro zlepšení participace jak ze strany kočovníků, tak těch, kteří ve sportu pracují, bylo kočovníky vnímáno s o něco větší opatrností. Nenávistné projevy na sociálních sítích byly identifikovány jako obrovská bariéra bránící v přístupu ke sportu a v tom, aby se identifikovali a byli považováni za vzor. Je třeba zajistit, aby kočovníci vystupující na veřejnosti byli emočně a mentálně připraveni na důsledky své účasti. Box byl jediným sportem, kde se tato komunita účastnila bez bariér a kde již existovaly vzory soutěžící na vysoké úrovni v očích veřejnosti.

Nízká účast žen a dívek kočovníků v organizovaném sportu byla mnohými dotázanými považována za danou. Zvýšení přístupu pro tuto skupinu může přijít pouze prostřednictvím participativních, cílených přístupových schémat, která vynaloží zvláštní úsilí na zajištění toho, aby byla účast žen a dívek podporována.

² Irish Independent (2021) „Rady kritizovány, protože 58 milionů EUR za ubytování Traveller se neutratí po dobu deseti let“, 14. července 2021, k dispozici: <https://www.independent.ie/irish-news/politics/councils-criticised-as-58m-pro-cestovatele-ubytovani-neutraceno-za-dekady/40650757.html>

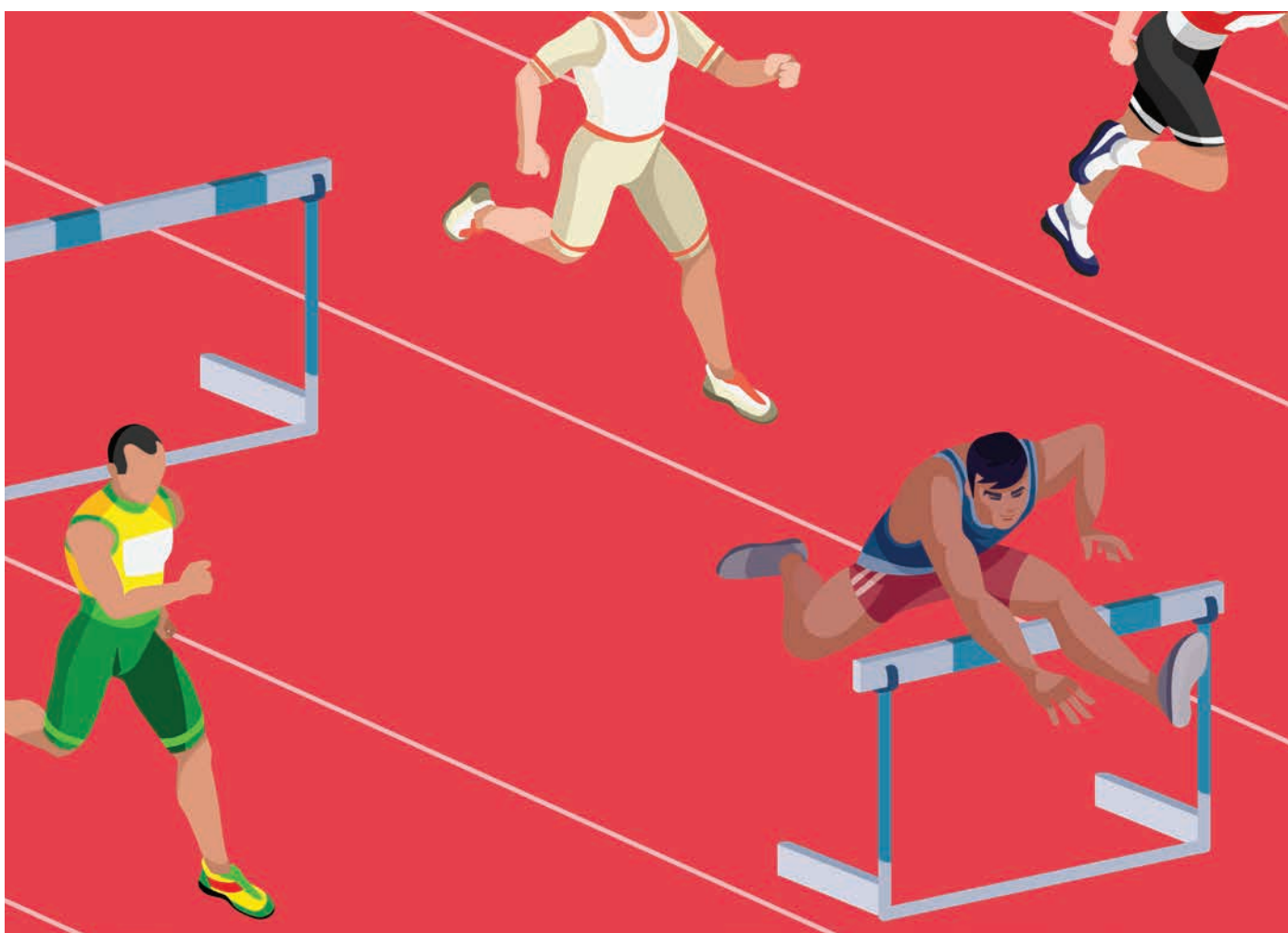
ITÁLIE:

Zatímco sekuritizace Romů pokračuje prostřednictvím kroků po sobě jdoucích národních vlád, během výzkumu byla velmi zřejmá praktická nedostupnost vnitrostátních akcí pro sportovní začlenění Romů, Sintů a Camminanti jako nástroje antidiskriminace. Současná přítomnost vládních stran s aktivně protiromskými ideologiemi dále brání jakékoli možnosti takových progresivních změn. Dědictví italských bezpečnostních politik proti Romům z éry „nomádské nouze“ dále upevňuje

segregaci, která byla shledána hlavní překážkou účasti romských komunit. Důsledky rasové chudoby a vyloučení způsobily velmi omezenou účast Romů a Sintů z marginalizovaných komunit na sportu a fyzické aktivitě. Lidé žijící v integrovaném prostředí, mimo takzvané „nomádské tábory“, měli výrazně lepší šance na účast v organizovaném sportu (zejména ženy a dívky). Nízká účast na vzdělávání v důsledku vyloučení byla hlavní překážkou pro děti ve sportu. Jak ve vzdělávání, tak v dopadech marginalizace na komunitě prohrávají ženy a dívky více než muži a chlapci. Genderové

nerovnosti jsou méně závažné v nesegregovaných prostředích a možnost zvýšené účasti žen se stává realitou.

Vysoká míra anticiganismu v italské společnosti vytváří téměř nemožné prostředí pro cílené sportovní akce na regionální nebo národní úrovni. I když jsou místní úspěchy jistě možné, spoléhají spíše na jednotlivce nebo pracovníky třetího sektoru než na veřejné orgány. Dotazovaní vyjádřili potřebu dialogu a cílených akcí ke zmírnění podmínek v táborech. Sport by mohl být výchozím bodem pro takový dialog.





ŠPANĚLSKO:

Nedostatek úvah o sportu a začlenění prostřednictvím sportu na národní úrovni se setkává s různou úrovní povědomí na autonomní regionální úrovni. Existuje 17 autonomních komunit, které nemají strategii začleňování Romů. Zbývajících 8 vytvořilo strategie začleňování, ale mnohé z nich jsou zastaralé a obvykle s malým ohledem na přístup ke sportu pro romskou populaci. Obecně platí, že tam, kde je v těchto strategiích zmíněn sport, je na něj nahlíženo z hlediska politiky veřejného zdraví, kde jsou Romové cílovou skupinou se zvláště špatnými zdravotními výsledky. Absentuje využívání sportu jako nástroje inkluze a antidiskriminace. Stejně jako v jiných zemích byly i zde dopady rasové chudoby a vyloučení shledány hlavní

překážkou účasti Romů ve sportu a fyzické aktivitě. Diskriminace a strach z rasového zneužívání byly navíc dotazovanými uváděny jako faktor, který omezoval účast Romů ve Španělsku. Stejně jako v Irsku se zdálo, že bojový sport je z těchto kritérií vyňat. Box a tělocvičny Muay Thai byly respondenty identifikovány jako prostory bez předsudků vůči Romům (nebo zdánlivě jakýmkoliv skupinám lidí). Přístup k těmto sportům pro romské ženy a dívky však zůstává omezený.

Dotazovaní zmiňovali nedostatek politické vůle ke zlepšení přístupu ke sportu pro romské komunity, stejně jako nepochopení pozitivních přínosů sportu jako nástroje zlepšování zdravotních výsledků Romů a jako nástroje antidiskriminace a zařazení. Volba

romského radního v Barceloně má naopak lépe sloužit potřebám tamní romské komunity, včetně přístupu ke sportu.

Několik iniciativ vytvořených samotnými Romy, které mají sloužit romským komunitám, prokázalo významný úspěch při podpoře účasti v organizovaném sportu. Tyto participativní aktivity, zejména pokud byly zaměřeny na ženy a dívky a byly vedeny samotnými romskými ženami, umožnily většímu počtu Romů zapojit se do sportu a dokonce jej využívat jako nástroj k řešení strukturálních nerovností a anticiganismu. Místní orgány by se mohly z těchto přístupů poučit, aby je napodobovaly a zahrnuly do svých strategií tato nákladově náročná opatření. ■

Šest úvah

pro Evropu o účasti Romů, Sintů a kočovníků na sportu

1 DALEKOSÁHLÉ ŠKODY ZPŮSOBENÉ ANTICIGANISMEM.

Ve všech čtyřech zemích bylo zjištěno, že diskriminace a vyloučení jsou hlavní překážkou pro romské a kočovné komunity v přístupu ke sportu a fyzické aktivitě. Mezi dotázanými Romy a kočovníky byla diskriminace nebo strach z diskriminace běžně uváděna jako překážka v přístupu ke sportu. Jak bylo obvykle zmiňováno, byly to bariéry způsobené rasovou chudobou a segregací.

Naproti tomu neromští respondenti mnohem častěji považovali romskou a kočovnou kulturu za překážku účasti ve sportu. Až na významné výjimky většina považovala zjevnou izolovanou povahu romských a kočovných komunit za primární překážku účasti obecně, přičemž hlavní překážkou účasti romských žen a dívek jsou vestavěné patriarchální normy.

2 GENDEROVÁ NEROVNOST V ÚČASTI NA SPORTU.

Hodnoty patriarchální komunity jsou jistě překážkou pro účast romských a kočovných žen a dívek v organizovaném sportu. Nic však nenasvědčovalo tomu, že by to byla nedílná součást

romské a cestovatelské kultury (tedy o nic víc, než je součástí většiny kultur). Většina dotazovaných, kteří patří do těchto komunit, zdůraznila strukturální diskriminaci a vyloučení jako primární hybnou sílu genderové nerovnosti v jejich komunitách. Stejně jako ve všech marginalizovaných komunitách mají dopady vyloučení a systémového rasismu nepřiměřený vliv na ženy a dívky v romských komunitách. Otázky právních, které ovlivňují komunity Romů a kočovníků, lze považovat spíše za výsledek širší diskriminace než za určující rys jejich kultury. Stejně jako chudoba není součástí romské kultury, ani podmaňování žen a dívek není součástí romské kultury.

3 NEDOSTATEK CÍLENÝCH AKCÍ ZAMĚŘENÝCH NA ROMY, SINTY A KOČOVNÍKY.

Obecným problémem zjištěným ve všech čtyřech zemích byly chybějící programy účasti zaměřené konkrétně na zlepšení účasti romských a kočovných komunit ve sportu a fyzické aktivitě. Národní vlády, místní úřady a často sportovní asociace nepřijaly režimy přístupu specifické pro Romy nebo kočovníky.

Problém je ještě výraznější, když se uvažuje o účasti romských a kočovných žen a dívek. Aktivně povzbuzovat romské a kočovné ženy a dívky k účasti na sportu a fyzické aktivitě na všech úrovních, to se děje opravdu málo. Dříve popsané líné kulturní předpoklady vedou k tomu, že tyto ženy a dívky jsou kvůli své genderové a etnické identitě dvojnásobně diskriminovány a dále zanedbávány nositeli povinností, sportovními kluby a dokonce občanskou společností.

4 VÝJIMKA BOJOVÉHO SPORTU.

Zatímco předsudkové postoje byly hlášeny téměř ve všech sportech, kterých se Romové a kočovníci účastnili, bojové sporty vynikly svou zjevnou inkluzivitou. Kočovníci v Irsku a Romové ve Španělsku informovali o kulturách bojových sportů, které zahrnují rozmanitost v boxu a tělocvičnách Muay Thai. Jako potenciální důvod byla uváděna multikulturní povaha některých z těchto tělocvičen, stejně jako kultura samotného sportu, která odměňuje individuální tvrdou práci v podpůrném a meritokratickém prostředí, kde se vnímaná etnická příslušnost stává méně relevantní. Absence účasti žen v bojových sportech byla zaznamenána také v obou zemích. Mohlo by být vynaloženo více úsilí na pochopení a replikaci úspěchů bojového sportu při překonávání diskriminace a přijetí inkluze romských a kočovných sportovců.

5 NEDOSTATEK VIDITELNÝCH VZORŮ ROMŮ A KOČOVNÍKŮ VE SPORTU.

Dotazovaní ze všech zemí i na evropské úrovni zmínili potřebu pozitivních příběhů o úspěchu jako nástroje podpory účasti Romů, Sintů a kočovníků. Vzhledem k velikosti romské populace v Evropě (pravděpodobně nyní výrazně vyšší než 12 milionů odhadovaných v roce 2012) je počet romských a kočovných sportovců na elitní úrovni neúměrně nízký. Mezi důvody patří již zmíněné důvody související s anticiganismem, ale také neochota romských a kočovných sportovců ztotožnit se se svou etnickou příslušností ze strachu z předsudků. Ti, kteří chtějí propagovat romské a kočovné sportovce jako vzory, by měli mít na paměti, jak se postarají o jejich emoční a duševní pohodu. Míra nenávistných projevů, zejména online, stejně jako potenciálně negativní důsledky pro kariéru představují značné překážky pro romské a kočovné sportovce, kteří souhlasí s tím, že budou takto identifikováni.

6 ÚSPĚŠNÉ PROGRAMY ZAČLEŇOVÁNÍ JSOU MOŽNÉ, POKUD JSOU PRO ROMY A KOČOVNÍKY OD ROMŮ A KOČOVNÍKŮ.

Participativní modely, kde Romové a kočovníci cítí vlastnictví aktivit, mají větší šance na udržitelný, dlouhodobý úspěch než jiné modely. Dotazovaní Romové a kočovníci vyjádřili potřebu skutečného dialogu, důvěry a spolehlivosti ze strany těch, kteří se snaží zlepšit účast na sportu ve vyloučených komunitách. Když jsou Romové a kočovníci zahrnuti do navrhování takových participačních programů a jsou primárním kontaktním bodem s komunitami, pak lze vytvořit trvalejší vzorce sportovní participace po dobu trvání konkrétního projektu nebo strategie. Pro romské a kočovné ženy a dívky by cílené komunitní dosahy po mnohem delší období měly sledovat stejný participativní model, aby bylo zajištěno, že budou řešeny další překážky, kterým čelí kvůli své genderové identitě. ■

PŘÍLOHA: SEZNAM ROZHovorŮ

EU:

Zástupce ENGSO, evropské nevládní organizace, 19. dubna 2023

Helena Dalii, evropská komisařka pro rovnost, 7. června 2023

Pier Marcello Corrado, úředník pro začleňování, Generální ředitelství pro vzdělávání, mládež, sport a kulturu, Evropská komise, 12. září 2023

Česká republika:

Sociální pracovnice z Rotavy, Česká republika, 25. října 2023

Sociální pracovnice z Kladna, Česká republika, 25. října 2023

Dva fotbaloví trenéři a komunitní pracovníci z Moravského Berouna, Česká republika, 25. října 2023

Fotbalový trenér z Plzně, 2. listopadu 2023

Veřejný úředník pracující pro Jihomoravský kraj, Česká republika, 27. října 2023

Irsko:

Muž, kočovník ve městě Finglas, Dublin, 5. července 2023

Muž, kočovník v Dublinu, 28. srpna 2023

Zástupkyně Gaelské atletické asociace, 5. října 2023

Zástupce Sport Ireland, 26. září 2023

Zástupce Irské fotbalové asociace, 13. října 2023

Zástupce Irish Rugby Football Union, 13. října 2023

Zástupce Olympijské federace v Irsku, 13. října 2023

Muž, kočovník v Leinsteru, 13. října 2023

Muž, kočovník v okrese Dublin, 13. října 2023

Itálie:

Romka z Turína, 19. dubna 2023

Aktivista za lidská práva v Miláně, 22. března 2023

Zástupce magistrátu Padovy, radní pro sociální politiku a tři sociální pracovníci, 19. dubna 2023

Fotbalový trenér ženského týmu v Padově, 13. března 2023

Rom z Padovy, 1. června 2023

Španělsko:

Pracovník obce ve sportovním zařízení v Manrese, 29. září 2023

Radní města Barcelony a bývalý prezident gymnastického klubu v La Mina, 6. července 2023

Romský thai-kickboxer z Alicante, 19. července 2023

Rom z Girony, 9. července 2023

Romka z Vilassar de Mar, 11. července 2023

Romská žena z Baskicka, 10. července 2023

Rom z Barcelony, 26. září 2023

